

**NATIONAL ASSEMBLY OF
SEYCHELLES**

Tuesday 20th July, 2021

The Assembly met at 9am

National Anthem

Moment of Reflection

Mr Speaker in the Chair

MR SPEAKER

Bonzour tou Manm Onorab dan Lasanble e bonzour nou ser oditer e telespektater ki pe swiv nou. Byenveni pou en nouvo lazournen pou lasemenn travay.

Avek enn de pti *item* pou konmanse mon annan de Manm ki'n demann laparol pou adres Lasanble e mon ava donn zot laparol, premye Onorab Esparon.

HON REGINA ESPARON

Mersi Mr Speaker. Bonzour tou dimoun a lekout. Mr Speaker, lo non *Caucus* bann Madanm mon oule met lo rapor Lasanble ki *Caucus* Madanm semenn pase ti zwenn avek Ziz Mathilda Twomey, kot i ti prezant nou ek detrwa kopi sa rapor e propozisyon Lalwa kont labi seksyel kot bann zanfan.

E lo non *Caucus* Madanm mon oule met en kopi sa rapor ek ou menm ou Mr Speaker e egalman en kopi avek *Leader* Zafer Gouvernman ek *Leader* Lopoziyon.

Sa rapor dan li menm pou ed nou Lasanble konpran vre sityasyon labi seksyel kont bann zanfan dan Sesel. E osi pli byen enform nou letan Lalwa kont Labi Seksyel Kont Bann Zanfan, i vin devan nou Lasanble pou ratifikasyon. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi ou annan rapor la?

Mersi bokou Onorab Esparon e mon remersye *Caucus* Madanm pou zot travay lo sa size, ki sirman i en size tre enportan ki pou revini dan nou deliberasyon dan Lasanble. Mersi. Onorab Lemiel wi ou annan laparol.

HON SYLVANNE LEMIEL

Bonzour Mr Speaker. Bonzour tou Manm Onorab e tou dimoun ki a lekout.

Mr Speaker mersi pou donn mwan laparol ozordi bomaten. I annan en lensidan ki pe deroule dan distrik Anse Royale, ki mon krwar i enportan konman Manm Lasanble nou deplor sa bann lensidan ki pe arive.

Lensidan i se ki Zedi ti annan nou pa konnen lekel ki pe anter klou lo lans Anse Royale e sa i vizavi Legliz Anglikann, e yer Mr Speaker zot in fer ankor. Lapolis ti entervenir Zedi e yer sa bann dimoun in fer sa ankor, sa voyaz zot in al met li dan *beach park*.

Mwan personnelman mon deplor en tel lensidan koumsa. I pa zoli ki nou pe fer en keksoz parey, akoz nou konnen lans i piblik e dimoun pa pe konnen si i annan sa bann keksoz ki pe ganny antere partou.

E ler en dimoun i ale i al mars lo la nou annan bokou zanfan ki pe frekant lans, e sa i kapab poz bokou ditor. I kapab poz bokou domaz a lasante sa bann dimoun.

Alors mwan mon ti a dir sa bann dimoun ki pe fer sa silvouple diskontinyen fer sa bann keksoz koumsa ! E mon deplor sa lensidan totalman. Mersi Mr Speaker pou donn mwan laparol.

MR SPEAKER

Mersi Onorab Lemiel. Onorab Arissol ou anvi swiv lo sa size? Wi.

HON SANDY ARISSOL

Mr Speaker bonzour. Bonzour tou bann Manm, tou dimoun ki

a lekout. Mr Speaker konman *Chief Whip* lo kote *LDS* mon ti ava kontan zisteman lo menm laliny avek ou permisyon, siport sa ki Onorab Lemiel pe dir, an relasyon ek sa bann kalite aksyon ki pe arive e spesifikman dan distrik Anse Royale.

Nou osi lo nou kote nou deplor sa bann tel lensidan. E nou annan bokou touris ki pe antre dan pei e mazorite bann touris i servi nou bann lans e nou pa swete ki ariv okenn lensidan avek nou touris, e osi nou bann Seselwa ki servi nou bann lans.

Alor nou ti ava kontan siport Onorab Lemiel, e pou deplor sa bann tel lensidan ki pe arive dan son distrik. E nou swete pa ariv dan okenn lezot distrik ankor lo Mahé, Praslin ek La Digue. Mersi bokou.

MR SPEAKER

Mersi *Chief Whip*. Mon apel pou Manm Lasanble an antye siport sa deklarasyon e sa lapel. Onorab Pillay ou'n lev lanmen eski permet mon klarifye, eski ou anvi adres size *PNQ* oubyen en lot size?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mr Speaker, wi mon oule adres sa size *PNQ* atraver en *matter of privilege* akoz mon santi poudir.

(Interruption)

MR SPEAKER

Byen Onorab Pillay mon pou permet ou adrese, selman mon ti a kontan met en leksplikasyon avan. Si ou permet mwan, mon ava pran laparol avan akoz sa size i lo mon lalis pou adrese.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mr Speaker, vi ki ou'n donn mon laparol si ou permet mon ou ava fini *and then* ou ava fer ou leksplikasyon, koumsa nou ava akoz sa ki mon pou al dir i *relate* avek Konstitisyon.

MR SPEAKER

Ok.

HON SEBASTIEN PILLAY

E lefe ki mon krwar baze lo bann largiman ki ou'n avanse avek mwan yer, e bann lesanz ki nou'n annan. Mon santi poudir mon privez konman *Leader* Lopozisyon pa pe ganny respekte. Premyerman akoz enn i mon privez pou *submit* en *PNQ* ki mon'n fer.

Ou'n eksprim serten konsern lafason ki sa *PNQ* in ganny *worded*. Sa *PNQ* in ganny sanze, in ganny *worded* dan en fason ki satisfere *Standing Orders* e satisfere Konstitisyon.

Sa ki Mr Speaker, mon pou demann ou e ki mon santi poudir pou mon i pa normal. E ki mon pa dakor avek Mr Speaker, i se ki enn ou bann largiman ki ou pe servi i se ki Minis napa *all the facts*, dan en size ki mon'n lev dan sa *PNQ*.

Sa ki mon ti ava kontan met devan ou Mr Speaker i kler, se ki i pa nou rol konman Lasanble Nasyonal pou determinen si en Minis i annan *all the facts* pou li vin devan Lasanble.

Akoz nou, nou pa form parti Legzekitiv nou endepandan avek Legzekitiv. E mon ti ava kontan demann ou Mr Speaker, pou asire ki dan lefitir ki ler nou *submit* en *PNQ* devan Lasanble, sirtou si i annan en size ki konsern dimoun, parey dan sa enn ki la, mon ti met en *PNQ* an relasyon avek sa lensidan kot sa madanm ti perdi son lavi Au Cap, mon ti'n fer mon resers mon ti'n rod serten lenformasyon.

E sa ki mon ti pe demann Minis pou konfirm serten lenformasyon oubyen pou eksplik nou serten lenformasyon.

E i kler Mr Speaker, ki dan tou bann size ki vin devan Lasanble en Minis i bezwen li menm li fer son devwar pou al

rod son lenformasyon, akòz a nenport ki moman i kapab ganny kriye devan Lasanble.

Se sa ki mon krwar i reste *cornerstone* nou demokrasi. E si nou pou servi sa demokrasi modern parey nou'n dir lo nou'n raport Lasanble, se koumsa ki nou bezwen enplimant li! Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mon ti'n demann ou pou ekout mwan avan ou pa'n akord mon sa privez, me mwan mon'n akord ou sa privez pou eksprim ou lopinyon.

Bon mon oule fer en komanter e leksplikasyon lo size *PNQ* ki Onorab *Leader* Lopoziyon in leve. Wi *Leader* Lopoziyon ti soumet en *PNQ* pou ozordi e sa parey in dir lo size sa lensidan trazik ki ti arive Au Cap Dimans, kot en zenn madanm ti perdi son lavi.

Me avan mon al pli lwen lo size *PNQ*, mon ti ava kontan eksprim santiman profon, latristes ki mon annan anver sa lanmor. E mon ti a kontan demann Lasanble an antye, pou zwenn ek mwan pou eksprim senpati ek solidarite avek sa fanmir ki'n perdi zot pros.

Mon asire i ti en manm ser dan zot fanmir e mon asire zot pou mank son prezans bokou.

Nou pran par dan zot maler e nou akonpany zot dan zot douler.

Bon, prezan mon oule eksplike lo size *PNQ* ki *Leader* Lopoziyon ti soumet. Sa ti lo lanmor sa zenn madanm e spesifikman lo repons lo aksyon bann servis sovtaz e Lapolis ki'n asiste sa lensidan. Sa kestyon ti'n ganny adrese pou Minis Zafer Entern, Errol Fonseka.

Mon ti demann li yer si i pare pou reponn sa kestyon, i ti dir mon i napa larepons pour lemoman. Rezon se, en lenvestigasyon in konmanse e i ekspekte ganny en rapor byento dan sa bann zour ki nou ladan la.

E plizyer keksoz pa ti ankor ganny etabli. Lakoz egzakt lanmor sa madanm osi pa ti ankor ganny etabli.

Menm si mon rekonnet privez *Leader* Lopoziyon pou kestyonn Minis lo sa size mon ti zize ki lemoman pa apropiye. Sa trazed in en kou dir e i en moman difisil pou lafanmir. Zot merit ganny bann repons kler lo sa size.

Me par lao tou nou bezwen ki sa lensidan i ganny trete avek respe. I pa ti pou apropiye pou Minis vin dan Lasanble zis pou dir i pa konnen, i pa ankor ganny lenformasyon.

Mon konsyan ki sa prezans Minis avek zis sa kalite repons, ti kapab provok en lesanz verbal avek Manm Lasanble e sa pa ti pou fer nou Lasanble loner.

Alor mon'n deside anvoy kestyon *Leader* Lopoziyon pou semenn prosenn, kan Minis i ava kapab vin donn bann leksplikasyon kler e konplet pou satisfere, pa zis *Leader* Lopoziyon me nou Lasanble osi, sa fanmir ki'n ganny afekte e piblik an zeneral.

Dirizan Lopoziyon parey in dir i pa'n dakor avek mon desizyon, me mon santi ki i lemeyer pou tret sa size avek respe ek dinyite. Mon repete i pa ti pou apropiye pou fer komantr ki pa kler e korek.

En group ki konsernen ladan parey mon'n dir se bann travayer sovtaz, oubyen lot servis, oubyen menm endividyel ki'n asiste sa lensidan. Kestyon ki vize lo sa bann aksyon i bezwen ganny reponn kler.

Mon pa oule ki nou reste avek okenn dout ki pa merite. Alor mon tenir mon pozisyon ki Minis i ava donn sa bann repons semenn prosenn, ler bann fe in ganny etabli klerman. Mon remersye *Leader* Lopoziyon e Lasanble pou zot konprenezon lo mon desizyon. Mersi.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Onorab Pillay si mon konpran ou'n fini fer ou pwen. Oule reazir sa ki mon'n dir? Mon permet ou.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, mon krwar ki menm atraver anmenn sa kestyon mon'n akonpli *at least* en keksoz pou sa fanmir. Sa ki mon'n akonpli se ki dan zot resers pou zot ganny larepons, mon'n *at least* fer Lotorite konsernen pran sa size o serye, e konmans bouze lo la.

E mon reste lo en pwen fondamantal Mr Speaker. I annan tro bokou lensidan ki pe pase e tro souvandfwa i annan en trenn lipye pou bann Lotorite konsernen pran aksyon, oubyen al regarde dan sa ki pe pase.

E mwan mon pou servi loportinite e privez ki mon annan dan Lasanble a tou moman, pou mwan met presyon lo Gouvernman pou li reazir dan sa bann sirkonstans parey. Parey ou'n dir Mr Speaker, i en kou dir lo a fanmir.

Mon konnen aköz mon'n ganny sans enterakte avek

serten manm sa fanmir. Zot vreman pe rod larepons, zot vreman anvi konnen ki'n arive. E bokou dimoun pe demande ki dan sa sirkonstans sa lensidan ki nou ede ki bann zofisyè ki fer sa bann travay, ki si i annan en lot lensidan nou ava reponn e nou ava alaoter sa sityasyon, pou fer sir ki napa ankor en perd lavi.

E mon respekte ou *Ruling* Mr Speaker. I pa mon lentansyon pou antre dan en deba ni en lesanz verbal avek ou.

E mon krwar ki atraver Lasanble mon'n nobou *achieve* en keksoz ozordi e mon ti a kontan *remind* Minis ki i son devwar ki ler en lensidan i arive pou li al rod lenformasyon ; -parske a okenn moman i kapab ganny kriye devan nou Lasanble pou li vin reponn kestasyon lo la. Mon remersi ou Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi pou ou lopinyon i ganny note. Byen nou ava kontinyen avek nou biznes abityel. Madanm Clerk nou annan prezantasyon dokiman? Ou'n pare?

MADAM CLERK

Wi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Bonzour tou bann

Manm e tou dimoun ki a lekout. Bann papyè ki pe ganny prezante *ce matin* i

S.I.46 of 2021 Notice of intension to designate the Ile du Sud-Poivre Atoll as a National Park.

S.I.47 of 2021 Notice of intension to designate the St. Francois Atoll area as a Terrestrial Special Reserve.

S.I.48 of 2021 Notice of intension to designate the Bancs de Sable Farquhar Atoll Special Reserve.

S.I.49 of 2021 Notice of intension to designate the Ile Du Sud Farquhar Atoll National Park.

S.I.50 of 2021 Notice of intension to designate the Ile aux Goelettes-Farquhar Atoll Special Reserve.

S.I.51 of 2021 Wild Animals and Birds Protection (Bronze Gecko) Regulations, 2021.

S.I.52 of 2021 Wild Animals and Birds Protection (Archaius Chameleon) Regulations, 2021. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Madanm Clerk. Nou annan *Bill* pou *First Reading* ek *Second Reading*, Madanm Clerk. Petet en pti leksplikasyon lo sa *Bill* avan,

mon'n ganny *notice* sa *Bill* e Madanm Clerk in anmenn sa kot mwan e mon'n ganny *notice* avek *Leader* Lopozisyon ki lo kote Gouvernman zot konsider sa irzan.

E alor tan ki nou ti napa lot Lezislasyon lo nou *Order Paper* e i mon lentansyon pou sey fer sir ki nou posed avek sa bann Lezislasyon anmezir zot vini, pou nou eklersi nou kalandriye avan nou pran *recess* an Out;- donk mon'n vwar poudir ti a byen ki i ganny mete pou *First and Second Reading* sa semenn. E *Leader* Biznes Gouvernman ou ti ava kontan eklersi sa pwen?

HON BERNARD GEORGES

Non, Mr Speaker mon krwar ou'n adres sa size e mon remersye ou sete egzaktaman rezon akoz sa in ariv lo nou *Order Paper* ozordi. Mersi.

MR SPEAKER

Leader Lopozisyon ou.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Parey ou'n dir, malgre ki mon'n annan rezervasyon akoz i konstitisyonnèl ki mon ganny enformen. Mon'n regard sa Lalwa i en Lalwa ki neseler e mon santi poudir i en Lalwa ki nou kapab pran li dan lafason.

Me selman nou mentenir nou pozisyon lo sa kote latab ki nou pa vremen dakor avek sa prosesis sispann *Second Reading* dan Lasanble Nasyonal. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Mon krwar lot kot osi pou dakor avek ou, nou pa pou fer li otan ki i pa neseler. Madanm Clerk ou a posed avek *Reading Public Bills*.

MADAM CLERK

Yes. Mersi Mr Speaker, *this Act may be cited as the Firearms and Ammunition (Amendment) Act, 2021 and is hereinafter referred to as the Principal Act.* Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Donk nou ava pran sa *Second Reading* sa *Bill* demen dan nou *Order Paper*. Avek sa nou'n ariv lemoman pou kestyon pou Minis e mon ava demann lapel Minis ki pe atann nou silvouple ek son delegasyon.

E mon a zis remark avek Lasanble ki nou annan en *full load* kestyon ankor sa semenn, donk zot a konpran nou neseler pou posed avek vites lo bann kestyon kot nou kapab.

E al lo limitasyon ki neser lo norm keston siplemantè ki Manm i ganny akorde.

Bon byenveni dan Lasanble, Minis Billy Rangasamy, Minis pour Later e Labita. E dan delegasyon Minis nou annan Mr Denis Barbe Sekreter Prensipal pou *Housing*, Mr Yves Choppy Sekreter Prensipal pou Lenfrastriktir e Mr Steve Mussard *Deputy CEO* pou *Property Management Company (PMC)*.

Nou pou pran bann keston dan lord ki adapte avek delegasyon zofisye ki devan nou. Alor pou konmanse avek sa delegasyon la nou pou pran keston 49, 50 ek 51. Akoz lezot keston i pou demann en lot group zofisye. Donk se keston 49 wi keston 49 i pou Onorab Gervais Henrie.

HON GERVAIS HENRIE

Mersi Mr Speaker. Bonzour tou dimoun. Kestyon 49.

MR SPEAKER

En moman silvouple, eski i byen oubyen silvouple. Minis in met pare pou en lot lord. Minis mon krwar ou kapab eksplik Lasanble sa ki ou pe soz la.

MINISTER **BILLY**
RANGASAMY

Mersi Mr Speaker. Wi dan prezans *Deputy CEO PMC* nou ti annan keston 46 sorti kot Onorab Vidot lo *Eden Village*, 46 apre ti annan 51 si mon pa tronpe, se keston Onorab Samynadin.

MR SPEAKER

So, oule posed dan sa lord?

MINISTER **BILLY**
RANGASAMY

Wi avek ou permisyon, Mr Speaker.

MR SPEAKER

Avek plezir pa problem pou nou. Tou nou keston pou ganny pran. So nou ava al lo keston 46 Onorab Audrey Vidot.

HON AUDREY VIDOT

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis avek ou delegasyon, tou Manm Onorab, zabitan Roche Caiman ki a lekout.

Mr Speaker, mon keston i lir *comme swivan*;-

Eski Minis i kapab dir avek sa Lasanble ki plan pou bann blok flat *Eden Village* Roche Caiman, an partikilye kan pou kapab komans en legzersis pou evalye domaz striktir, kot plafon in ganny andomaze e nivo stabilite striktir?

E osi ki plan *PMC* pou deservi byen sa kiosk sekirite pou adres bann problem delenkan e aktivite ilegal ki pase? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis prosede avek ou repons silvouple.

MINISTER **BILLY RANGASAMY**

Mersi Mr Speaker. Bonzour ankor enn fwa Mr Speaker, tou Manm Onorab, tou dimoun ki a lekout, tou ki prezan isi. Mr Speaker, mon remersye Onorab Vidot pou son kestyon e pou anmenn sa problemn ase serye a mon latansyon. E osi pou resevwar mon ek mon lekip enkli *PMC Eden Village* Sanmdi pase.

Pou reponn premye parti ou kestyon Onorab, mon konpran ki ti annan en premye legzersis an 2019 pou evalye bann domaz lo bann blok flat *Eden Village*.

Apartir sa letid *PMC* ti etabli ki striktir ti zeneralman solid. Toudmenm *PMC* ti deza konmans fer en pe travay lo sa bann blok flat *Eden Village* pou amelyor zot kondisyon. Parey Onorab i konnen Mr Speaker apre nou vizit *weekend* pase lo sa bann blok flat, nou'n konstate ki sa problemn kot

serten seksyon bann flat beton i pe dekoke, i pli prominan bann landrwa kot bann tiyo i pas dan beton e sirtou dan bann landrwa parey dan lasanmben e lakwizin.

Mr Speaker, travay in fini konmanse depi Sanmdi menm lo sa bann blok flat, pou retir bann porsyon beton ki'n dekoke e met landrwa an sekirite.

Nou pou fer en travay detaye pou analiz bann problemn mazer e fer en plan travay pou adres sa bann problemn. Sa pou probableman enkli kennsel tou bann tiyo ki pas dan slab e fer zot pas lo sirfas, tret sa bann feray ki'n ganny ekspoze e ki pe rouye.

E dernyerman aplik en prodwir ki apel *Sika cement* en prodwir spesyalize pou nou kapab repar sa bann plafon e finaliz li, repenn li eksetera.

Nou pou bezwen tou korporasyon lokater dan sa bann blok e travay etrwat ek distrik.

Mr Speaker, an zeneral *PMC* pa'n obzerv okenn lezot domaz striktirel lo sa bann blok flat. Me mon Minister pou travay tre pres avek *PMC* e ava donn li tou lasistans teknik enzeneri si sa i neserer. Lo dezyenm kestyon.

MR SPEAKER

Dezyenm porsyon kestryon. Wi lo *kiosk* sekirite.

MINISTER BILLY RANGASAMY

Kiosk sekirite, Mr Speaker mon oule remersye Onorab ankor enn fwa pou sa dezyenm kestryon. E zisteman parey nou tou nou konnen dan sa Lasanble e dan tou sosyete, dan tou distrik sa problem delenkans, sa problem drog, bann aktivite ilegal i agresiv e grav dan sa pei Sesel.

Sa nou tou nou konnen. Fodre pa nou kasyet. E sa nouvo Gouvernman i determinen pou met sa zafer anba kontrol o pli vit posibil. Akoz mon dir sa? Mon dir sa akoz nou pe vwar ki bokou nou bann zenn pe perdi direksyon. Nou bann zanfan pe ganny afekte. Nou bann kominote pe ganny detri. E lafanmir pe dezentegre bann, zenn travayer pe tonm dan drog.

Seselwa nou bezwen konpran si nou oule ki nou sosyete i amelyor e lans li lo en lot nivo, nou pa pou kapab soutir bann problem drog, delenkans, konportman anti sosyal, gro tapaz lanmizik dan nou bann *housing estate*.

Mon leksperyans personnel konman en teknisyen

dan Minister Mr Speaker, 22an pase mon ti pe tap tou pou tou pou fer lakaz. Pou ed bann dimoun ki ti dan bezwen. Ozordi mon arive konman Minis mon vwar malgre sa bann batiman i annan en konportman anti-sosyal ki'n dezentegre enormeman.

Zanfan pe soufer, manman pe plere. Sa ki mon vwar toulezour pe vin kot mon konman Minis ki aprezan responsab pou lakaz dan sa pei Sesel. An konsiderasyon sa kou lenvestisman ki'n ganny fer i pe kontinyen ganny fer, frer ek ser bann Onorab ek bann lezot partner, sa problem delenkans anti sosyal fodre nou pa soutire. Mon repete fodre nou pa soutire.

Lo sa size kestryon Onorab *PMC* pe fer tou son mye. Zot ti konmans en proze pilot e sa *kiosk* sekirite. Wi, nou ti pe fer sa konman en proze pilot. Mon aprann ki ladministrasyon avan ti'n met sa devan nou pou konman en *trial*.

Me mwan onnetman mon pa pe vwar sa *trial* pe marse Roche Caiman. Nou bezwen sanz sa lapros. In plis ki ler pou nou met latet ansanm avek tou bann partener Lapolis, kominote, e *community watch* pou nou *deal* ek sa zafer.

Fodre ki nou lans nou lo en lot nivo pou nou konmans adres sa sityasyon seryezman. Fransman verite si ou demann mwan Onorab, mon lopinyon se ki sa *kiosk* sekirite in *fail*.

Selman petet i annan serten lesou ki nou'n aprann avek sa. E la ozordi mon anvi lans en lapel e demann tou dimoun prezan pou vin devan avek bann nide. Si nou senser avek sa size, met sa bann propozisyon devan avek Gouvernman e nou a ralye bann Minister ek Lazans konsernen, pou *deal* ek sa problem enn fwa pou tou.

Si nou serye nou kapab fer li ansanm. Alors mon lapel ozordi se ki nou ini ansanm, nou tir politik dan sa *deal*, annou travay pou nou pei e detri sa problem drog dan nou bann vwazinaz.

Nou pa kapab kontinyen investir dan lakaz pou nou pep, me sa bann lenfliyans negativ i vin en baryer pou en kominote for e rezilyan.

Mon priye ki Bondye i beni nou dan sa travay nob, pou ed bann ki pe soufer, bann ki bezwen led e sanz leker bann ki pe fer sa bann aktivite ilegal e anti-sosyal. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Wi Onorab Vidot, ou siplemanter.

HON AUDREY VIDOT

Mersi Minis pou ou larepons. Mersi Mr Speaker pou ou laparol. Minis lo mon premye kekyon, premyerman mersi pou vizit Sanmdi, mon apresye lefe ki ou'n nobou kapab vwar pou ou menm sityasyon.

Minis pou ganny korporasyon parey ou'n dir tou bann lokater dan sa bann blok flat, pou sa legzersis kapab mars tre byen. Eski i posib pou annan en laliny parey en *hotline* ki permet bann lokater kapab annan sa kontak ant *PMC* avek zot, ki si an ka evantyalite ki i annan serten *issues*, ki zot le met devan?

Pou asire ki nou konnen la nou dan en letan ki in annan en pandemik la. E pou nou asire ki napa okenn problem pou konplet travay si nou ti kapab donn en *hotline* bann dimoun pou servi pou an kontak, pou fasilite travay kontrakter.

Dezyenmman Minis, Minis mon apresye le pwen ki ou'n dir nou tir politik dan sa bann keksoz. Akoz zisteman se pou sa rezon ki depi byen boner sa mwan i annan bann kekyon ki mon'n anmennen atraver pou met devan Gouvernman bann

problenm ki mon distrik pe rankontre, me malerezman mon'n ganny atake.

I malere i tre tris, e ou'n vwar ou'n tann bann dimoun ki'n met bann konsern devan ou Sanmdi an referans avek bann aktivite ilegal.

Alors Minis swivan sa vizit ki ou delegasyon in fer e bann konsern ki'n ganny eksprimen, eski son *kiosk*, akoz i annan bann rekomandasyon ki bann dimoun ti'n met devan, mon pou regarde si i annan sa posibilite pou kapab anplifye travay.

Petet donn loportinite ki sa *kiosk* i kapab ganny servi konman en fason kominikasyon pli pros ki bann dimoun i kapab vin met depoz en form ki *PMC* i kapab *provide* zot, pou met bann *issues* ki pe arive petet dan blok flat.

E petet *PMC* petet bann problenm rapor ki zot fer parfwa zot dir zot pa ganny *feedback* sa ti ava en fason pou fasilite sa.

E osi pou annan en liv lokirans, ki petet sekirite ti ava pli byen kapab rikord bann keksoz ki pe pase, dan sa zalantour pou petet ler *PMC* i fer bann lenvestigasyon, kot bann dimoun i fer rapor bann aktivite ilegal.

Sa osi i ava ed zot dan zot rapor pou zot kapab adres sa

bann konsern ki pe pase dan bann blok flat dan nou bann *housing estate*. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis ou annan plizyer pwen la pou adrese.

MINISTER

BILLY

RANGASAMY

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou bann sizesyon ki ou'n met devan. E sa prensip ouver en *hotline*, mon pa vwar okenn problenm avek sa. Mon santi petet i ava ed nou amelyor sa kominikasyon.

E plis spesifikman adres bann sityasyon - pa zis Roche Caiman petet bann lezot vilaz, bann lezot *housing estate* dan pei. E mon ava fer sa dyalog avek lekip *PMC* pou nou kapab si in deza annan en sistenm an plas *customer service*, nou ava ranforsi pou nou annan en pe pli spesifik.

Mon *believe* for dan kominikasyon e pou nou *solve* problenm. Lo sa ki konsern *kiosk*, ou sizesyon i rezonnab, mon personnelman mon pa ti pe vwar li fonksyonnn byen avek sa sekirite ki mannyer ti prezan sa zour apre ki mon'n obzerve.

Me petet nou kapab revwar pou re donn li en lanpler, me selman i nesese osi

ki nou kapab itiliz biro Ladministrasyon Distrik osi pou sa legzersis. Si nou annan bann konsern an limedya, nou kapab servi biro Ladministrasyon Distrik pou ed nou ek sa kominikasyon.

Akoz pa tou vilaz ki annan son *kiosk* alors sa i en bon pwen pou nou *link* bann sa lye, ant biro *MNA* biro *DA*, tou dimoun i kapab travay ansanm.

Mon krwar nou tou nou kapab travay ansanm. E mon pa vwar en rezon aköz nou pa kapab fer li e me selman sa *kiosk* nou ava analize ki mannyer nou kapab aziste li pou ed nou dan sa kalite legzersis spesifikman pou *Eden Village*. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Mon annan plizyer Manm ki'n lev lanmen. Me sa i en kestyon spesifikman lo Roche Caiman, e aköz rezon letan mon pa pou kapab pran bann kestyon siplemanter avek zot konprenezon. Mersi. Nou ava pas lo prosen kestyon ki pou Onorab Richard Labrosse.

HON RICHARD LABROSSE

Bonzour Mr Speaker. Mersi pou donn mon laparol. Bonzour mon bann koleg. Bonzour tou dimoun ki a lekout, en bonzour

spesyal pou bann zabitan Plaisance.

Minis mon kestyon i *comme* swivan ;-

Avek lakantite lakaz dan distrik Plaisance e later limite pou fer *septic tank* ek lezot fasilite desarz pandan sa bann dernyen lannen, eski Minis i kapab enform sa Lasanble si i annan okenn plan pou konekte distrik ek sistenm *Sewage Treatment Plant*?

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER

BILLY

RANGASAMY

Mersi Mr Speaker. Bon kestyon Onorab. Mr Speaker permet mon pou fer resorti ki responsabilite pou rezo servi *sewage* lo en nivo nasyonal, pou sir i tonm anba responsabilite *PUC* ki anba Minister Lanvironnman.

Nou okouran ki *PUC* in deza fer en letid detaye Plaisance, me son lenplimantasyon son proze pou sirman depan lo son plan zeneral, lo priyorite nasyonal e pou sir, kapasite bidzeter.

Parkont Mr Speaker, mon pou reponn sa bon kestyon Onorab Labrosse an sa ki konsern Minister Later ek Lakaz, nou fonksyon nou rol

dan sa demars pou nou amelyor sistenm drenaz.

Me mon pe met lanfaz lo maksimiz teren avek nou bann devlopman lakaz. Savedir nou pe fer bann proze o dansite kot nou kapab, ek sa teren ki deza limite.

Dan sa loptik avek serten nou bann proze devlopman lakaz, nou bezwen azout en konponan pou agrandi rezo servis *sewage* pou ki nou kapab konekte li avek *Greater Victoria Sewage System*.

Pou distrik Plaisance nou vwar li neser kot i annan posibilite pou konekte sa bann devlopman avek rezo santral. E bann proze ki mon Minister in demare i relye avek rezo servis *sewage* i *comme* swivan ;

I annan en porsyon ki nou'n konmans fer en ekstansyon lo laliny tiyo sorti Copolia ziska laponp *PUC Corgate Estate* parey ou konnen Onorab, ki nou konplet anviron 53 pousan.

Avek nou proze pou re devlop *ex-Société du Logement, Belvédère* nou anvizaze fer en ekstansyon laliny desarz sorti kot, konekte kot Kangard anviron 800 met ziska *Société du Logement*. Sa i pou pas an prensip dan ki nou apel semen Belvédère.

Mr Speaker, sa de proze *sewage* ki Minister i annan pou distrik Plaisance an se moman i target pou plito deservi bann sit kot nou pe propoz bann nouvo devlopman o dansite.

Parey anler kot Copolia kot nou ava annan sa ki nou dir ex-Murray, kot nou annan pa mal en proze en bon pe *unit* anler laba dan 79 *unit* ki nou pe planifye, alors sa tiyo i ava deservi sa vilaz osi.

Me mon le pran sa lokazyon, Mr Speaker pou mansyonnen ki sa de proze i annan kapasite e posibilite pou osi deservi serten bann lezot lakaz prive ki tonm dan laliny tiyo.

So, i annan en lavantaz pou bann lakaz ki la deza kot i posib e an menm tan pou nou pran *sewage* sorti kot sa bann nouvo devlopman o dansite. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Wi Onorab. Mersi Minis. Onorab.

HON RICHARD LABROSSE

Minis mersi bokou pou ou bann lenformasyon ki ou'n donner la, byen enteresan. Me selman mon ti ava kontan osi met dan ou latansyon Minis nou annan en *housing estate* ki nou apel li Kot Baba *Estate*, mon krwar ou

pou bezwen i pou pli fasil pou ou konn li ler ou pas Plaisance zis ou pou get anler kot laplenn ou pou vwar zot.

An se moman la i annan en sityasyon ki mon krwar si ou ti a kapab vin fer en vizit ek ou bann teknisyen, annefe *PMC* in vini detrwa lezot Lazans ki mon'n envite in vini. Me i pa pe donn en lendikasyon ki nou kapab vwar en solisyon.

E mon pe mazin en ek ou bann lekspertiz ek ou bann enzenyer kot ou, kekfwa ou ava kapab vwar sa bann zabitan pou kapab ganny en dyalog pou vwar en solisyon. Akoz i annan en solisyon vreman deplorab dan sa kote.

Me sa ki mon osi regretab pou dir, nou ti annan nou en Minis Lanvironnman ki ti reste dan nou distrik. Mon pa konnen akoz i pa'n kapab pous *forward* sa azanda sa bann dimoun devan. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis. *Un instant.*

MINISTER **BILLY RANGASAMY**

Wi mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

En pti moman Onorab Cosgrow. Les Minis fini donn sa larepons.

MINISTER **BILLY RANGASAMY**

Wi mersi Mr Speaker. E mon apresye ankor enn fwa Onorab Labrosse ou'n *alert* mwan lo sa size 'Kot Baba' e mon okouran ki *PMC*, nou *bless* ki nou tim *PMC* son *Deputy CEO* i en enzenyer dan sa laliny kot i konsern *sewage*, eksetera.

Ki in fek vin *on Board* resaman ek son lekspertiz i anmenn en gran lavantaz pou mon Minister e avek ou permisyon nou ava zwenn o pli vit posibil pou mon osi al vwar mon menm petet nou kapab met nide ansanm pou nou kapab tap tou pou tou, pou nou regle problem 'Kot Baba'. Mersi Onorab. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Wi Onorab Cosgrow mon konnen, mon realize sa ki'n pase, mon santi mon konnen ki ou pe al entervenir lo la, konman en Manm Lasanble mon pou donn ou sa privez pou ou kapab fer en pti soz. Les li.

HON WALLACE COSGROW

Mr Speaker.

(Interruption)

MR SPEAKER

Les Onorab Cosgrow. En remark si oule fer.

HON WALLACE COSGROW

Non Mr Speaker, mon ti'n lev mon lanmen pou mon azout en siplemanter konman en zabitan Plaisance, me osi pou adres sa kestyon ki Onorab ...

MR SPEAKER

Non Onorab Cosgrow mon pa pe pran siplemanter avek lezot Manm.

HON WALLACE COSGROW

Non mon ti a kontan osi Mr Speaker adres sa ki Onorab ...

MR SPEAKER

Mon permet ou zis aköz ou'n ganny referans. Zis fer en komanter lo la si oule, se tou.

HON WALLACE COSGROW

Ok mersi Mr Speaker, pou *allow* mwan pou fer en pti komanter. Mr Speaker, Minis mon krwar dan son larepons in byen eksplik Onorab Labrosse, ki poudir sa *matter* ki pe koz lo la *sewage* i tonm anba *PUC*.

E in dir ki *PUC* pe konsidere in deza fer en letid, in deza fer en letid tre detaye ki

annan en *costing* tou. Si mon lespri i servi mwan byen.

E *PUC* ler i ava annan son finansman i ava kapab antreprann sa. Tou zabitan Plaisance ti ava kontan vwar sa, me i tonm dan lanmen *PUC* pa dan lanmen Minister Lanvironnman ki ti la avan. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Mon'n permet Onorab Cosgrow fer sa remark zis pou eklersi son repitasyon koman en Manm Lasanble. Aköz i mon rol pou defann lentere bann Manm Lasanble. Mersi.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Nou a posed avek prosen kestyon, silvouple e sa se kestyon 51 pou Onorab Kelly Samynadin. (Ale trankil silvouple.)

HON KELLY SAMYNADIN

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis avek ou delegasyon. Mr Speaker, permet mon avan mon demann mon kestyon, pou mwan anvoy mon lo lapar zabitan Au Cap, pou mwan ofisyelman anvoy mon senser kondoleans anver lafanmir sa madanm ki'n perdi son lavi Dimans.

Mon oule fer lafanmir konnen ki nou pe mazin zot, nou pe priy pou zot e mon swete ki larepons ki zot pe poze swivan lanmor sa madanm i ava ganny reponn osito ki posib.

Mr Speaker, mon kestasyon i al *comme* swivan;

An 2012, Gouvernman presedan ti enform zabitan *Dolphin Courts*, Au Cap ki sa blok flat pou ganny demoli anvi son kondisyon deplorab. E sa Gouvernman ti promet zabitan ki zot pour ganny *relocate*.

Prenon kont bi Gouvernman dizour pou promouvwar en meyer kondisyon lozman pou nou bann sitwayen, eski Minis i kapab dir sa Lasanble ki plan an sa ki konsern sa blok *flats*, an partikilye?

Enn, kwa ki'n anpese ki sa later lo ki blok flats *Dolphin Courts* i sitye i ganny re devlope?

E dezyenmman, an ka ki demolisyon pa en opsyon, ki Gouvernman pe anvizaze fer pou amelyor kondisyon lozman zabitan *Dolphin Courts*? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER
RANGASAMY

BILLY

Mr Speaker, permet mwan pou remersi Onorab Samynadin pou son kestasyon e osi pou son letan ki ti akonpany mon ek mon lekip dan son distrik sa *weekend*.

Sa ki konsern plan redevlopman blok *Dolphin Courts*, mon lekip in les mon konpran ki malgre ki ti annan en komitman 2012, lanfaz i ti'n ganny mete lo lezot proze redevlopman ki ti pli kritik lo nivo Nasyonal an vi konstrent bidzeter.

Dan distrik Au Cap par egzant nou'n vwar ki menm *ex-Teachers Turtle Bay* i dan en pli move kondisyon. Parkont i paret dan mon lopinyon ki in annan en defayans dan swivi ek kominikasyon lo sa size redevlopman avek bann zabitan.

Dan sityasyon ekonomik aktyel, mon kapab enform sa Lasanble ki redevlopman pa pou pratik dan sa moman, parski nou pou bezwen rekonstri 24 *unit* lakaz pou re lokasyon sa bann lokater.

Baze lo nou vizit, nou'n konstate ki sa batiman i ankor solid e son larsitektir i tre enpresyonan. Alors mon'n donn direktiv *PMC* ek lekip teknik Departman Lenfrastriktir pou al fer en evalyasyon konplet pou met

devan en propozisyon renovasyon apropiye e konpreansiv.

Sa letid pou osi enkli en evalyasyon bann lokater e zot kondisyon *HSS*, si zot pe pey *HSS* ou non. Sa i ava permet mon Minister pou devlop en stratezi lonterm pou *Dolphin Courts*.

Sa landrwa i vremen spektakiler Onorab e presye. Nou determinasyon se pou lev li lo en lot lanplè e amelyor kondisyon lozman bann zabitan *Dolphin Courts* dan ou distrik. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Wi Onorab siplemanter.

HON KELLY SAMYNADIN

Mersi Minis pou ou larepons. Minis mon ti ava kontan konnen, mannyer mon pe gete zot pe mazin fer renovasyon lo sa landrwa. Mon ti ava kontan konnen si ou ti kapab dir nou dan ki fason ki petet apre ki zot in fer sa letid, zot pou pe konsider pou fer sa proze renovasyon, eski i pou ganny fer par faz ouswa *at one go*?

E dezyenman eski apre renovasyon Minister pou pe konsider en *Scheme* kot bann lokater ava kapab *payoff* zot lakaz, kot ava anfen vin pou zot

an vi ki bokou zot in investir bokou pandan plizyer lannen pou asire zot konfor personnel. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Wi Minis.

MINISTER BILLY RANGASAMY

Mersi Mr Speaker. Onorab mon'n donn mon lekip ziska lafen Oktob pou fini sa travay sa letid. Depandan lo kou renovasyon sa proze i probableman bezwen ganny fer par faz. I pou osi depann lo abilite finansyer ki nou pou gannyen, pou nou kapab enplimant sa proze.

Lo laspe stratezi konsernan bann zabitan, sa legzersis kot nou pou analiz zot bann profil i a kapab ed nou konpran lekel ki anvi reste kontinyen *rent*, lekel ki anvi reste pou aste zot apartman e a pran kont en pe zot kontribisyon dan lepase.

E an zeneral nou a kapab ganny en portre byen kler kot nou a kapab pran bann desizyon e pour sir. Pour sir, nou ti a kontan ankouraz bann ki'n fer zefor e zot in pey zot landrwa ek sa stratezi renovasyon, kekfwa zot ava donn zot sa lelan pou zot konplet e aste zot *unit*.

Sa pou sir, en fason ki zot ava kapab *maintain* zot landrwa zot menm e *PMC* i ava kapab *focus* plis lo bann konponan zeneral, parey nou dir sa bann *common areas*. So an zeneral sa nou stratezi.

So, letan nou get profil nou bann dimoun avek led *PMC* avek mon Minister, nou ava dan en pli bon pozisyon pou vin devan. E nou stratezi se ler nou'n kapab, nou pou prezant ek zot kwa ki nou pe al fer pou nou kominik ek zot ;- fer en pti prezantasyon tou bann kominote atraver ou Onorab nou ava ralye zot, pou zot konnen ki nou pe al fer dan sa proze, dan ki faz nou pou fer li. En fason zot kapab ganny en vizyon kote nou pe sey ale. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Mersi Onorab pou ou kestyon. E sa osi ti en kestyon spesifik lo Au Cap e mon ava bouz pli devan lo kestyon.

Selman les mwan dir bann Manm poudir bann kestyon ki pe vini prezan i bann kestyon zeneral. Menm si son konmansman i kapab konmans lo en distrik, me i annan en porte zeneral, alor bann kestyon ki vini pou annan posibilite pou siplemanter.

Me selman pou nou fer sa nou bezwen en sanzman zofisye, nou pou dir orevwar Mr Steve Mussard *Deputy CEO PMC* e nou pou envit Mr Ravi Valmont, *Technical Adviser* pou later pou antre dan lasal. Mersi Mr Mussard.

(MR MUSSARD WAS EXCUSED FROM THE HOUSE)

MR SPEAKER

Onorab William ou a met pare pou ou kestyon. Byenveni Mr Ravi Valmont, *Technical Advisor* pou Later dan delegasyon Minis. Nou ava prosede avek kestyon Onorab Waven William.

HON WAVEN WILLIAM

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis avek ou delegasyon, bonzour tou Manm piblik ki a lekout.

Eski Minis pou Later ek Lakaz i kapab eksplik sa Lasanble lo nivo demann pou lakaz e kare later an zeneral?

E par lefe ki pa tou distrik ki annan ase lespas, ki nouvo lapros son Minister i anvizaze enplimante dan lavenir pou satisfere demann?

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis ou repons.

MINISTER **BILLY**
RANGASAMY

Mersi Mr Speaker. Permet mwan pou site ki Lartik 34 nou Konstitisyon i definir drwa pou lozman, *'Right to shelter.* ' Departman Later ek Lakaz Minister i en fasiliter sa drwa pou nou bann frer ek Seselwa.

Minister i fasilite sa drwa par met an dispozisyon bann diferan prodwir alinyen avek Polisi ki gid alokasyon depandan nou kapasite finansyer.

Polisi Minister i ganny anglobe par de lobzektif prensipal Gouvernman dizour.

Pou amelyor standar lavi, e ankouraz nou frer ek ser pou pran plis responsabilite anver zot lozman.

Mr Speaker, demann pou later ek lakaz i reste en gran defi pou mon Minister e Gouvernman. Mon apresye senserman kestyon Onorab William lo sa size demann pou kare later e lakaz an zeneral.

E i donn mwan sa loportinite ozordi pou prezant sa ankor enn fwa avek Lasanble, pou ki nou pep laba deor ava kapab konpran sa sityasyon ki nou pe fer fas avek.

Demann pou later, bann kare later *land bank* i 1,594 aplikan, 1,594 aplikan. Lakaz ki konpri *condominium, self -*

finance, e lakaz sosyal i konpri en total 2,850.

Parkont prozeksyon dapre Bidze pou sa lannen ek sa sityasyon difisil ki nou pe pas ladan, Gouvernman in met a nou dispozisyon finansman pou nou kapab konstri environ 190 *unit* lakaz e louvertir en santenn kare later.

Fodre note Mr Speaker, dan kad lakaz sosyal, nou definir demann par aplikan pe aktivman pey zot *Scheme* lakaz. I malere ki i annan en pti pe plis ki 1,600 aplikan ki pa pe fer zot kontribisyon tou le mwan. E parkont nou vwar se ki zot ki pe ekrir plis e met plis presyon lo mon Minister.

E la mon oule fer resorti ki sa pa dan zot lavantaz. Mr Speaker, mon pou partaz sif par distrik avek sak Manm dan Lasanble ozordi e sa bann statistik tre byento nou pou osi kapab trouv sa bann lenformasyon lo nou paz *Facebook*.

An sa ki konsern nouvo lapros mon Minister pou satisfere demann. Mr Speaker, sa kestyon i vin a en moman tre enportan dan nou pei. Mon senserman remerci Onorab pou sa kestyon.

Bokou lapros ki Minister pe adopte e bann plan ki dan proze i relye direktman avek

sityasyon ekonomik pei e resours later tre limite ki a nou dispozisyon. Nou pe pas dan en faz difisil e sa pe transmet dan Sekter Lozman.

Lapros Minister i *comme swivan* ;- mon pou pran bann diferan prodwir epi mon pou eksplike ki nou pe fer dan limesya.

Pou *housing loan* par egzant, apre en konmansman lannen difisil *HFC* in pran tou prekasyon pou obzerv lefe anmennen par *COVID* lo nou bann kliyan.

Apre 6 mwan lobzervasyon *HFC* in ase konfortab pou kontinyen avek son program *loan*. Me an prenon kont sityasyon lanplwa bann aplikan.

Pou ogmant nou kapasite servis e efikasite tre byento nou pou annan o minimonm de zofisye *HFC* ki pou kapab deservi bann kliyan dan en fason pli efikas e zot pou baze dan mon Minister dan servis kliyantel direktman anba kot *Independence House*.

So, i a evit sa bann ale vini. Nou a kapab *deal* ek bann laplikasyon dan en fason pli efikas. E anliny avek bann prosedir *loan* lakaz.

Dan kad *condominium*, lefe ki sa bann aplikan dan sa kategori i annan abilite pou

finans konstriksyon zot *unit*, Gouvernman atraver mon Minister pe met bokou plis lanfaz lo partisipasyon sekter pprive pou donn Gouvernman en koudmen e antreprann bann proze pou benefisye sa group.

Bokou legzersis in ganny fer pandan sa dernyen detrwa mwan, pou apros sa bann lakonpanyen e relans bann proze ki ti'n deza la avek nou, pou nou kapab fer zot vin en realite o pli vit posibil.

Lo laspe *self-finance*, sa i en prodwir ki ase popiler avek bann aplikan e Minister pe eksplor teren apropiye pou kontinyen enplimant sa kategori proze.

An se moman nou pe osi etidye formil aktyel pou maksimiz resours limite. Par egzant fer plis *unit* lakaz lo later ki a nou dispozisyon. Petet al plis vertikal.

Pou lakaz sosyal, mon Minister in fer bokou travay e nou aktyelman pe kontinyen fer legzersis pou idantifye teren dan bann distrik, kot proze lakaz i kapab ganny enplimante.

So nou stratezi dan sa letan nouvo lapros se pran sa letan pou nou planifye nou bann proze pli byen, analiz teren e fer bann plan, met zot pare, al *Planning* ganny,

aprouvasyon e ler finans i permet nou ava kapab demar nou bann proze.

An paralel nou osi pe deza zwenn avek bann distrik. Parey ou konnen Onorab e diskrit sa bann propozisyon avek zot. Dan lespri bon komunikasyon e kolaborasyon avek Lotorite Distrik e mon Minister.

Nou bezwen travay ansanm parey Prezidan in demann nou. An plis ki sa Minister pe osi get plizyer fason ki enkli nouvo teknik konstriksyon, pou redwir kou lakaz e dele letan pou konstri san konpromi kalite.

E mwan parkont ek mon leksperyans ki mon'n gannyen aletranze mon pe revwar, mon pe partaz sa bann nide ek mon lekip pou nou regete si nou annan lot fason nou kapab fer keksoz, ki nou kapab al en pe pli vit parey nou pou apel sa. En *sort of mass housing strategy*. I pa ankor ganny finalize me se sa lespri ki nou pe vwar.

Think outside the box parey nou dir. Bi se pou fer program lakaz vin pli soutenab e abordab.

Finalman, Mr Speaker pou proze *land bank*, anmezir ki Minister pe kontinyen avek sa bann proze, ki nou'n ganny finansman anba Bidze, Minister pe osi fer en letid ki enkli en

levanter lo stok later Leta, enkli zot potansyel pou devlopman. Nou pou met an plas osi en bon sistenm *land information system*.

Pri aktyel ki nou pe vann bann kare later prenon kont nou lenfrastruktir tre eleve pou deservi sa bann kare letan, i osi bezwen ganny revwar. Modalite alokasyon osi i bezwen ganny revwar.

Mr Speaker, parey zot in aprann lo medya semenn pase, nou'n demar en seri diskisyon avek Konsey Minis lo prodwir ki Minister i ofer lo nou proze.

Nou sibstansyon e modalite alokasyon, nivo sibstansyon e modalite alokasyon sa bann nouvo prodwir later ek lakaz. Sa dyalog in fini konmanse.

Mon ti promet zot sa dan mon repons detrwa mwan pase, ki nou pou angaz avek Konsey Minis lo sa size. Parske nou annan bann Polisi ki egzistan avek ladministrasyon oparavan, nou anvi vwar *imput* ki annan avek nouvo ladministrasyon pou nou re lans nou dan en stratezi ki anliny avek demann, e osi anliny ek nou kapasite bidzeter.

I kler ki bann endikater pe montre nou ki bann program later ek lakaz aktyel i pa neserman soutenab, avek

ressours limite an vi sityasyon ekonomi.

Diskisyon avek Konsey Minis pe kontinyen, afen ki nou a kapab vin avek en program stratezi e Polisi apropiye ki adres demann dan en fason *smart* e efikas. Dan sa demars konsiltasyon i primordyal.

E a moman apropiye Minister pou osi angaz etrwatman avek tou parti konsernen, enkli zot mon bann frer ek ser Onorab, pou nou revwar sa bann eleman ki nou oule aziste dan bann Polisi egzistan.

Nou nouvo lapros osi i viz ver en stratezi aksyon. Bon konsiltasyon e kolaborasyon ek tou *partenaire* konsernen, ki Bondye i beni nou dan sa demars. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab William ou siplemanter.

HON WAVEN WILLIAM

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, mon ti ava kontan demann Minis par lefe ki in dir son Minister pe evalye bann later potansyel pou fer lakaz. Spesifikman lo Grand Anse Mahé. Mon anvi Minis pou dir sa Lasanble e pep Grand Anse Mahé, par lefe ki nou konnen poudir i annan en proze

dezyenm faz lakaz Vilaz Orkid ki'n ganny retarde pou plizyer rezon. Mon anvi ou konfirman kan ki zot espekte ki sa proze lakaz Barbarons, dan Vilaz Orkid i demare?

E an menm tan vizavi sityasyon later potansyel pou *allocate* avek bann dimoun, mon anvi ou konfirman osi si Helvetia zot in deza fer en evalyasyon pou vwar konbyen kare later dan lavenir pou kapab donner?

E finalman eski sa program ki nou pe al anbank lo la, program *IMF*, pou ankor retard tou sa bann proze ouswa sa dezir par Gouvernman pou fer plis lakaz e plis alokasyon bann proze *land bank*? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER

BILLY

RANGASAMY

Mersi, Mr Speaker. Mon ava pran size Helvetia, i annan travay ki'n konmans fer me selman nou pa ankor konplete lo sa *mini* proze *land bank* laba.

Lo kote konsern *IMF* reform, i en pe difisil pou lemoman pou mon deklare ek sa Lasanble ki son lenpak direk. Pou sir i pou annan serten lenpak me selman nou pe rod fason, nou pe vwar bann

posibilite parey mon'n refer sorti. Si nou kapab relans nou, planifye nou bann proze, prepar nou konman nou kou finansyer i permet ki nou kapab demare.

Me imedyatman mon pa pou kapab reponn ki son lenpak otomatik prezantman a se moman. Me selman tou zefor Gouvernman se pou vwar ki mannyer nou kapab ganny lezot led, pou nou kapab kontinyen nou program.

Lo kot ki konsern Barbarons, petet mon ava avek ou permisyon Mr Speaker mon ava demann mon koleg *PS Choppy* pou ed mwan lo leta sa staz ki nou'n arive avek sa proze Grand Anse, Barbarons.

MR SPEAKER

Wi *PS*.

PS YVES CHOPPY

Mersi Mr Speaker. Pou Barbarons, kan nou pou kapab konmanse i pou depan kan parti lo kan Bidze, kan nou kapab sirkil Bidze pou sa proze. Pou lemoman nou pe dan faz kot nou pe revwar son *design*.

Akoz nou premye *design* sa faz de ti annan *ground plus 2* letaz, nou oule azout enn adisyonnèl pou nou lo sak *block* pou nou ganny plis *unit*.

Selman mon pa pou kapab konfirm kan nou espekte

konmanse pou lemoman. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi *PS*. Bon mon pou pran otan kekyon siplemanter lezot Manm ki letan i permet la e mon ava konmans ek Onorab Roucou.

HON MICHEL ROUCOU

Mersi Mr Speaker. Bonzour a tous, espesyalman bann zabitan Mont Fleuri. Minis bonzour, mersi pou sa vizit ki ou ti fer dan mon distrik Corgate Estate ki ozordi nou vwar pou dir i annan en devlopman pe al konmanse pou ed sa bann zabitan.

Minis mon kekyon i en pti pe lo kote mon distrik Mont Fleuri akoz Mont Fleuri i en landrwa ki nou'n ganny dir poudir napa later pou fer kontiny bann proze lakaz. E osi pou tir bann kare later pou asiste bann zabitan.

Me parkont Kan Tobrouk nou vwar poudir i annan bann later ki la, e *Minister* si ou kapab dir mwan eski ou Minister i annan nide pou retir bann kare later dan sa landrwa, pou asiste nou bann zabitan?

E osi zis pa tro lwen kot lafanmir Cedras anba i annan 3 kare later ki'n tire, ki i annan en fiy ki apel Farah ki ti vin atraver

ou Minister pou fer konnen e li in ganny promet en kare later laba, ki i ankor pe espere.

Minister apre si ou kapab vwar avek ou Minister pou re anmenn sa program kot bann dimoun ki pe *apply* pou en lakaz, ki kot zot fanmir i deza annan en propriyete pou petet soulaz en pti pe nou lalis, kot la nou kapab Minister revwar pou konstri bann *block flat* kot propriyete kot sa bann dimoun. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER BILLY RANGASAMY

Mersi Mr Speaker. Parey mon'n fer resorti Onorab nou annan en legzersis pou nou revwar tou nou bann later Leta ki nou annan. E Kan Tobrouk i tonm en pe dan sa legzersis osi e nou konnen dan distrik Mont Fleuri later i limite.

E pou sir pou enn bann legzersis ki nou pou fer pouvwar potansyel ki Kan Tobrouk i annan. E si i annan potansyel i anliny avek tou bann laspe *land use planning* e lanvironnman e kapasite pou deservi li avek dizon *PUC* tousala, mon pou sir i ava enn bann proze ki nou ava konplet son *design*, met pare pou nou

kapab ouver sa bann kare later o pli vit posibil.

Kot i konsern, wi, wi mersi Mr Speaker, pou sa dezyenn parti kestyon i touzour nou lentansyon pou ankouraz bann fanmir, kot i posibil reste ansanm e siport kanmarad devlop sa kominote an fanmir.

E si finansman i permet e parey ou'n fer resorti i annan fanmir ki annan teren, nou pou fer tou nou demars posibil pou fer sa bann program vin en realite. Me parey nou tou nou konnen i tou depan mannyer balansman finans pou ete.

Me selman i en program ki nou ankouraz bokou, e dan tou fason posibil nou sey nou mye pou fer li vin en realite. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Bastienne.

HON DESHEILA BASTIENNE

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Bonzour Minis ek ou delegasyon. Bonzour tou Onorab, bonzour tou zabitan Perseverance e osi tou bann dimoun a lekout.

Minis vi ki dan Perseverance osi nou dan menm sityasyon kot kare later ek lakaz i konsernen, e par lefe ki later *land bank* dan

Perseverance in fini ganny idantifye, eski ou kapab donn sa Lasanble ek zabitan Perseverance en detay lo sityasyon later *land bank* dan Perseverance?

E si ou Minister i annan okenn lide lo kan ki sa bann later pou konmans distribye, lekel ki priyorite? Vi ki dan Perseverance i annan deza bokou zabitan ki lo lalis later, e zot pe fer zot kontribisyon pou en bon pe letan pase. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER **BILLY RANGASAMY**

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, mon ava permet mwan pou mon demann en koudmen avek mon *Technical Adviser* pou Later ki ava donn en pe plis larepons spesifik lo Perseverance.

MR SPEAKER

Mersi wi, wi Mr Valmont ou kapab pran laparol.

TECHNICAL ADVISER RAVI VALMONT

Bonzour Mr Speaker. Bonzour tou Manm Lasanble. Mersi Mr Speaker pou ou kestyon. Perseverance nou ti annan nou 35 kare ki nou ti'n met dan *land bank* e alokasyon lo serten sa

bann kare in fini ganny fer e i reste detrwa kare pou nou kapab fer alokasyon. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Minis eski ou pou azout okenn keksoz, fini la?

MINISTER **BILLY RANGASAMY**

Mersi Mr Speaker, pou sir nou ava vwar en pe leta ki sa proze in arive, ki mannyer son bann alokasyon. Si i annan bann eleman ki mon kapab donn en koudmen pou akselere, mon ava revwar sa. Mersi pou port sa a mon latansyon osi Onorab.

Mon ava revwar Perseverance kote ki ankor annan bann lespas pou nou kapab ouver sa bann kare later e *get on with it*. E kot i posibil. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab John Hoareau.

HON JOHN HOAREAU

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis ek ou lekip. Bonzour tou dimoun a lekout.

Mr Speaker, mon ti ava kontan konnen nouvo Polisi Gouvernman pou fer sir ki bann distrik ki napa kare later, alor bann ki i annan zot met li lo en

nivo Nasyonal pou kouver en pe bann distrik ki napa.

Me mon en pti pe zennen par sa lide, parske dan mon distrik mon annan bokou plis dimoun ki kare later, me menm sa si kare later ki *available* pe al met lo en nivo nasyonal i vedir ki pou annan mwens dimoun ankor dan mon distrik ki pou kapab ganny akse avek en kare later.

Alor mon ti a kontan ki Minis i eksplik nou en pti pe sa nouvo Polisi vizavi bann distrik ki napa later, e bann ki annan later, ki manner pou ganny *allocate*, ki modalite pou ganny servi? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis wi.

MINISTER **BILLY**
RANGASAMY

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab Hoareau. I en kestyon ki mon ganny pa mal *challenge* lo la avek plizyer Manm. E mon konpran kot ou pe vini e pou sir en size ki nou pe diskit etrwatman dan sa menm loptik avek *Cabinet of Ministers* avek Konsey Minis.

Nou bezwen konpran osi selman ki i annan serten distrik napa nanryen, napa later ditou ki nou kapab ouver pou ed sityasyon demann dan pei. Sa

demann ki mon fer resorti taler i pres 1,600 aplikan.

So nou bezwen adopte en prensip kot nou kapab ed lezot ki nou napa e si i posib dan Beau Vallon i annan ase kare later dapre priyorite bann e merit bann dimoun ki'n aplike nou bezwen donn en koudmen.

Par egzanp si mon get mon Onorab Loizeau dan son distrik Bel Air napa gran kantite later.

E alors se sa, sa lespri pou nou ed kanmarad dan tou distrik pou nou ed dapre demann. So, i en pe dan sa stratezi ki nou bezwen travay Onorab.

E me selman parey mon'n fer resorti, i pou neser pou nou revwar en pe sa stratezi avek Konsey Minis osi e met nide ansanm ki i ava en fason ki pli zis e pli efikas osi kot i konsern partaz later. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Sandy Arissol.

HON SANDY ARISSOL

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis avek ou delegasyon. Mr Speaker, lo menm laliny ki Minis in reponn larepons Onorab John Hoareau, mon ti ava kontan demann Minis an vi ki nou annan later limite dan plizyer distrik e dan Sesel, eski

ou Minister oubyen *Cabinet*, Gouvernman, zot pe mazin osi fer en legzersis pou revwar bann kare later ki'n ganny donnen avek bann endividi dan lepase, menm endividi pou en kare, de kare, trwa kare, pou zot pran sa bann kare later ki pa pe ganny servi pou remet dan sa sistenm pou ki zabitan Bel Ombre, Bel Air, Mont Buxton zot ganny en kare.

Dezyenmman, eski ou Minister vizavi lakaz, eski ou Minister pe mazin ki zot in fer pou ankouraz bann dimoun ki pa pe peye, me ki lo lalis lakaz e fer lalis vin gro, li i pa pe kontribye me selman i lo lalis konpare avek sa enn ki pe kontribye.

Ki ou Minister pe fer pou ankouraz zot e pou don zot en dele letan pou met keksoz kler?

Polisi ozordi pou ou ganny en lakaz ou bezwen premyerman, pe fer ou kontribisyon pa zis ou non lo lalis. Mersi bokou.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER BILLY RANGASAMY

Mon ava pran kestyon Onorab Mr Speaker, konmans lo dezyenm kestyon, lo sa konsep kontribisyon pou lakaz. Mon

apresye ki ou'n pran sa lokazyon Onorab ou'n donn ou sa koudmen ki mon ti pe demande o pli avan osi, o pli boner. Parski sa i tre enportan e demars ki nou pe ganny fer nou pe sey pran kontak ek sa bann dimoun par en avek en stratezi pou ankouraz zot, fer zot konpran zot dan en dezavantaz si zot pa pe kontribye.

Alors i en eleman kontribisyon ki nou pou bezwen *focus* lo sa bann dimoun al travay ek zot atraver distrik, e pas sa mesaz pou li vin kler e kot ou ganny loportinite parey ozordi mon pe ganny en *free airtime* nou ranforsi sa lapel, silvouple fer ou kontribisyon.

E parey mon pe fer resorti, bokou bann let ki nou pe gannyen i bann dimoun ki pa pe fer kontribisyon. Alors i donn nou, nou bezwen pe fer en batay zanmen fini e bokou fwa nou vwar nou pe fer bann *counselling* pou ankouraz sa bann dimoun. Sa i larepons dezyenm kestyon.

Premye kestyon i en size ase delika. E ou annan en bon pwen akoz stratezi se pou fer sir i annan en partaz ki later ki drwat e zis e se sa ki i annan sa Polisi ki en morso later *maximum*, en morso later Leta

maximum par aplikan par endividi.

Alors mon okouran ki i annan serten legzersis pe ganny fer pa par direktman mon Minister, me mon Minister i endirektman enplike pou nou vwar en pe sa bann sityasyon.

E i en pe difisil pou mon pronons mon lekor lo la isi dan Lasanble ozordi. Me pou osi i en keksoz ki nou pe regard li sirtou kot labi i ekstrenm. Mersi bokou Onorab.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Uranie.

HON ROCKY URANIE

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis avek ou delegasyon. Bonzour tou Onorab e tou Digwa a lekout.

Minis eski zot in idantifye landrwa pou devlopman later *land bank* La Digue, e eski zot in ganny demann sorti kot Digwa pou later *land bank*?

E apre Minis, lannen pase ti annan apepre 5 fanmir ki ti'n ganny donner zot let, e ganny montre zot bout later dan *land bank* Linyon.

Me ziska ozordi zot ankor pe espere e zot pe demande kantite letan ankor zot pou espere bann lezot demars kapab ganny fer? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Wi Minis.

MINISTER BILLY RANGASAMY

Mr Speaker, avek ou permisyon mon ava ganny en sipor avek Mr Ravi Valmont nou *Technical Adviser* pou later pou donn nou en kontrandi lo sityasyon La Digue.

MR SPEAKER

Mersi, Mr Valmont.

TECHNICAL ADVISER RAVI VALMONT

Mersi Mr Speaker. Pou ou premye kestyon Onorab, parey *Minister* in dir nou pe fer sa levanter lo later Gouvernman e La Digue osi i form parti sa levanter, pou nou kapab idantifye bann landrwa potansyel ki nou annan pou nou kapab fer proze *land bank* avek.

Ou dezyenm kestyon Onorab ou'n demande si bann aplikan ki ti'n ganny montre bann kare later La Digue dan sa *land bank*, wi nou pe *still* fer bann prosedir *due diligence* pou nou kapab transfer sa later lo zot non. Mersi Onorab.

MR SPEAKER

Mersi Mr Valmont. Onorab Mondon. E Onorab Romain i

ava swiv. Mon krwar ou kestyon in ganny reponn ki ou annan klarifikasyon? Vitman wi.

HON ROCKY URANIE

Non Mr Speaker, akoz depi lannen pase prezan nou pe gete konbyen letan ankor zot pou espere akoz i pe al lo lan la. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi, *ok* Mr Valmont ou annan en repons pou sa? Minis. Ale en pe lord silvouple, Minis.

MINISTER **BILLY RANGASAMY**

Wi Onorab Uranie mon menm mon pou personnelman al vwar akoz sa dele e fer mannyer ki nou regle sa. Si ou'n dir mon in ariv lan mon bezwen vwar akoz petet i annan en rezon teknik.

Me nou ava fer nou mye posibil pou nou dan sa lespri ki nou, nou pa pe trenn lipye, nou *get on* nou ava sey regle ou bann ka laba pou La Digue.

E nou ava ganny en pe on *due diligence* kekfwa i annan rezon spesifik, alors permet mwan mon ava entervenir pou vwar ki'n arive ek sa bann zafer sa 5 kare later Linyon. Mersi bokou.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Mondon.

HON TERENCE MONDON

Mersi Mr Speaker. Minis mwan mon vremen apresye ki ou Minister in vin avek de pozisyon proze lakaz pou mon distrik Takamaka. E mon swete ki i ganny materyalize dan en dele pli kourt posibil.

Me mon kestyon i lo morso teren pou devlopman *land bank* ki Lotorite Distrik ti osi fer propozisyon avek ou Minister.

E kantite letan ki dimoun i bezwen espere pou sa devlopman *land bank* i tro bokou, tro bokou letan. E mon anvi konnen ki problem ou Minister i fer fas avek?

Akoz i pa en problem finansman akoz zot annan mendev, ouswa eski i en problem mendev? Akoz mon krwar zot annan bann dimoun teknik ki kapab fer sa, me selman i tro bokou letan.

Akoz dimoun i anvi bouze, i annan dimoun i pare pou fer son lakaz me i pe esper zis ki keksoz i bouz pli vit. Later i annan Takamaka i annan later annou bouz pli vit. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER **BILLY**
RANGASAMY

Mersi Mr Speaker. Mon santi ki Onorab in plito met bann sizesyon. E son konsern ki sa Departman Later i fer fas avek kot i konsern nivo efikasite ek lavites ki nou pe travay.

Pou sir mon toutafe dakor avek ou ki i annan bokou amelyorasyon pou nou fer dan sa departman. E i annan bokou bann *challenge* ki nou fer fas avek pou sir par egzanp la mon pa pe rod leskiz *COVID* me i pa pe ede akòz nou bann kapasite resours i preski par ler diminyen par 50, 60poursan.

Bann lezot Lazans ki nou konsilte tel ki biro lanrezistremant later i annan bann ler limite ki zot pe fonksyonnen dapre bann sityasyon *COVID* e restriksyon.

So, tousala i bann *challenge* ki nou gannnen, bann defi ki nou gannnen pou nou kapab vremen fonksyonnen lo nivo ki mwan mon ti ava voudre.

Me parkont nou pe revwar en bon pe keksoz dan sa Departman pou nou amelyore o pli vit posib Onorab. Mon byento ou ava enn bann legzersis bann lanons ki ou pou tandè byento se restriktirasyon mon Minister.

E sa pou anmenn mon pou pran serten desizyon stratezik pou nou al fouray dan sa bann zafer, bann stratezi travay ki nou annan. E anmenn en lespri pou nou devlop nou dan en fason pli efikas.

E sa mon santi i a ede diminyen fristrasyon e anmenn osi, ranforsi nou laspe kominikasyon avek bann dimoun ki pe *apply*, pe espere, petet parfwa zot pa tann ki'n arive ek zot *request*. Mersi bokou Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Romain.

HON GEORGES ROMAIN

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Minis bonzour avek ou delegasyon.

Minis, *PS* Choppy ti fer en vizit Anse Etoile e i ti fer resorti ki dan Anse Etoile pou annan de proze lakaz byento. E pou annan enn lo Ile Aurore e ki sa en gro proze, 1024 *unit* lakaz. Apre ti pou annan en proze La Gogue kot pou annan 3 flat, 24 *unit*.

Mon kestyon Minis mon ti a kontan demann ou, an vi ki i annan bokou demann lakaz dan distrik Anse Etoile, sa proze La Gogue flat kan ou espekte

konmanse Minis? Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. *Yes Minister.*

MINISTER **BILLY**
RANGASAMY

Wi eskiz mon Mr Speaker, mon ti pe fer en pti pe konsiltasyon. Pou sir Onorab, defi ki reste devan nou se laspe finansman pou nou kapab enplimant bann proze. Parey mon'n kontinyen fer resorti, stratezi se pran sa letan pou nou planifye byen nou bann proze, met zot pare.

La Gogue wi i annan en proze 24 *unit*, son *design* in fini pare. E menm in al *Planning Authority* e so prezantman konmsi moman aktyel in pare pou nou kapab demare.

Me i tou depan kan nou ganny finansman pou nou kapab fer sa.

Ile Aurore, sa i annan en *obviously* en *mass housing project* Ile Aurore evantyelman ki nou pe koz lo la. Sa i en proze ki nou pe regard li lo en lot lanpler e si nou get par egzanp ki mannyer Perseverance ti devlope i en pe dan sa laliny.

E nou pe vwar diferan lapros petet avek en nide, en teknik konstriksyon ki kapab ed nou fer sa bann proze o pli

vit posib ki i ava vin ek son laspe finansman.

So, i en bann diferan mekaniz ki nou pe vwar pou nou kapab demare Ile Aurore, ki si nou kapab fer pou sir i ava tir en gro presyon. Akoz nou pe koz nou anviron 1200 *unit*.

Me tousala konplikasyon se finansman pou sir, e mon pe fer en lot demars ki pa ankor finalize me selman en lot demars pou nou vwar ki mannyer ek Bidze ki nou annan nou kapab fer serten lazistaz, pou nou kapab fer en lot proze ki nou apel *sort of emergency housing*.

Ki nou ava kapab fer dan en landrwa dan Ile Aurore. Ki ava kapab ed soulaz presyon lo Gouvernman, sirtou letan i annan en dezas oubyen i annan bann ka vreman kritik pou nou *deal* avek ;- en pe parey sa enn ki prezantman dan distrik Onorab William, Grand Anse Mahé.

Sa i en stratezi ki si tou keksoz i ganny akorde avek Minister Finans, kot nou'n montre zot ki mannyer nou kapab aziste nou bann proze egzistan, e enkorpor sa dan Ile Aurore.

I annan en konponan osi Les Mamelles, nou annan tou plan pou nou sey demar sa *emergency housing*, o pli vit

posib sa lannen. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Esparon. Mikro Minis wi.

HON REGINA ESPARON

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis ek ou delegasyon. Mr Speaker, mon ti ava kontan retourn lo larepons ki Minis in donn Onorab Hoareau.

Minis an sa ki konsern *land bank* dan distrik, eski dan sa nouvo Polisi zot pe mazin etabli en *quota* oubyen en *ratio*, pou dir si i annan en *land bank* dan en distrik 30poursan i ava vin pou sa distrik epi 70poursan i ava vin lo kote *national quota*?

Sa i ava ede petet soulaz en pti pe nou lalis aplikan pou later dan distrik si nou pe fer li en keksoz koumsa pou tou distrik.

Lo sa ki konsern bann later ki pou Gouvernman Minis ki anklave e kot i annan e kot napa *wayleave*, ki kalite negosyasyon ki ou Minister i antre avek propriyeter?

E la mon pe mazin presizeman sa later *Sunset Glacis* ki en pe anklave i annan en gran bout later Gouvernman. Me selman zis problemn *wayleave* pou ariv lo

sa later ki en problemn. Ki kalite negosyasyon ou Minister normalman i antre avek propriyeter pou kapab ganny *wayleave*?

E Minis mon ti ava kontan dir ou mersi pou sa vizit ki ou ti fer *Glacis* pou nou proze 24/24 e mon swete ki petet proze ex-Ferrari i ava bouze sa lannen. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER

BILLY

RANGASAMY

Mersi bokou Mr Speaker. Mr Speaker, mon santi ki mon koleg *PS Barbe* i ava kapab ed mwan pou reponn kestyon Onorab Esparon, *PS Barbe*.

MR SPEAKER

Mersi wi Mr Barbe.

PS DENIS BARBE

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kestyon. Lo sa premye kestyon kot sa etabli, sa i pou form parti diskisyon ankor kot nou bezwen fer avek *Cabinet*, an vi resours ki pe diminyen, anliny avek *of course* demann ki nou annan.

E nou bann nou plan stratezi ki nou pe met ater avek Bidze. Nou bezwen ganny gidans lo bann alokasyon ki

manner nou bouze, si nou pou fer li spesyalman pou later par egzanp. Si nou pou kontinyen, si nou pou entrodwir sa *quota* sa laspe ki ou pe propoze ,kot nou ava kapab ede bann distrik ki napa resours a zot dispozisyon.

Ki manner nou partaz en pti pe sa resours ki pei i annan a dispozisyon baze lo ki bann bout later ki nou pe deservi.

So, i pou tou depan lo sa bann fakter. E sanmenm sa ki enportan pou sa bann letid preliminar ganny fer la, anmenn tou sa bann lenformasyon.

Nou'n deza annan bann travay ki nou'n fer dan sa bann dernyen 3an, 4an pou nou anmas detay lo demann e fer profil nou bann dimoun.

Sa *land inventory* i enportan e an menm tan avek prozeksyon bidzeter ki nou pe gete devan nou, e travay ki Departman Lenfrastriktir i ava fer pou nou ganny *costing* lo bann proze, pou nou kapab adres en pti pe sa modalite alokasyon.

Pa zis ki manner nou donn dimoun, me selman ki manner nou partaz sa resours avek pei an antye. *Thank you.*

MR SPEAKER

Mersi, mersi *PS.* Vi ki nou annan bokou lentere lo sa size mon pou prolonz sa peryod en pti gin, pou nou pran ankor detrwa kestyon. Klarifikasyon Onorab Esparon.

HON REGINA ESPARON

Non Mr Speaker, i annan en bout mon kestyon pa ankor ganny reponn.

MR SPEAKER

Wi?

HON REGINA ESPARON

Later ki anklave, ki manner zot negosye *wayleave*? Mersi.

MR SPEAKER

Wayleave yes. Wi *PS.*

PS DENIS BARBE

Onorab mon pou sirtou reponn li baze lo konesans ek ... lo sa dosye oparavan en. Nou ti annan en serten negosyasyon ki nou ti pe fer avek detrwa propriyete obor, pou donn nou serten permisyon an retour.

So, si later Gouvernman i anklave nou pou bezwen fer sa bann diskisyon, nou bezwen negosyasyon avek sa bann dimoun, ki posibleman i kapab donn nou en *access* en pti pe pli pre avek sa bann morso later, ki a permet nou devlope.

Pou sa later an partikilye nou annan de sityasyon, akoz later i konmans depi anba, i al *all the way* ziska lot kote ki vir bor La Gogue.

So, nou bezwen get posibilite pou nou kapab deservi sa later dan tou le de kote, ki ava an menm tan permet Gouvernman ganny akse avek sa bann later.

So, mon pa pou kapab pronons ou ouswa pou donn ou gidans ki zistans negosyasyon in arive. Selman mon konnen nou ti'n konmans fer en serten dyalog avek bann propriyeter ki baliz ek sa morso later. *Thank you.*

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Vidot.

HON AUDREY VIDOT

Mersi Mr Speaker. Minis i byen ki ou'n dir ki nou bezwen kree en balans lo alokasyon lakaz ek later, prenon kont ki mwan mon en distrik ki ganny afekte akoz bokou mon bann zabitan, mon bann aplikan i depan lo Minister pou ganny sipor.

Me selman mon ankor pe ekout byen letan ou'n dir zot pe al revwar bann later Leta, an term bann serten devlopman ki zot pou fer.

Mon ti oule zis konnen eski ou pe pran sa lapros pou

zwenn avek sak bann *MNA* avek zot *DA*, letan sa prosesis pou ganny fer si sa lapros ki ou pe pran? *Thank you.*

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER

BILLY

RANGASAMY

Mersi Mr Speaker. Onorab definitivman sa i lapros ki mon pe ankouraz mon bann lekip. E mon okouran ki sa in deza konmans demare pou nou *once* nou'n ganny sa bann lenformasyon, nou a kapab pran sa lapros pou nou konsilte e diskite avek tou bann Onorab e distrik konsernen.

Parske i annan en eleman ki zot, zot konn sa teren mannyer i fonksyonnen, si i annan bann konplikasyon sirtou bann teren en pe agresiv dan lezot distrik.

Alor se sa konsiltasyon i tre enportan avek tou nivo distrik. E sa legzersis in deza demare, mon lekip in deza fer en program rankont bann diferan Onorab. E nou pe kontiny sa legzersis dan en fason agresiv ;- en fason ki la letan i permet pou nou fer sa.

Si nou annan sityasyon finansman annou fer sa legzersis, met nou pare konman pei i ranforsi son pozisyon

ekonomikman nou kapab demare. Mersi bokou Onorab.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Loizeau.

HON NORBERT LOIZEAU

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis ek ou delegasyon. Mr Speaker, sa size later i enn pou mon ki enteresan. Akoz mon en dimoun ki annan 30an pe esper en morso kot mon file ti anba latab, pandan ki Gouvernman presedan ti ankor la.

Minis mon anvi demann ou, vi ki dan mon distrik napa later ou'n dir, nou topografi pa permet konstri, napa. Me selman i annan bann *pocket* dan rezerv ki i annan detrwa dimoun zot, zot annan drwa reste.

Gouvernman ti tire, ti dir bann *pocket*, ti donn zot, ti reste. E la i annan en lot pti *pocket* an montan pou al Legzil dan en soz rezerv, mon vwar ki i annan en konstriksyon pe fer ankor, zot, zot annan drwa.

Alors Minis mon pe demann ou an konsiltasyon avek Minis pou Lanvironnman Minister Lanvironnman, eski zot pe mazin rod ankor enn de sa bann *pocket*, ki zot ti tire avan, Gouvernman presedan ti tire avan, si i annan bann lezot *pocket* ki zot pou tire, pou ki

zabitan San Souci ek Bel Air osi ava rezouir en pti morso later. Sa enn.

Minis mon anvi demann ou, i annan bokou dimoun zot in fini pike pou ganny zot later, e mwan mon enn parmi apre 30an, la i fer ankor 2an later pa ankor vini menm. Ganny dir, i annan en group in ganny dir ti pou donn Fevriye, in ale in vin Me, la nou'n ariv Zilyet bannla pa vwar later menm.

Sa group dimoun pe demann mwan, pou demann ou, ki difikilte zot pe gannyen zot Minister pou *allocate* sa bann later? Mon konpran ki i annan napa bann *utilities*. Bann fasilite pou ariv lo sa later.

Me sa bann dimoun pe dir avek problenm finansyel ki zot pe koz lo la, zot pe demande pou ki *allocate* zot, zot later zot a peye e ou Minister i a ganny larzan pou fer sa bann *utilities*, sa bann semen pou ariv kot sa later. Sa enn.

Dernyen-dernyen Mr Speaker,

(Interruption)

MR SPEAKER

Mersi. Wi me ou'n ariv de.

HON NORBERT LOIZEAU

Vi dan distrik Bel Air napa later, me anler Curio Road par lao Lanbasad Angle i annan environ 2 mil ekek met kare later, ki zot dir i en *buffer* pou sekirite.

Me malgre i en *buffer* i annan lakaz otour la ki ou vwar dan *swimming pool* Lanbasad Angle menm, dan son propriyete an antye. Eski zot pe mazine vi ki nou napa later pou vwar en pe sa zafer *buffer*, ki omwen en 4, 5 fanmir i ava ganny omwen 500 met kare zot ava fer en lakaz. Akoz personn pa pou anvoy bonm kot Lanbasad Angle. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Nou ava pran sa bann kestyon. Wi Minis.

MINISTER **BILLY** **RANGASAMY**

Mersi bokou Mr Speaker. Parey mon'n fer resorti nou pe fer sa levanter pou nou met o kler tou bann kare later Gouvernman ki i a nou dispozisyon.

E pou sir nou ava vwar li parey ou'n fer resorti avek lanvironnman pou nou vwar en pe sityasyon Bel Air. Kot ou'n mansyonn nou i annan bann kare later malgre i tonm dan serten petet *National Park*, oubyen serten *zone* proteze,

pou nou vwar ki posibilite serten pti devlopman.

Mon pa pou kapab dir ou otomatikman larepons wi nou pou fer li, me selman mon pou al analiz sa. E vi ki ou'n met sa devan avek mwan, mon ava fer mon mye posib pou mon asiz ek mon koleg Minis Lanvironnman ek son bann dimoun konsernen, pou nou vwar ler nou'n ganny sa bann lenformasyon kler devan nou kote ki i annan posibilite.

Dezyenmman, Onorab si ou permet mwan ed mon ganny sa lalis sa bann dimoun ki ou santi ki zot in apros ou, ki zot bezwen ganny, zot konsernen ki zot in ganny en let, me ki zot pa pe tann nanryen, mon ti ava kontan ganny zot lalis mon ava kapab vwar sa bann ka enn par enn silvouple.

Parske i annan posibilite kekfwa byento i kapab bann ki deza pe tonm lo bann lalis pou bann ki pe al konplete sa lannen. I annan detrwa proze ki deza ganny par egzant mon ava mansyonn ou detrwa petet pou soulaz en pti pe sityasyon, La Gogue nou pe pous tou pou tou pou nou fini sa lannen.

Lo Lanmar nou pe pous tou pou tou, ex-Mellon nou a pe debourye, epi nou annan Machabee. So nou annan detrwa proze *land bank* ki pe al

avek tou lagresivite pou nou fini sa lannen.

So i kapab petet sa bann dimoun i tonm dan sa alokasyon e nou'n ganny en pe retar lo sa bann proze, me selman nou'n re demare nou'n remet zot *back on track* e nou pe tap tou pou tou pou nou fini avek Bidze ki nou'n gannye sa lannen. So, probableman sa bann dimoun ava ganny soulaze byento.

So fer mwan ganny zot non, mon ava zis revwar zot pozisyon. E parey ou'n fer serten sizesyon nou ava vwar si sa i fezab ou non, pou nou kapab deblok zot bann aplikasyon. Mersi bokou Onorab. Mon krwar mon'n reponn ou kestyon non?

Wi, wi lo kot i konsern sa *buffer* par lao Lanbasad sa i en keksoz kekfwa mon pou bezwen al antre en pe pli o profon avek dimoun konsernen, e Departman konsernen pou vwar si i annan posibilite e analiz sa sityasyon en pti pe pli pros.

Akoz parey ou'n fer resorti vi ki i annan en *security buffer*, mon pou bezwen vwar fer en pe analiz en pti pe pli o profon, pou mwan konpran byen sa sityasyon e ki posibilite ki i annan.

Selman pou sir i en bon pwen ki ou'n fer resorti nou ava vwar sa avek lekip e mon ava pran zot konsey ki nou kapab fer pou nou kapab bouz posibleman, pou nou tir en pe kare later laba osi. Mersi bokou Onorab.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Gabriel e i ava swiv par Onorab Letourdie.

HON CONRAD GABRIEL

Mersi Mr Speaker. Bonzour tou dimoun a lekout. *Welcome Minis panel.*

Minis vi ki laplipar proze lakaz i lo *hold* akoz problem bidzeter, mon ti a kontan zis fer sorti ki ou'n anonse ki *HFC for now* i ase konfortab ek son program *housing loan*.

Vi ki i annan bokou dimoun ki dan mon distrik ki ti'n ganny "*Permission to build*" lo later zot paran, eski zot pou ganny pran an konsiderasyon? Sa i enn. Vi ki ou'n anonse ki nou ankouraz fanmir pou reste ansanm, sa ti a ede.

E dezyenmman Minis ti annan serten moman kot *carer* pa ti tonm dan sa lalis pou kapab ganny en *loan*, eski ou Minister pe get sa de pre? Vi ki nou kapab konsider li anba en proze bann zafer en pe vilnerab.

E apre osi an Me ou ti dir nou i annan en odit konplet ki zot pe fer dan ou Minister, zi anons petet ki nivo, ki zistans zot in arive *so far?* Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Wi Minis.

MINISTER **BILLY**
RANGASAMY

Mr Speaker, mon ava avek ou permisyon mon ava demann ou, mon ava propoze ki *PS Barbe* i ed mon avek premye kestyon Onorab, kot i konsern *HFC*.

MR SPEAKER

Wi.

PS DENIS BARBE

Thank you, Mr Speaker. Lo premye kestyon Onorab nou anvi kekfwa fer li en pti klarifikasyon avan mon reponn ou kestyon direk en. Baze lo serten *trend* ki nou pe vwar, ki en pti pe alarman, menm si nou annan konstrent bidzeter parey Minis in dir, nou pe prepar nou pou planifye.

Me selman nou pe vwar bokou bann dimoun ki la pe *cancel* zot aplikasyon lakaz, e zot pe retir tou zot larzan, e pou nou sa i en pwen konsern aköz nou pe vwar en *sharp increase* e i pa lemoman pou zot kennsel.

Me selman i plito en moman pou zot kapab *at least* fer zot bann pti *saving* aköz nou, nou pe prepar nou pou ler sityasyon bidzeter i permet pou nou kapab re lanse.

An menm tan Onorab nou pe osi dan sa preparasyon, aköz nou santi poudir bann ki i annan en morso later ouswa ki'n ganny "*Permission to build*" i en solisyon ki kapab aranz en pti pe zot sityasyon.

So, se pou sa rezon ki nou'n sanz en pti pe lapros an menm tan *partnership* avek *HFC* pou nou kapab donn en pti pe plis gidans pli etrwat. E avek sa bann aplikan *loan*, pou ki zot ganny akse avek finansman me selman dan en fason ki byen.

Ler mon dir byen nou annan sa travay pre avek nou bann aplikan. Tou bann ki'n ganny "*Permission to build*" ouswa tou bann ki i annan ki pe *apply* pou en *direct housing loan*, pou donn zot konn zot Bidze e planifye zot lekor anlany avek sa.

So avek sa larepons Minis pou kestyon Onorab William sirtou lo kote kot i konsern *loan* avek sa stratezi avek *HFC* sa i tou lentansyon, pou nou akseler en pti pe pou sa group dimoun, ki i annan apepre 500 ekek zot ki pe esper en *loan*. Ouswa ki'n deza fer aplikasyon

loan, me selman dan zot dan zot diferan prose. *Thank you*, Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi, wi Minis i annan lezot pwen pou adrese?

MINISTER **BILLY RANGASAMY**

Mersi Mr Speaker. Lo dezyenm parti kestyon Onorab Gabriel, wi mon ti anonse Lasanble en pe letan pase - enn ou de mwan pase - konmkwa i annan sa lodit pe ganny fer.

E sa lodit pe ganny fer par biro oter entern, *internal audit*. E zot ankor pe kontinyen sa legzersis e i pa ankor finalize malerezman.

E mon napa lenformasyon direkteman pou konfirm ek ou kan ki zot pou fini aköz zot in demann mwan en pe letan pou zot kapab. I pa mal konplike sa legzersis, alors zot pe travay en pe pli o profon lo la. Mersi Onorab.

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Letourdie.

HON JANY LETOURDIE

Mersi Mr Speaker. Bonzour tou dimoun. Minis Bondye in donn nou en Sesel ki nou'n erit plis delo ki later. E apre ou'n envit nou pou nou *think* en pe *outside*

the box. Mon en pe kirye pou konnen ki ou rev 25an disi nou pou konble nou pou al lo delo?

Mon ti a voudre konnen ki plan ou Minister menm si ou pa ava la ki ou pe trouve avek sa mankman later, apre nou Sesel ki mannyer i ete?

Apre en kestyon sorti kot piblik. I annan dimoun ki'n aste bann teren avek Gouvernman e zot pa'n, zot ti pe espere pou zot ganny zot finansman. Me *by the time* ki zot in ganny zot finansman bann lezot devlopman toultour zot in arive, e diferan rezon ki'n fer zot vwar zot pa pe kapab fer konstriksyon lo sa morso ki zot in aste. Pe demande alor si zot kapab retourn kot Gouvernman pou refer sa lesanz? Mersi

MR SPEAKER

Mersi Onorab, Minis.

MINISTER **BILLY RANGASAMY**

Mersi Mr Speaker. Kot i konsern sa dernyen pwen lo konplikasyon serten teren ki zot in ganny *allocate* prezan i annan konplikasyon pou fer konstriksyon, pou sir nou pe vwar sa bann ka ki vin a nou latansyon.

E nou pe antretenir sa bann *request* e analiz li teknikman e ler i posib osi mon

envit mon Departman Lenfrastruktir pou entervenir e petet vwar si nou kapab konsey sa bann tel kliyan, e donn zot bann lezot konsey ki mannyer nou kapab sey servi sa teren ki zot in deza aste.

Me kot i pa posib nou fer nou mye pou nou *deal* ek zot bann *request exchange* osi. Akoz nou, i lentansyon pou nou fer keksoz, fasilite keksoz me selman sa teren ki limite ki fer li *challenging* parfwa.

Mon vizyon dan 25an i en bon kestyon e mon santi ler nou'n fini fer sa levanter kwa ki nou annan laba deor. Akoz pour lemoman i pa tro kler. So alors mon ti ava ganny sa bon limaz, ki kantite teren nou annan, analiz sa avek demann ki devan nou, pou nou vwar si nou kapab servi sa ki nou'n deza annan dan en fason pli efikas.

Parey mon ti fer resorti i annan posibilite kot lanvironnman i permet, nou a bezwen petet konsider al en pti pe pli o pou nou kapab maksimiz sa resours.

Konblaz i en opsyon. Me selman i kout bokou. Annefe demen menm nou pe fer en prezantasyon avek *Cabinet*, serten proze konblaz ki ti annan e pou nou ganny serten direksyon, me nou konnen

poudir i konplike e i kout bokou larzan.

So, nou pou bezwen fer sa balans en parey nou apel sa en *sustainable development exercise* pou nou legzersis pou nou vwar sa kwa ki soutenab pou lanvironnman, pou pei Sesel sa zoli pei ki nou annan.

E ki mannyer nou kapab maksimiz sa resours ki nou annan kot i posib. E kot nou konble sirtou parey Ile Aurore nou pe vwar mon pe koz ek mon bann koleg, petet nou bezwen maksimiz sa bann lespas, sa bann later konble e al en pti pe plis vertikal pou nou kapab satisfere demann.

Me dan en fason ki *blend* osi ek nou lanvironnman akoz nou pa oule ganny en ta sa *skyscrapers* dan pei. I pa pou adapte avek nou kalite larsitektir lanvironnman sansib ki nou annan.

E sa i en pti pe bann keksoz en pe imedya, me selman pou si nou bezwen fer tou sa ki nou fer nou bezwen protez sa lanvironnman presye ki nou annan Onorab.

E si nou pou konstri lo delo sa i a en keksoz pou nou analize. Me selman i pa en keksoz ki nou pou sey antre ladan, amwen ki nou napa swa. E petet nou ava vwar en pti pe bann lezot zil ki nou annan,

nou pa konnen kefwawa nou ava kapab posibleman vwar devlopman lo sa bann lezot zil.

Why not?

So toultan mon lapros se *why not?* So nou bezwen gete, *think outside the box* vwar ki nou annan avan ki nou al fer okenn keksoz grandyoz ki kapab annan en lefe negativ lo nou pei, lo nou lanvironnman prese ki nou annan. Mersi Onorab.

MR SPEAKER

Mersi. Mon pou termin sa peryod kestyon lo sa repons. Nou pou pran en poz en nou a re pran 11er en kar pou lezot kestyon. Mersi.

(BREAK)

MR SPEAKER

Bon nou ava pran kestyon limero 48 Onorab Egbert Aglae.

HON EGBERT AGLAE

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis avek ou delegasyon, e tou Manm Onorab e tou dimoun a lekout.

Eski Minis i kapab adres sityasyon *land bank* e demann pou lakaz dan Port Glaud, an partikilye?

Konbyen kare later *land bank* ki'n pare pou ganny *allocate* e kan ki alokasyon i

sipoze materyalize pou sa bann aplikan ki'n kalifye e dan ki rezyon dan Port Glaud?

Ki lezot proze lakaz ki pe ganny antisipe dan Port Glaud etandonnen bann vizit e diskisyon lepase e konbyen *unit* lakaz distrik i espekte benefisyen ? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER

BILLY

RANGASAMY

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, permet mon remerci Onorab pou sa kestyon. Dan proze kot i konsern Port Glaud nou proze ki nou apel 'Dan Limon' in sipoze ed nou tir 4 kare later ki pou pare pou ganny *allocate* tre byento.

Son alokasyon i espekte fer pandan mwan Septanm sa lannen. An zeneral lo nivo nasyonal i annan plizyer propriyete ki Gouvernman in idantifye pou devlopman potansyel an se moman, i annan diferan proze ki dan diferan staz.

Atraver sa legzersis levanter e prenon kont sityasyon bidzeter Minister pou dan en pli bon propozisyon pou planifye dan en fason konpreansiv atraver en

program travay ki maksimiz nou program bidzeter.

Zisteman Onorab, Port Glaud i vremen sanse kot i annan konsern later Leta avek potansyel devlopman. An sa ki konsern nouvo proze lakaz ki antisipe pou distrik Port Glaud, parey ou okouran Onorab atraver vizit ki mon lekip in fer lenfrastruktir in fer an Avril sa lannen Minister i annan 2 sit planifye pou proze.

Premye i konpri 6 kare later ki Gouvernman in aste avek SACOS detrwa lannen pase, sa i anviron 7,800 met kare.

Lo ki nou pou anvizaze fer en devlopman anviron 69 *unit* lakaz. Sa proze i annan faz *design* pou lemoman, e mon lekip pe tap tou pou tou pou nou kapab fer son *design* al kot *Planing*, ganny son aprouvasyon.

Lo dezyenm proze e ki ti redevlopman sit *ex-Teachers* Port Launay. Lo sa sit ki anviron 3,800 met kare. Nou anvizaze konstri petet 30 *unit* lakaz, sa proze i osi dan en faz *design*, me lenplimantasyon pou depan lo re lokasyon sa bann lokater.

A moman apropiye Minister pou angaz li dan diskisyon stratezi lokazyon avek distrik.

Mr Speaker, permet mwan soulinyen ki nou pe rankontre pa mal difikilte avek bann proze redevlopman atraver pei, pou bouz bann lokater senpleman akoz zot pa pe zwenn enn bann kriter kle, pou ganny konsidere pandan re lokasyon e sa i zot peyman *HSS*.

Mon oule demann atraver ou Mr Speaker, en sipor spesyal avek tou bann Onorab pou sansibiliz bann aplikan parey mon'n fer resorti pli boner lazournen.

Spesyalman bann ki dan proze redevlopman pou reste fidel e pran zot responsabilite kontribisyon zot *Scheme* lakaz *HSS* o serye, pey zot *HSS*. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Siplemanter Onorab Aglae.

HON EGBERT AGLAE

Minis mon ti ava remerci ou pou ou larepons e osi ou bann teknisyen ki'n fer serten bann vizit dan Port Glaud resaman.

Minis premyerman mon ti a kontan demann, ou an vi ki nou konnen poudir e bomaten menm ou'n fer resorti dan bann larepons ki sid was, i sa rezyon ki annan plis potansyel pou kapab fer bann devlopman *land bank* akoz se isi dan sa rezyon ki annan plis later.

E baze lo sa Minis, mon ti ava kontan demann ou an term planifikasyon ki nou pe travay lo la avek Gouvernman, kot i konsern lenfrastriktir li menm pou kapab devlop sa bann *land bank*, sa bann potansyel.

Eski zot pe fer li mars etrwatman akoz lenfrastriktir i bezwen vin avan, eski zot pe met lanfaz konman priyorite pou kapab aranz sa bann lenfrastriktir? Sirtou fer akse semen, aksesib pou nou kapab ganny sa bann fitir *land bank*. Sa i enn.

Dezyenmman, Minis kot i konsern lakaz, ou'n fer en masyon poudir problem i vin avek re lokasyon sa bann *existing tenant* ki la.

Eski ou pe anvizaze premyerman vi ki ou'n nonm en kriter *HSS* i bezwen ganny onore, eski ou pe dir nou poudir menm si ou dan en lakaz ki lakaz in vye lontan ou'n la, pou ou bouz dan en lot, fodre, i en merit ki lo *HSS Scheme* osi? Mon ti ava kontan ou eklersi sa.

E dezyenm Minis mon ti ava zis mete akoz ti annan diskisyon dan lepase, petet atraver *PS Choppy* ki la devan li osi.

Ki Port Glaud ti sizere ki avan fer devlopman *Ex-Teachers* ki pou annan sa 30 *unit*, e ki i annan 16 *existing*

tenant ki la, ki nou *move* lo Beoliere laba kot *ex-SACOS*, i konmans avan. Ki i a fer lespas apre pou kapab *relocate* sa bann dimoun, vi ki laba pou annan plis *unit*.

Eski ou Minister i ankore pe mazin diskite lo la pou nou kapab bouz delavan dan lefitir? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab, Minis ou a diriz ou delegasyon.

MINISTER

BILLY

RANGASAMY

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, lo size *HSS* e bann dimoun ki pa pe kontribye mon a les parti sa kestyon avek *PS Barbe*.

MR SPEAKER

Tre byen, *PS*.

PS DENIS BARBE

Thank you Mr Speaker. *Thank you* Onorab pou ou kestyon. Lo size re lokasyon Onorab i annan detrwa kompleksite ki ennler nou bezwen adrese. Par egzanp ler nou pe get li baze lo leksperyans sirtou avek alokasyon *Corgate Estate*.

E la avek lokasyon *Les Mamelles*, i annan bann serten si oule bann serten leksperyans ki nou pe pas ladan.

Kot i posib, mon dir i posib dan bann letan avan nou'n dir bann serten kominikasyon avek bann serten dimoun, e sa kominikasyon dimoun in pran li dan en serten fason e ler nou, nou pe vini nou pe enplimante pou alokasyon nou pe dir en lot kalite mesaz.

Me selman sa ki nou pe vwar, se ki par egzamp dan bann sityasyon Corgate, nou vwar poudir laplipar bann dimoun ti pe dan sa bann lakaz zot ti pe *rent* e a serten moman Gouvernman i antre i dir be *ok*, lefe ki nou pe fer program redevlopman, nou pa pou aplik en *rent anymore*. E nou ava si oule *proceed* avek redevlopman.

E dan bann ka parey nou pe ensiste ki sa bann zabitan, sa bann dimoun sa bann lakaz zot fer zot kontribisyon *HSS*, akoz ler nou pou bouz zot.

Nou pou anvi vwar pou dir ou serye, e ou pe kontribye *towards* ou lakaz *eventually* pou ou kapab antre dan ou lakaz, dan ou solisyon permanan.

E sa bann proze redevlopman i en loportinite en pti pe inik spesyalman pou sa bann dimoun ki lo sa bann sit, akoz i vin en solisyon ki zot pa bezwen *queue-up* baze lo program ki Gouvernman met an plas pou redevlopman.

Zot ganny pa bezwen pas lo bann lezot sistenm si oule ki mon pe dir, priyoritizasyon.

So sa kontribisyon i primordyal. Me parkont ou pou vwar poudir i annan bann diferan senaryo ki devlope. Ennler ou pou vwar poudir i annan dimoun kekfwa i annan propriyete.

So, la ou bezwen fer sa *counselling* avek zot poudir nou pou bouz ou selman ou bezwen fer en zefor pou devlop ou later, swa rod en morso later, ouswa ou bezwen rod adrese avek en solisyon permanan.

So, li son langaz ki nou pou koz ek li pa neserman nou pou dir li fer son kontribisyon *HSS*.

I annan par egzamp la dan ka Les Mamelles kot nou pe vwar, poudir i annan dimoun ki'n fini aste zot propriyete. So, lapros ki nou pe pran la, nou pa pe dir zot egzaktman fodre ou fer kontribisyon *HSS*, nou pou swiv menm formil ki nou ti'n adopte dan premye devlopman faz 1.

Dan ka *ex-Teachers*, nou pe ensite si sa dimoun napa propriyete e si lo en *rental*, *be it* avek *PMC* i pou bezwen pe fer son kontribisyon, akoz nou pou anvi vwar poudir i en dimoun ki serye.

E i pou antre dan en lakaz ki kou konpare avek en lakaz ki ti ladan orizinalman i pou pli eleve, en lot kalite prodwir. So, sa kontribisyon osi i en *investment towards* son lakaz ki i pou gannyen permanan. *Thank you, Mr Speaker.*

MR SPEAKER

Mersi. Klarifikasyon Onorab. Dernyen pwen, wi.

MR SPEAKER

Minis i ava donn ou en repons, avan wi.

MINISTER

BILLY

RANGASAMY

Wi mon ti annan en dezyenm parti kestyon lo proze Beoliere ek SACOS son relasyon avek sa program re lokasyon. Mon sizere mon demann PS Choppy en pe gidans lo la, vi ki in vizit teren, i konpran byen tou son bann eleman apropiye.

MR SPEAKER

PS.

PS YVES CHOPPY

Mersi Mr Speaker. Lo kote Departman Lenfrastriktir pou enplimant proze, nou favoriz ki nou fer sa devlopman lo sa *site* ki vid pou konmanse, ki i a fasilite nou pou petet *relocate* bann dimoun pou nou ganny en

teren vid pou travay. Sa i nou stratezi prefere.

Byensir ansanm avek Departman *Housing* ler nou get bann ka bann dimoun ki dan sa bann *ex-Teachers*, nou a kapab annan en plan pli detaye lo lapros ki nou pou fer. *Whether* nou pou fer li en sel proze, apre ki Beoliere in fini, ouswa *whether* nou pou annan en lapros par faz.

Pou - si mon ti kapab met en pti bout lo premye pwen Onorab konsernan planifikasyon pou bann *land bank*. Minister ler i pe fer bann *land bank*, si i donn *land bank* avek bann kare later ki deza ganny servi avek semen, drenaz elektrik ek delo konman baz.

E prosedir planifikasyon *land bank* i konmans premyerman par Departman *Survey*. Evalye sa later pou gete ki potansyel i annan, kote ki i kapab ganny laprouvasyon *Planning* pou *subdivide* pou *purpose* rezidansyel. Akoz i kapab annan lezot konstrent par egzanp larivyier ou bann keksoz sansib lanvironnman.

So apre sa ansanm ek Departman *Survey* nou travay lo profil kote i mye pou nou pas semen pou deservi *maximum* later e epi ler nou fini sa staz la ki nou pas lo staz *design*.

Donk nou prosesis planifikasyon i toultan annan bi pou kapab donn bann later ki deservi avek sa 3 konponan lenfrastruktir debaz. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Ankor planifikasyon Onorab, *yes*.

HON EGBERT AGLAE

Minis ek *PS* mersi. Minis mon ti a zis demann ou petet avek lekip ki nou kapab annan sa korperasyon kot i konsern lenfrastruktir. E ansanm avek distrik kot nou ava konnen ki *way forward*, ki *timeframe* nou kapab annan pou nou kapab *at least* fer konnen nou bann dimoun ki an atandan pe espere ant lenfrastruktir.

E Minis zis pou terminen Mr Speaker, mon ti a kontan zis demann ou, eski sa konponan vi ki resours i en konsern ozordi, eski sa konponan *Indian Grant* i ankor en opsyon ki lo latab pou ed Gouvernman kapab konstri sa bann program lakaz? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Minis ou kapab adres sa dernyen pwen?

MINISTER
RANGASAMY

BILLY

Wi, mersi Mr Speaker. Wi korperasyon antre nou konman en lekip i primordyal. E sa mon lapel ozordi dan Lasanble ki nou *unite* ek tou Onorab Lasanble pou nou konpran zot sityasyon lo zot baz zot distrik, konman en stratezi pou nou kapab travay ansanm.

Lo size *Indian Grant* prezan a se moman la, ek sityasyon ki Lenn i ladan resaman ek zot bann konplikasyon *COVID*, nou'n bezwen pran sa an konsiderasyon e sa negosyasyon, sa bann diskisyon ki ti pe pase lo sa zafer lo sa size *Indian Grant* (eskiz mwan) in bezwen *put on-hold* pou lemoman.

Me an paralel parey Minis Hassan ti fer resorti, i annan bann lezot diskisyon ki nou pe fer par egzant ek *Saudi Development Fund* pou nou vwar bann alternativ.

Akoz i kler ki dan Lenn pou lemoman, *India* i annan serten difikilte li osi, so nou'n pran sa an konsiderasyon, alors nou pe tap bann lezot laport pou nou vwar posibilite. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Nou a bouz lo kestyon 49. Onorab Gervais Henrie.

HON GERVAIS HENRIE

Mersi Mr Speaker. Bonzour tou dimoun. Kestyon nimerò 49 i lir koumsa.

Eski Minis pour Later i kapab donn detay Lasanble Nasyonal lo Lagreman ant Gouvernman avek Legliz Katolik konsernan lesanz propriyete kot Lekol La Rosière i ete pour en morso later konble lo Ile Aurore par fourni sa bann detay swivan :

Konbyen letan in annan depi ki sa negosyasyon i Ankour? Valer sa 2 propriyete. Lekel ki'n evalye? Ki mwayen Gouvernman pe mazin servi pou pey okenn ladiferans dan pri, si i annan? E akòz en sit lo Ile Aurore ki'n ganny idantifye an esanz? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER BILLY RANGASAMY

Mr Speaker, mon le remersye Onorab Henrie pou sa kestyon, tre enportan. Wi, negosyasyon avek Lanmisyon ti komanse an Zilyet 2015. E pe kontinyen.

Parkont resaman Gouvernman in sanz lapros anver sa negosyasyon, e nou pe pran kont kantite kontribisyon aktiv ki Lanmisyon ek Legliz

Katolik ti'n fer dan nou pei, e i ankor pe fer atraver bann diferan propriyete ki deza pe ganny servi par lekol Gouvernman, atraver nou pei.

Mazorite tou sa bann tranzaksyon later ti ganny fer pou en Bay R1. Nou kapab vwar kot plizyer nou bann lekol i sitye atraver dan pei.

Alors koman en zes rekonesan Gouvernman dizour, in pran en desizyon pou ofer Lanmisyon en kare later lo Ile Aurore. *H13566* pou zot konstrir prensipalman en lekol ki pou benefisyè pei e evidaman ede tir presyon lo Minister Ledikasyon.

Pour senserman rekonnet zenerozite Lanmisyon Katolik, pour tou sa bann lannen ki zot in ed nou pei, Gouvernman in resaman ofer en *Bay* lo sa bout later pou en valer minim R1 par an pou en peryod 99an menm parey sa kare ki nou a pe *lease* avek zot La Rosière.

Mr Speaker, permet mwan pou osi azoute ki Prezidan Ramkalawan in osi ganny plizyer rankont avek Levek Katolik, *Monseigneur Harel* lo sa size.

I ti osi pran sa loportinite *de lapar* pep Seselwa pou partaz son gratitud pou kontribisyon ki Legliz in fer dan ledikasyon nou byennet. Tou,

pou byennet tou nou zanfan e nou sosyete. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Siplemanter. Mersi Minis. Siplemanter Onorab Henrie.

HON GERVAIS HENRIE

Mr Speaker, mon satisfè avek larepons. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Mon a ganny letan pou en siplemanter. Onorab Monthy.

HON PHILIP MONTHY

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis ek ou delegasyon e tou dimoun a lekout. Mr Speaker, dan sa menm laliny, mon ti anvi demann Minis si zot anvizaze antre an negosyasyon avek lezot endividi ki annan morso later, ki probableman i anvi esanze avek Gouvernman pou en morso later lo *Zone Endistriyel*?

E si sa morso later an kestyon i annan potansyel pou, fer en proze lakaz lo la dan distrik. Eski zot pe mazin antre dan bann negosyasyon *comme* tel parey i le ka avek Legliz Katolik avek serten endividi?

Akoz mon annan en *case* parey dan mon distrik, a moman aktyel la. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER

BILLY

RANGASAMY

Mersi Mr Speaker. Parey mon'n fer resorti atraver sa larepons pou kestyon Onorab Henrie. Ka Legliz Katolik ti vreman spesifik, akoz nou ti bezwen al en pe dan listwar zenerozite Lanmisyon. E sa desizyon Ile Aurore in al en pe dan sa laliny.

Lo ki konsern ou kestyon, sa bann lesanz i ganny analize dapre son merit.

Par egzanp si, ou sa kare later Cascade dizon i annan en bon potansyel, i vo lapenn. Parske si nou fer sa lesanz i en, i en lesanz en later Gouvernman anba petet parey ou pe dir Perseverance *or* lezot kare later ki'n konble.

Pou nou vwar ki i vo lapenn e an menm tan Gouvernman osi i ganny, i annan en rannman ladan. I pa zis en keksoz ki i fer, epi i kapab fer nanryen ek sa later. I annan potansyel e i pa kout li en enormeman pou li fer enfrastruktir pou met lo sa teren.

Alors i annan en balans ki nou fer pou nou fer sa bann tel *request* lesanz. Me i posibil pou sir Onorab, i posibil.

MR SPEAKER

Mersi Minis pou larepons. Nou al lo prosen kestyon. Nimero 52. Onorab John Hoareau.

HON JOHN HOAREAU

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, mon kestyon i al koumsa.

Eski Minis pou Later e Labita i kapab donn detay sa Lasanble lo proze devlopman sa sit Bazar Labrin Beau Vallon? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER RANGASAMY**BILLY**

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kestyon. Sit Bazar Labrin parey in ganny fer referans dan kestyon i konpri 3 kare later avek en siperfisi anviron 8 arpan later.

Aprè ki Gouvernman ti anonse boner sa lannen ki SSI pou fermen. Minister Later ek Lakaz in ganny manda pou revwar redevlopman lo sa sit. En nouvo devlopman, (eskiz mwan) lo sa sit.

Aprè konsiltasyon avek Lotorite *Planning* e sa Departman Lendistri e osi prenon konsiderasyon serten bann aktivite komersyal ki plan SSI ti propoze. Departman

Lenfrastruktir dan mon Minister pe finaliz plan pou sa landrwa.

An prensip nouvo plan i met plis lanfaz pou aktivite rekreyasyonnel pou piblik. E *kiosk* pou bann pti artizan ouswa biznes, vann zot manze dan bann fasilite ki apropiye.

Nou vizyon se ki sa devlopman i marye byen avek lanvironnman e i pran kont sa lanbyans inik, ki sa landrwa i annan.

Aprè ki nou pou'n fini fer konsiltasyon e ganny Lagreman bann diferan partener, tel ki Lotorite Distrik, e dimoun dan kominote, nou pou rod laprouvasyon Konsey Minis. Aprè sa bann demars pou son lenplimantasyon i a kapab komanse Onorab.

Departman Lendistri in endike, mon repete in endike, ki annan posibilite finansman pou en don pou serten louvraz lenfrastruktir kapab ganny demare, osito ki posib.

Mon Minister konzwentman avek Minister Lenvestisman, Lantreprenarya e Lendistri i ekspekte prezant propozisyon avek Konsey Minis pandan mwan Septanm.

An atandan Onorab ki plan final pe ganny aprouve parey ou konnen, en pozisyon, i ganny aprouve pou pozisyon bann fasilite permanan. I

annan laranzman tanporer ki'n ganny fer pou permet bann artizan servi porsyon sa landrwa trwa fwa par semenn pou zot bann *kiosk*.

Evantelman nou vizyon se ki sa devlopman i marye byen avek sa zoli lanvironnman. E sa lanbyans inik, sa landrwa. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Wi Onorab Hoareau. Siplemanter.

HON JOHN HOAREAU

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, eski Minis i kapab dir nou. Si i pou konsider, si i pou konsider serten devlopman an partenarya avek sekter prive dan form *PPP*? E lekel bann lenfrastruktir ki pou tonm anba sa bann kategori koumsa, si i annan?

Dezyenmman mon ti a kontan konnen ler bann fasilite pou ganny konstrir. Eski Gouvernman pou kontinyen permet lezot dimoun vin vann fri e koko lo sa morso domenn piblik, par devan lotel *SAVOY*? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Wi Minis.

MINISTER BILLY RANGASAMY

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kestyon. Mon ava azout mon bann pwen siplemanter apre. Be mon ava les *PS Choppy* donn en pti pe pli detay, anvi ki i pli familye avek sa dosye an partikilyer. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

PS Choppy a pran premye. Wi.

PS YVES CHOPPY

Mersi Mr Speaker. Wi ler nou pe get sa plan devlopman ki nou pe fer, nou vwar i annan serten konponan ki Gouvernman i pou antre ladan pou ankouraz bann, sirtou bann pti artizan ek bann pti biznes.

E nou osi vwar ki osi annan potansyel pou serten konponan ki plito komersyal. So byensir ler nou'n fer bann konsiltasyon ek bann diferan partener e osi ganny laprouvasyon Konsey Minis, Ki ava enkli serten sizesyon lo ki mannyer sa bann proze pou devlope.

Si sa bann konponan komersyal ou, i ganny garde. Byensir i bann keksoz ki Gouvernman pou prefere sekter piblik an partenarya i antre pou, pou ed sa plan global materyalize.

E so, pou reponn ou kestyon Onorab. Wi i annan lentansyon pou enkli Sekter Prive pou sa devlopman ler plan i fini pare.

Sa ki konsern bann vander fri. Pour le moman i annan en serten laranzman ki'n ganny agree e byensir sa avek lezot diskisyon ki nou pou fer avek komite ki pou zer landrwa ek bann lezot Lazans, nou ava, pli tar ganny en lagreman petet pli detaye lo ki manner sa i kapab kontinyen *or* ki, bann mezir ki kapab ganny pran. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi *PS*. Minis ou ti pou azout keksoz.

MINISTER
RANGASAMY

BILLY

Wi. Mersi Mr Speaker. Mon le zis *comme* azout en pwen enportan, ki pour sir lo son bann laspe ekonomik e tou sa kot i konsern bann Mon Minister pe donn provizyon laspe teknik bann plan, bann enfrastruktir, me Minister Lenvestisman, Lantreprenarya, Lendistri se zot ki pe diriz laspe finansyer. Angaze ek bann diferan partner prive eksetera.

Se zot ki pe diriz sa konponan e nou, nou pe donn zot tou sipor neseler. E mon

okouran ki sa legzersis pe ganny fer an paralel osi par sa Minister konsernen, Onorab.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mr Speaker. Mr Speaker, mon pou pran laparol lo sa kestyon aköz mon krwar poudir. Mon pa konnen si Gouvernman ki pe konfiz, konfiz dimoun. Pa neserman ou Minis, me ou larepons i osi kree en pti pe plis ankor sa konfizyon la.

Nou pe tann tro bokou ale vini lo sa size, sa *site*. E ki manner pou pase. La nou'n tann dir poudir i annan en konponan komersyal, an term son redevlopman. E ti deza annan bann dimoun ki pe servi sa *site* dan en fason parey ou'n dir.

Sa lanbyans otantik Kreol, *provide street food* eksetera bann keksoz koumsa. So, Minis dan bann diskisyon ki'n arive otour sa sit, *to what extend* ki ou Minister in ganny enformen lo ki plan lezot, lezot Departman? Aköz se ou ki pou antreprann lenfrastruktir *obviously*, lezot departman i annan an relasyon ek sa landrwa.

Mon dir ou sa aköz nou fek tande poudir bann *vendors* i

sipoze bezwen prezan vann dan *van*. E la mon'n tann koz lo en konponan komersyal. Sa ki mwan mon pe enkyet se ki konponan komersyal i al zis pou serten endividi. E sa bann dimoun ki ti pe fer sa e zot ti depan lo la pou zot lavi zot pa ganny loportinite.

So eski ou kapab dir nou ki kantite *involve*, ou departman i *involve* pou asire ki sa ki ou pe dir nou dan Lasanble ozordi i larealite ki pou arive demen *as oppose to* ou pe dir nou en keksoz ozordi. Me demen dimoun i vwar en lot keksoz.

E byensir Minis ou pe fer sa *statement* dan Lasanble ou ki pou ganny, ki pou ganny kestyonnen, ki pou trennen devan Lasanble pou reponn kestyon lo la. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER BILLY RANGASAMY

Mersi Mr Speaker. Apre mon ava - avek ou permisyon mon a demann *PS Choppy* pou tous en pti pe lo son konesans sa proze an zeneral. Kot nou'n arive pou lemoman. E apre mon ava azout serten pwen kekfw ki a ede eklersi lapros ki nou annan en. Mersi.

MR SPEAKER

Tre byen. *PS Choppy*.

PS YVES CHOPPY

Mersi Mr Speaker. Pou adres kestyon Onorab. Sa plan devlopman ek tou bann desizyon ki pe ganny fer dan preparasyon sa plan ki parey mon'n dir Minis in dir, i en plan ki, pou bezwen pas tou son bann letap pour li avan i ganny pas lo lenplimantasyon.

Nou annan kolaborasyon avek Lotorite *Planning*, Departman Lendistri ek Lantreprenarya, bann lezot Lazans par egzantp *ESA*, *Licensing*, Lasante ki bann, bann partner ki nou krwar i annan bann rol pou gid devlopman ki mannyer i pou arive.

Nou annan en laranzman tanporer ziskan ler sa plan final i ganny aksepte. Ki nek apre sa ki nou pou kapab komans annan bann keksoz en pe pli permanan.

So mon krwar i pa en keksoz ki zis Departman Lenfrastriktir or Minister Later ek Lakaz ki pou travay lo la.

Nou pe *involve* tou bann *stakeholders*. E bann par egzantp Departman Lendistri, Lantreprenarya zot, zot annan sa plis enteraksyon ek bann

dimoun ki annan bann aktivite ek bann bezwen pou sa landrwa. E zot, zot pe donn bann *input* dan devlopman sa plan. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Wi Minis ou trou.

MINISTER **BILLY**
RANGASAMY

Wi parkont mwan mon oule azout zis en pti pwen Mr Speaker. Se ki son plan final pa ankor fini parey nou dir sa, kole dan beton, finalize. E pou bezwen annan serten parey ou'n fer resorti sa konsiltasyon, menm avek lo nivo distrik pou nou vwar, tou son bann konponan.

E Gouvernman dizour, avek bann sityasyon ekonomik i pa le osi angaz li, al met larzan dan serten eleman kot sekter prive i kapab ede.

Alors bann eleman, sa proze pou annan diferan konponan. Me bann eleman komersyal kot i kapab ganny fonksyonnen koman en biznes ki nou kapab ganny en sans pour nou, parey ou'n fer resorti - ed maksimonm dimoun posib.

I pa pou - mon priye i pa vin en keksoz ki zis en dimoun, en group dimoun ki ganny seleksyonnen.

I a kapab ofer maksimonm posibilite pour nou kapab ofer bann, bann fasilite kot i konsern, vann manze dan en landrwa ki izyenik e i prop, i byen organize.

Me tousala i pran kont osi en pti pe parey mon'n refer resorti boner, sa latous spesyal ki sa landrwa i anmennen. I pa zis en bann batiman an beton eksetera.

I ava annan en pe larsitektir Kreol ki ava antre dan son bann konponan. Epi enn pti pe bann *open dining type of facilities*. *Yes sir*.

MR SPEAKER

En dernyen pwen.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Me enn bann konsern ki'n ganny eksprimen par piblik an zeneral pour le moman la, se konsern *commitment* ki ti ganny fer zisteman par akter dan sekter prive.

Si mon konpran par egzantp lotel *Savoy* ti annan serten *commitment* ki ti osi fer an relasyon avek par egzantp ede pou fer *public toilets* eksetera.

Ou pe dir mwan nou pe retourn ver sa bann akter, me selman si sa bann keksoz ki zot

in promet dan lepase pa'n materyalize.

Mon krwar sa ki nou pe demande se ki, ki pozisyon ki Gouvernman pou pran an relasyon ek sa bann antite parey? Si nou pou kontinyen donn zot bann tretman favorize, dan en fason ki zot, zot pe benefisye avek nou lekonomi. Me selman retonbe ki zot pare pou zot remete dan lekonomi i minim?

So mon averti ou sa aköz sa i en konsern ki'n souleve en kantite. In annan en deba lo la ki'n souleve osi resaman an relasyon zisteman avek bann akter, bann dimoun ki *involve* avek sa sit. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Ou adres sa.

MINISTER **BILLY**
RANGASAMY

Mersi Mr Speaker. En bon pwen ki ou'n fer sorti Onorab. E mon kapab reasir ki ler nou pe get tou sa bann nouvo devlopman, pa zis pran Bazar Labrin.

Bann nouvo devlopman tel ki, bann proze lotel ki pe ganny fer dan serten distrik, nou pe met bokou lanfaz ki an retour kominote osi i benefisye atraver serten lenvestisman ki zot fer, pou rekonnèt lavantaz ki zot pe gannyen ek sa bann zoli sit.

An menm tan zot donn *back* dan kominote, par bann konponan investisman ki kapab dizon parey ou'n fer resorti *being public toilets, being* petet amelyorasyon drenaz en keksoz pou kominote. Pou lazenes nenport kwa.

I annan bokou plis lanfaz ki pe ganny mete ladan. E i en lapros ki nou anvi seryezman aplike, lo tou nou bann kot sa bann investiser pe vin Sesel pe pratik zot bann proze, pe enplimant zot bann proze pou nou ankouraz zot. E met en kondisyon ki zot ed kominote osi.

E la pli move ankor, vi ki nou dan en sityasyon en pe difisil ekonomikman e zot ed nou dan sa langazman.

E kot i konsern Beau Vallon, mon a bezwen revwar en pti pe li osi avek bann Minister konsernen, ki *commitment* ti annan ek SAVOY dan lepase en keksoz kekfwa. Si ti annan en *commitment* pou sir nou a bezwen vwar ki sa i ganny onore Onorab. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Nou avans lo kestyon nimerò 53, Onorab Phillip Arissol.

HON PHILLIP ARISSOL

Mersi Mr Speaker. Bonzour tou dimoun. Kestyon 53 i lir koumsa.

Eski Minis pou Lenfrastriktir, i kapab donn Lasanble, kalkilasyon depans Gouvernman lo travay ki son Minister pe antreprann apre linondasyon dan distrik Anse Boileau le 9 *May*, 2021?

E ki bann rekomandasyon son Minister in aporte a latansyon Gouvernman apropo sa sityasyon ? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER

BILLY

RANGASAMY

Mersi Mr Speaker. Mon le remerci Onorab pou sa kestyon e swivan sa lensidan an *May* 2021. Le 9 *May* parey ou ti fer resorti, ti annan plizyer inondasyon, enn de bann deboul, lateras deboule ki ti vreman tap nou for sa *weekend*, sa le 9 *May*.

E plizyer vizit par, menm par Prezidan Larepublik ti ganny fer ek bann Minis konsernen deswit. Prenon kont lenportans sa sityasyon e osi dan ou prezans Onorab.

Swivan sa bann vizit, pou reponn ou konmsi kantite lenvestisman nou'n met ladan. I annan bann bokou

lenvestisman resours imen, pou sey adres sa problem.

E swivan sa vizit en letid teknik dirize par mwan menm, Minis pour Later ek Lakaz ek Lenfrastriktir, avek en lespri kolektiv nou ti rezwenn e regroup tou bann, plizyer Minister e Departman, bann Lazans konsernen tel ki *PUC*, *SLTA* e menm Lotorite Distrik.

E nou devlop en solisyon ki pratik e vyab pour sa sityasyon Anse Boileau lo plato. Rapor sa letid in ganny soumet avek Prezidan Larepublik dan dele letan ki i ti demande.

An zeneral lobzervasyon ki nou'n konstate ki pa zis dan sa landrwa se atraver pei, se bann blokaz, bann debousman drenaz, ki egziste ki desarz dan lanmer.

Zot napa sa kapasite sifizan. E zot ganny bloke par bann depouy, bann keksoz akoz petet zot lantreyen pa lo sa nivo.

E sa i agrave sirtou letan nou vwar bann gro lapli. La mon le fer en lapel spesyal pou tou dimoun, pou silvouple pran zot responsabilite. E enn evite zet zot salte partou kote ki finalman fini dan sistenm drenaz.

Dezyenm pa koup lateras san permisyon, e dan en fason irresponsab ki malerezman avek

gro lapli i annan en lefe advers lo lanvironnman, e sistenm drenaz e nou vwar polisyon dan nou lanmer, dan nou lanmar, dan nou larivyèr.

E silvouple evite konble lanmar ilegalman. Sa en keksoz ki nou ti konstate Anse Boileau parkont.

Mr Speaker, mon oule enform Onorab ki bann rekomandasyon e mezir swivan in ganny idantifye dan sa rapor pou amelyor sityasyon drenaz afen pou redwir, risk linondasyon lo sa lanpler dan lefitir.

Nou pe double kapasite sa debousman pre kot Ladministrasyon Distrik. Nou pe rekonstrir sa rigol e debousman vizavi Stasyon *Fire Brigade* e nou pou amelyor debousman kot laplenn foutbol. Sa nou'n rekomande dan premye faz proze.

Dan dezyenm faz lekip teknik in rekomande pou konstrir en nouvo pon e debousman o bor larantre pros o bor Legliz, ki antre Legliz Anse Boileau.

Nou pou konstrir en drenaz siplemanter ant *Fire Brigade* e laplenn foutbol enkli amelyor performans bann gro tiyo ki nou apel sa *culverts* anba semen.

An plis nou'n osi par egzanz kot *PUC* pe fer son travay, kot son *power plant* i pe fer nouvo travay kot i pou lev teren. Nou pe fer sir ki i enkorpor en *Drainage Management Plan*.

Savedir i pa zis lev son teren li i pli o, epi bann later akote li i inonde dan gro lapli. I fer son sistenm drenaz apropiye pou li konekte ek sistenm santral.

So sa i en pti pe bann eleman proze. E nou'n fer lestimasyon pou sa premye faz ki pli enportan, ki tre enportan. E Gouvernman pe fer demars pou rod finansman o pli vit posib e enplimant sa proze avek lagras Bondye sa lannen.

Nou priye ki tre byento nou ava kapab anons plan apropiye lo plan. Fer lanons apropiye lo plan pou demar sa proze.

Me pour sir, sa in leve akoz Anse Boileau be nou pe, an menm tan get bann lezot distrik osi kot i annan bann problemm parey pou nou aplik bann solisyon.

Dan en fason ki pa reaktiv e me plito ki proaktiv. Dan le sans ki kote ou kapab fer bann antretyen avek en konseps parey nou dir sa *preventive maintenance*, olye ki al panik letan i annan en dezas.

So sa en pti pe an gro kot nou'n arive ek proze Onorab. E pour sir byento nou a bezwen vwar travay pe komanse lo santye. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Arissol siplemanter.

HON PHILLIP ARISSOL

Mersi Mr Speaker. Mon ti annan mon de siplemanter. Me solman Minis in fini pas lo la. Alors mersi bokou Minis.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis in vreman konpreansiv. Bon avek sa nou'n ariv a lafen nou sesyon pour kestyon, kestyon pour Minis Later e Labita. Mon a remersye Minis e son delegasyon, tre fortman pou zot partisipasyon.

Mon realize poudir sa ti en size pasyonan ki konsern bokou nou bann Manm. Donk mon ekspekte ki zot in donn nou en gran ed bomaten, pou enform piblik. Mersi Minis, mersi delegasyon e mersi bann Manm e pou bann Manm nou a rezwenn 2er.

(BREAK)

MR SPEAKER

Bonn apre midi tou dimoun. Nou annan kestyon pou Minis

pou Ledikasyon Minis Valentin. Madanm ou a fer antre Minis silvouple.

Bonn apre midi Minis Justin Valentin avek ou delegasyon. Dr Odile Decomarmond, *PS* pou *Education Services* e Mrs Nadia Lauricourt, *CEO* pou *Agency for National Human Resource Development*. Byenveni dan nou Lasanble pou sa sesyon kestyon. Premye kestyon i nimerò 54 pou Onorab Rocky Uranie. Onorab.

HON ROCKY URANIE

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi Minis avek ou delegasyon. Bonn apre midi tou Koleg Onorab. En bonn apre midi spesyal tou zabitan Zil Pros.

Minis Gouvernman in met en sonm R302milyon pou asiste bann etidyan ek zot letid avanse. Sa sonm i menm plis ki lannen pase, kot ti annan en sonm R196milyon.

Konbyen zanfan ki pe al fer letid avanse aletranze e osi lokal e eski tou zanfan ki pe al fer letid avanse pe ganny asiste? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab Uranie. Minis *please*.

MINISTER JUSTIN VALENTIN

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi, Mr Speaker. Bonn apre midi tou Manm Onorab e tou bann dimoun ki pe ekout sa deliberasyon.

Mersi Onorab pou sa kestyon. Mr Speaker, kestyon poze par Onorab Uranie i enteresan, parske dabor i rekonnèt komitman Gouvernman pou asir kalite dan letid avanse. E an menm tan sa kestyon i donn *ANHRD* en platform pou zot eksplik piblik ki mannyer alokasyon Bidze *Scholarship*, Bidze Labours i ganny fer.

Onorab in demann mwan konbyen zanfan ki pe al fer letid avanse aletranze e eski tou zanfan ki pe al fer letid avanse pe ganny asiste?

Mr Speaker, dan sa konteks mon ti a kontan servi sa mo, etidyan dan plas zanfan vi ki tou etidyan ki pe al etidye i par la 18an. Donk se bann etidyan adilt, responsab e zot *accountable* pou zot aksyon anba Lalwa lokal e enternasyonal. I enportan souliny sa.

Mon pa tro sir si Onorab i anvi konnen ki kantite nouvo zanfan ki pe al komans letid. Alor pou benefis Lasanble, benefis Nasyonal dekortik lafason ki sa R302milyon pe

ganny servi pou siport letid avanse.

Dan sa fason mon a esey kouver tou sa ki neser reponn otour sa R302 milyon ki'n ganny bidzete pou lannen 2021.

Parey nou ti anonse dan prezantasyon Bidze devan Lasanble an Mars 2021, lakantite etidyan ki ti zwenn kriter pou ganny en labours Gouvernman i 218, ki enkli 81 ki ti konplet zot letid an 2019, e 137 ki ti konplet zot letid an 2020.

An se moman, i annan 670 etidyan ki pe fer zot letid anba en program labours Gouvernman. 399 aletranze, e 271 o nivo lokal.

Mr Speaker, ziska Zen 2021, i annan 123 etidyan ki'n fini konplet zot formalite, pou al fer zot letid avanse aletranze sa lannen. E 46 ki pou swiv zot letid lokalman. Swa kot *UNISEY* ouswa kot Lenstiti Guy Morel.

Mr Speaker, les mwan aprezan koz lo, en pe lo bann depans. Depans reel fer lo etidyan aktyel ziska 30 Zen 2021. I environ R85 milyon, depans reel lo sa 46 nouvo etidyan ki pou etidye lokalman i environ R21milyon.

Depans ki'n prevwar lo bann etidyan ki'n fini konplet formalite, i environ R131milyon. E depans ki

prevwar lo sa 670 etidyan, ki pe etidye i pour bokou plis ki R85milyon akoz la i pou annan bann nouvo fre *tuition* ki pou ganny peye ensidswit. E donk Mr Speaker, sa i riske en total ki riske depas R302 milyon.

Bann depans *scholarship* i enkli fre Liniversite, *stipend*, lasirans, fre *VISA*, lasistans finansyel pou liv ki ganny peye enn fwa par lannen, tiket avyon ale/retour, tes *PCR*, fre karantenn. E finalman si i neserer ekstansyon letid bann etidyan anvi sityasyon *COVID-19*.

Pour lemoman etidyan ki ganny *scholarship* ek Gouvernman i ganny asiste dan sa fason.

I annan etidyan ki lo *part scholarship* e zot depans in ganny konte dan sa sonm ki mon'n koze depi pli boner. Donk Mr Speaker, sa Bidze R302milyon parey mon'n dir, i riske pa ase. E se pour sa ki nou met lanfaz lo programm avek bann laranzman Bilateral ouswa Miltilateral.

Nou enplor bann etidyan pou swazir bann landrwa ki pa ser, e bann kou ki tonm dan bann domenn priyorite pei.

Mr Speaker, Minister Ledikasyon, Minister Finans e Minister Lanplwa pou byento zwenn ansanm pou siport

devlopman en plan resours imen, ki a form labaz alokasyon sipor Gouvernman pou donn *scholarship*. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Uranie. Siplemanter si ou annan. Yes,

HON ROCKY URANIE

Mersi Mr Speaker. Minis ou'n dir ki bann zanfan i bezwen rod bann landrwa ki pa ser pou zot al fer zot letid avanse. Eski zot asiste sa bann zanfan zot donn zot lanmen rod sa bann landrwa kot pa ser, pou gete si zot gannnen sa, sa kour ki zot, zot anvi fer? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER JUSTIN VALENTIN

Mersi Onorab. Wi Onorab. Lazans *ANHRD* i annan li osi en lalis bann landrwa ki'n ganny *allocate* pou bann etidyan, pou zot swazir. E sa bann landrwa nou'n plizoumwenn determinen i bann landrwa ki afordab pou bann etidyan kapab swazir.

MR SPEAKER

Ankor en klarifikasyon Onorab Uranie?

HON ROCKY URANIE

Thank you wi. Minis eski bokou etidyan in bezwen sanz zot kour oubyen landrwa ki zot ti a anvi akoz serten restriksyon ki *ANHRD* oubyen pei in met lo zot? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis wi.

MINISTER JUSTIN VALENTIN

Mersi Onorab. Annefe i depan, parske nou ankouraz zot pou negosye avek *ANHRD*, letan ki zot pe fer zot seleksyon.

Alors laplipar ditan bann etidyan i ganny gide par *ANHRD*. E petet mon ti a kontan les Mrs Lauricourt, Mr Speaker si ou permet mwan pour zis elabor en pti pe sa prosedir silvouple.

MR SPEAKER

Mersi. Mrs Lauricourt.

CEO ANHRD NADIA LAURICOURT

Mersi Mr Chair e mersi Onorab *and Minister as well*. Lo kote *the venues*, ki nou fer e sirtou la avek sa sityasyon *COVID* ki nou ladan, nou bezwen revwar serten nou bann *venues*.

Akoz ki nou bezwen revwar serten sa bann *venues*? I annan pou rezon logmantasyon dan kou, oubyen ou pou annan serten ki akoz sa

sityasyon, kot petet *study* pa pe komanse dan letan ki in prevwar.

So, i bann lesanz kot wi nou ankouraz nou bann etidyan pou revwar bann *venues*. Parey ki *Minister* in eksplike nou deza annan nou en lalis bann pei ki nou apel bann *approved venues*.

E se sa kot nou bann etidyan, nou *advise* zot pou swiv apartir nou bann *approved venues*. An menm tan nou ankouraz nou bann etidyan osi pou *être* an kontak avek nou, kot nou kapab ansanm vwar lekel *venues* ki petet osi i afordab, me *at the same time* i pa pe *compromise the quality of the tertiary education*.

I vre nou'n eksplor, detrwa nouvo veni pou sa lannen. E bann nouvo veni ki mon kapab dir nou bann etidyan in ganny enformen, me ki osi *affordable*. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Madanm.. Onorab Uranie i fer trwa fwa ou lev lanmen. Ale, enn dernyen silvouple wi.

HON ROCKY URANIE

Ok mersi Mr Chair pou akord mwan sa loportinite pou demann ankor en dernyen kestyon.

Wi an relasyon avek sa sanzman *venues*. Eski i annan etidyan ki'n refize kategorikman pou zot pa al zot *scholarship*? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Minis oubyen Mrs Lauricourt. Wi Madanm.

CEO ANHRD NADIA LAURICOURT

Thank you Chair. Nou annan serten etidyan ki'n fer sa ki nou'n apel en *deferment*. *Hmm*. Pou detrwa rezon, nou annan etidyan ki'n *defer* pou sa lannen pou plizyer rezon.

I annan ki aköz sityasyon oubyen *d'autre* ka personnel, ki zot pa anvi al la pandan sa letan kot zot in anvoye, kot zot pe demande pou en *deferment*.

Me selman pou nou dir ki'n refize kategorikman pour lemoman, nou pa'n fer fas ek bann ki'n, si (*if mon pa mistake*) pou lemoman nou pa'n ganny ka kot in refize kategorikman. Me in plito *defer for the year*. *Thank you*.

MR SPEAKER

Tre byen. Mersi. Nou a pas lo Onorab John Hoareau.

HON JOHN HOAREAU

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi Minis avek ou delegasyon.

Mr Speaker, de pti kestyon. An se moman tou bann *graduates A Level* ki pe fer *internship* depi Avril. Avan al Liniversite pa ankor ganny zot *allowance*. Eski Minis i kapab dir nou aköz sa bann *graduates* pa ankor resevwar zot *allowance*? E donn nou lasirans kan zot kapab ganny zot *allowance* avek *ANHRD*?

Dezyenmman, anvi ki serten paran pe demann *part funding* pou letid zot zanfan. Eski Minis i kapab dir nou kwa ki pe ganny fer pour fasilite *student loan*, ki an se moman i difisil pou gannyen?

Oubyen labank pa pe donn sa lakantite larzan ki bezwen pou pey sa balans ki demande avek *ANHRD*, ler i donn labours? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Minis wi, *please*.

MINISTER JUSTIN VALENTIN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kestyon. Mr Speaker, lo kestyon *allowance*. Mrs Lauricourt i annan en leksplikasyon. Mon pou reponn lo kote *part funding*.

Sa konversasyon pou siport bann etidyan ki zot paran i anvi *or* i pare pou pey en bout. Sa i tre ankourazan e nou pe

ankouraz sa nou osi pou tir en pe presyon lo Gouvernman.

Ki pe arive la an se moman Minister Finans, pe koz avek bann labank pou rod en solisyon, pou rod en solisyon pou kapab anmenn en plan.

Pour sa lannen sa pa ankor pare. Me dernyen lenformasyon ki mwan mon ti gannyen avek Minis Finans se ki zot konversasyon i lo en nivo enteresan e ki tre byento zot pou annan en solisyon pour sa problem, pour sa sityasyon. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Mrs Lauricourt.

CEO ANHRD NADIA LAURICOURT

*Thank you Minister and Mr Chair. Lo kote allowance. Allowance nou still pe donner e manrmay pe ganny allowance. Me petet ki pe arive se ki, i annan manrmay ki letan zot lo *internship* oubyen lo *attachment*, zot pa pe enform nou poudir zot lo *attachment* pou nou fer sa provizyon.*

Akoz sa ki mwan mon pe okouran manrmay i annan ki'n gannyen zot *allowances*. Petet i *need to see*, me manrmay pe gannyen zot *allowance*. Si ou lo *attachment* oubyen *internship*.

Difikilte ki sa lannen manrmay pe gannyen se trouv landrwa pou fer *internship*, akoz sityasyon ki annan. Ou annan bann landrwa ki pa pe pran bann etidyan akoz pou sityasyon, ki nou la kot zistans *and everything*. So manrmay pa pe ganny sa loportinite dan bokou plas travay.

Me selman fasilite i la, si etidyan i pe fer en *internship* e la petet si i annan bann etidyan ki pe fer bann *internship* oubyen *attachment* i kapab vin kot nou, e nou a fer sa prosedir, pou nou kapab fer sa formalite pou li kapab ganny son *allowance* kot i pe travay.

Akoz i annan en prosedir ki ganny *go on* kot i pe travay, kot i pe fer son *attachment* oubyen *internship*, kot zot bezwen pe enform nou. Enn ler zot bezwen osi *monitor* en pti pe lo *punctuality* sa manrmay, son prezans and *everything*. So, *yes* i annan sa fasilite an plas. Petet lo prosedir. *Thank you*.

MR SPEAKER

Wi Onorab enform Mrs Lauricourt kote ou pa dakor. E petet si i neser ou a bezwen kominik ek la apre.

HON JOHN HOAREAU

Wi *ok*. Zis mon ti le dir li koumsa si i kapab, fer en pti pe

resers dan son Departman. Poudir i annan manrmay depi Avril pa pe ganny *allowance* malgre plizyer fwa ki zot in fer demann. Mersi.

MR SPEAKER

Petet ou kapab enform li bann ka ki ou konnen. Apre Mrs Lauricourt, ou annan en repons.

CEO ANHRD NADIA LAURICOURT

Petet ek, Onorab i a fer mwan ganny sa, lenformasyon. Me annou konnen poudir ki sa fasilite i la, e *it's on offer*. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Waven William.

HON WAVEN WILLIAM

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi avek ou lekip. Mr Speaker, mon ti a kontan demann avek Minis.

Lefet ki 2019 ti sipoze annan en lodit ti ganny *request* par Oditer Zeneral. E sa lodit pa ti kapab fer akoz ti annan serten problemn entern. E mon konnen, ki letan ou'n vini, ou ti annan, ou ti anvi fer en *internal audit*.

E rezon par deryer sa keston se ki nou konnen poudir i annan en bon pe *outstanding debt* ki

Gouvernman pa ankor kapab anmase.

So mon anvi demande ki demars zot pe fer pou kapab anmas sa bann larzan, ki dapre mon konpran i annan bann o zofisye osi ki drwa, dan ansyen Gouvernman?

E mon lot keston se ki Prezidan ti dir dan enn son kominikasyon poudir bann etidyan letan zot retournen ouswa si pou vin fer *internship* ki ANHRD i sipoze ed zot. Eski zot pe fer sa ozordi akoz mon annan en ka kot i annan en fiy ti sipoze fer *internship*, me in ganny dir poudir ANHRD pa asiste. Eski zot kapab konfirm sa silvouple? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab William. Wi Minis ou ki reponn. Wi.

MINISTER JUSTIN VALENTIN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou keston. Onorab, Mr Speaker keston Onorab pou lo kote odit. I en gro keston ki mon krwar i demann mwan en pe resers pou mwan travay lo la.

So mon pa pou kapab a sa pwen pronons okenn lenformasyon. Me sa ki mon pou kapab dir a sa pwen, se ki non, nou pa ankor antre dan sa legzersis pou nou fer, pou nou

get bann lekel ki drwa, lekel ki pa drwa e ki nou pou fer a sa moman, nou pa ankor antre ladan.

Me i en keksoz ki mon krwar i neserer pou nou kapab antre ladan pou nou fer. Nou pa ankor fer selman la pou le moman. Me sa i en gro kestyon ki mon krwar i pou demann mwan osi en pe letan pou nou kapab reponn.

E lo sa ki konsern, sa ki konsern bann etidyan ki'n retournen sorti letid ganny ede pou plase? Nou ti fer en legzersis ki nou ti plas bann etidyan dan lekol. Akoz nou ti anvi, nou ti konnen ki sa sityasyon mannyer sityasyon pei i ete. Nou ti deside pou petet *offer* zot en posibilite *teaching* dan lespas ki zot pe esper zot, pe esper zot lanplwa.

Me mon pa konnen petet i kapab annan zanfan ki pa'n le partisip dan sa legzersis. Me an menm tan, mon pou les osi, donn *CEO ANHRD* koz lo la. Kekfwa dan *day-to-day practice* i annan bann sironstans ki'n zwenn ki kapab enform Lasanble ki'n arive petet.

MR SPEAKER

Mersi Minis. *CEO* wi.

CEO ANHRD NADIA LAURICOURT

Mersi Chair e mersi Onorab. Lo kote *returning*. I vre sa lannen *Minister* in komans ek bann etidyan pou *teaching*. *In the past*, letan bann etidyan i tournen ti annan bann lenstans kot nou menm avan ler en etidyan i vini. Nou deza pe anvoy lalis, lekel bann etidyan ki pe konplete dan bann diferan landrwa travay *as well*.

I annan bann ka kot bann etidyan avan ler zot ariv Sesel, zot in deza ganny en dat for en *interview*, eksetera. Nou'n travay osi en pti pe avek *Employment* lo kote *returning of* etidyan. Kot nou fer osi sa lalis ale.

Me petet i pou bezwen annan serten plis kordinasyon, kolaborasyon pou letan bann etidyan i vini, kot i pou annan petet sa landrwa swa *ANHRD or Employment* kot i pou ale pou gid li kote vreman ki annan lanplwa.

Me selman pou lenstan, ki nou pe fer la, la pou lenstan. Se nou travay en pti pe osi avek Lanplwa kot nou fer zot ganny lalis bann etidyan osi ki pe retournen, bann ki pe fini. Nou anvoy osi dan enn de landrwa kot, bann ki enterese i kapab osi kontakte sa bann etidyan ki pe retournen.

Wi, selman nou pou annan en pe travay pou nou fer

ankor dan sa laliny kot 'returning.'

MR SPEAKER

Klarifikasyon Onorab? Wi.

HON WAVEN WILLIAM

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker mwan, mon le fer sa klarifikasyon akoz i konsern larzan piblik.

Minis vre mon konnen ou nouvo. Me in annan sa Departman ANHRD, mwan mon anvi si zot konfirm avek Lasanble. Si nou annan bokou larzan deor la, dan det ki pa ankor ganny ranmase? E par rezon ki'n annan en demann pou fer en lodit, mon mazine i bezwen annan serten keksoz ki abnormal? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. CEO.

CEO ANHRD NADIA LAURICOURT

Pou retourn lo sa *outstanding debt*. Wi nou annan. Bann peyman *outstanding* sirtou lo kote kontribisyon.

Letan etidyan i al etidye, nou annan sa ki nou apel sa *parental contribution with the part financing*. Kot paran osi i bezwen kontribye. Wi nou'n travay dan lepase lo plizyer lalis, *ok*.

E i annan en travay ki'n ganny fer lo kote sa lalis, pou nou tir tou bann det.

Me i pou neserer, pou nou annan ankor serten diskisyon. Petet mon pou al zis en pti pe an bref. Letan nou pe dir *debt, ok*. I annan plizyer fason ki nou get li. En etidyan ki nou pe dir i *default of son bond*. En etidyan ki'n pa'n antre dan pei, dat ki i ti sipoze antre. I ganny koman en *default, ok*. I pou antre dan sa det.

En etidyan ki'n sanz son kour. San en lotorizasyon i pou antre dan sa *debt*. En etidyan ki ti ganny *bonding* avek Gouvernman ki'n al dan *private* ki pa ankor servi son *bond*. I ganny koman en *default*. E sa osi i ganny azoute.

So i annan en travay diskisyon ki'n ganny fer - ki pe ganny fer wi, kot pou nou revwar. Eski si en etidyan in tournen en legzanp. Eski nou *still* kit li lo sa lalis, avek sa det oubyen nou kapab dir be non sa etidyan depi 2020 in tournen. I ti sipoze vin an 2018.

So, eski nou kapab tir li *or not?* Me pou nou fer sa *Lazans cannot do that*. I pou bezwen annan Lalwa ki pou dikte li, pou *allowed* li pou fer sa.

E sanmenm sa ki ou pou vwar ki parfwa sa det i vin en pe o akoz i annan sa kategori osi ki

ladan. *Ok*, i pa zis bann ki dwa petet.

Me i annan sa diferan kategori bann ki pa'n tourn letan i devret pe tournen. Bann ki'n sanz son *bonding conditions*. So tousala i ladan.

Si ou konpran mwan en pti pe Onorab dan sa laliny.

MR SPEAKER

Byen. Mersi.

CEO ANHRD NADIA LAURICOURT

So i ganny met koman det. *Thank you*.

MR SPEAKER

Mersi *CEO*. Onorab Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, si mon konpran byen Onorab William i pe dir ek Minis *roll up your sleeves* al rod bann *defaulters*.

Mon kestyon ki mon annan pou Minis mwan. Se ki Minister Finans in vin dan Lasanble dan son *statement* ki in fer, in koz lo en kantite *scholarship* ki nou pa pe pran.

So lefe ki ou'n dir nou poudir lo ou *prospected* sa R121 milyon pa pou ase. Eski ou kapab donn nou detay lo tou sa bann *scholarships* ki Minister Finans in mansyonnen? Kote

zot ete si ou annan sa lenformasyon? Konbyen ki annan?

Akoz baze lo sa ki Minis Finans ti pe dir nou, sa i lafason i enn bann, i enn bann laspe dan sa Program Reform, ki ti pe ganny propoze ki'n ganny dan sa *statement* lo sa Program Reform ki'n ganny met devan Lasanble.

E eski ou Minis, koman Minis pou Ledikasyon ou'n ganny konsilte lo sa size ki konsern, *foreign*, ki konsern *overseas training*?

Oubyen bann zanfan, bann etidyan, bann nou bann Seselwa ki kalifye pou zot al fer letid avanse aletranze avan ki Minis i fer, i fer sa *statement*? Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis.

MINISTER JUSTIN VALENTIN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kestyon. Mr Speaker, mon osi note ki mon, konn roul mon semiz. E letan mon roule Onorab i konn byen ki mon fer, ki mon kapab fer.

An plis ki sa, an plis ki sa, mon pou dir en keksoz Mr Speaker a sa pwen. Konnen sa kestyon li menm li, mon ganny mwan bokou kestyon, nou ganny nou kestyon pou nou

prepare davans. Sa keस्थ्यon ki Onorab pe demann mwan. I en keस्थ्यon ki ou bezwen prepare pou mwan kapab donn en larepons ki byen, ki lozik.

E pou mwan pa, pa pou mwan pa kit nanryen. So, mon ti kontan petet sa keस्थ्यon i donn mwan letan pou mwan prepar mwan pou mwan kapab reponn sa keस्थ्यon. Akoz mon riske pa kapab la ozordi reponn sa keस्थ्यon parey, mon ti devret reponn.

Me selman ki mon kapab dir a sa pwen wi, nou an kontak toultan avek *ANHRD* pou gete ki pe arive. Bann *scholarship* par egzantp, ki bann etidyan ki nou met a dispozisyon, mon pou les *CEO* eksplike akoz annandler petet bann, bann *scholarship* ki nou gannyen nou pa kapab pran. Bann etidyan i sey pran, i pa kapab pran ou bezwen, ouswa ki arive son bann *mechanism*.

Donk i pa en keस्थ्यon ki napa konsiltasyon, me en keस्थ्यon annandler lo ki letan sa bann *scholarship* i arive. Ouswa ki bann domenn ki pe ganny ofer. So tousala. E si mon'n ti'n ganny letan prepare nou ti pou'n met en lalis sa bann *scholarship*. E nou ti pou'n kapab dir zot egzaktaman ki arive otour sa lalis. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Minis pa trakase, i koutim dan Lasanble pou si ou pa'n pare pou, ou pa'n anmenn lenformasyon pou en keस्थ्यon ki ou dir. E petet ofer sa dimoun ki'n demann sa keस्थ्यon ki ou kapab kominik avek li pli tar lo sa size. Byen Onorab Pillay ou pe al. Wi Mrs Lauricourt ou ti pou azout keksoz lo la.

CEO ANHRD NADIA LAURICOURT

Thank you, Mr Chair. Lo kote Bilateral nou ganny bokou, Bilateral. E normalman letan nou, nou ganny sa nou pibliy li *as well* dan Nasyon, lo nou *web page* lo *Facebook*.

Nou anvoy kot tou bann *MDAs* bann landrwa ki konsernen. Difikilte enn pti pe ki nou gannyen ek Bilateral se ki parfwa son prosedir, son prosedir ki ou bezwen swiv, i ase long, wi.

E parfwa son prosedir osi kot manrmay i santi li i bloke. I pou aret dan semen kot manrmay i santi li bloke. Oubyen kalifikasyon ki zot pe demande petet sa etidyan li i napa.

Oubyen pe demann lezot kot ou pou bezwen al fer bann lezot legzanmen, bann

interviews eksetera avan ler ou pou kapab antre ladan.

Parfwa osi nou ganny bann Bilateral ki *very short notice*, ki pa pe permet petet bann etidyan kapab pran li.

Ou annan enn de pou serten rezon ki mon'n deza dir dan Lasanble petet nou annan sa osi *mindset* parfwa lo kote bann *venues* ki nou gannyen, lo kote bann etidyan.

Me si non ou pou annan serten etidyan ki li i pou sey son mye pou kapab *apply* e servi sa bann Bilateral ki nou'n gannyen ase byen.

Nou kapab fer zot ganny bann lenformasyon depi Zanvye ziske la. Ki bann Bilateral ki nou'n gannyen. Lekel ki ankor ouver. Si nou'n annan petet bann aplikan. Akoz souvandfwa i pa pe permet nou vwar lekel bann aplikan ki pe *apply for that scholarship as well*. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi *CEO*. Wi Onorab Pillay annou sey *move on*. Mon annan bokou dimoun lo lalis.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker mon apresye larepons ki mon'n gannyen. Akoz pou mwan i montre klerman ki poudir avan ki Minister Finans in fer sa

statement dan Lasanble in napa en konsiltasyon.

Akoz *following* sa *statement* ki'n ganny fer en kantite paran in *raise* plizyer konsern *regarding* sa *statement*. Akoz *statement* ki ti ganny fer i se ki problemm ekonomik pe fer ki nou pa pou kapab *foot the Bill* pou anvoy nou bann etidyan aletranze.

E Minis mon apresye ki ou'n fer en *breakdown* konpreansif. E mon ti a kontan met lo rikord Lasanble Mr Speaker, ki *the next time* ki Minis Finans i vin devan Lasanble, i eksplik nou kote li i ganny son bann lenformasyon, kot in fer sa *statement* poudir nou poudir in ganny, nou annan plizyer *scholarship* e ki bann zenn pa pe pran. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi ou a demann li. Ou a demann li son kestyon ler i vini Onorab Pillay. Napa problemm. Onorab Samynadin.

HON KELLY SAMYNADIN

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi Minis avek ou delegasyon. Minis apre serten konsiltasyon ki mon'n fer avek serten etidyan ki pe esper *scholarships*, mon'n konstate ki zot pli gro

frustrasyon i avek *ANHRD* li menm.

E letan mon pe dir sa, mon pe koz an eksperyans personnel osi, eski Minis i kapab dir sa Lasanble si zot anvizaze fer okenn transformasyon, si ou Minister i anvizaze fer okenn transformasyon dan sa departman pli prensipalman dan lafason ki *scholarships* i ganny zere? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Minis.

MINISTER JUSTIN VALENTIN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kestyon. Mr Speaker, wi nou okouran sa bann frustrasyon bann etidyan, bann paran. E mwan mon'n komans, parey mon pe dir preski tou le semenn mon zwenn bann travayer *ANHRD* nou fer bann diskisyon.

E mwan mon pe *lead* zot pou zot kapab redwir maksimonm otan ki posib bann frustrasyon. Etabli bann nouvo prosedir ki kapab anmenn leklersisman.

E en frustrasyon par egzant ki nou kapab koz lo la ki bokou dimoun ou tann i dir mwan, ti dir mwan isi ti dir mwan laba.

Premye keksoz par egzant ki nou'n dir fodre tou keksoz i

ganny met an ekrire. Sa i en keksoz ki nou kapab dabor servi pou nou kapab redwir enn ti dir mon sa, enn ti dir mon sa. Me selman an gro pou reponn kestyon Onorab an gro wi, legzersis in komans fer pou nou *significantly improve processes at ANHRD*. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Cosgrow.

HON WALLACE COSGROW

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi Mr Speaker. Bonn apre midi Minis avek ou delegasyon. Minis eski ou kapab dir avek nou Lasanble konbyen i koute pou en *scholarship UNISEY*? An konparezon, *on average* an konparezon avek en *scholarship* par egzant pou *Malaisie* e konbyen etidyan sa lannen ki zot in gannye pou *attend UNISEY*?

E osi Minis an vi ki ou'n dir ki poudir Bidze 302 milyon i riske pa ase. Eski ou kapab dir nou kantite larzan zot depanse par mwan avek bann etidyan ki *already* deor pe etidye?

E eski larzan ki annan pou nobou *cater* pou bann nouvo etidyan ki pe sipoze pe al komanse *or* ki'n fini komanse ki pe fer *online*, ki petet pou bezwen al dan bann diferan *venues* apre, si zot kapab donn

lasirans sa bann etidyan ki deor e bann ki osi pe al komanse Minis? Mersi bokou.

MR SPEAKER

Mersi. Minis si ou annan sa bann sif, ou kapab eklersi Onorab.

MINISTER JUSTIN VALENTIN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kestyon. Mr Speaker, mon ti'n prezant en latab oparavan an gro, sif enn par enn parey Onorab in demann mwan, paz *UNISEY*, mon napa sa dan mon lanmen e mon pe zis verifye avek Mrs Lauricourt si ou annan sa dan ou lanmen la. Nou kapab fer gannyen sa bann sif Mr Speaker, apartir demen ou apredmen. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab, ou annan ankor kestyon Onorab?

HON WALLACE COSGROW

Mr Speaker, non, mon kestyon pa'n ganny reponn an...

MR SPEAKER

Wi be in dir ou i napa sa bann sif. Mrs Lauricourt pou azout mon krwar ankor en bout lo pou ou. Pou bann sif ou bezwen aksepte si Minis pa'n anmenn

bann sif, ou pa kapab fer naryen.

HON WALLACE COSGROW

Mr Speaker, i drol Minis ti *Vice-Chancellor University of Seychelles*, so omwen en *ballpark figure* mon kapab gannyen. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Mrs Lauricourt ou a kontinyen.

CEO ANHRD NADIA LAURICOURT

Mr Speaker. Onorab pou vin lo ou kestyon lo kote *cost*, an mwayenn mon kapab dir, *UNISEY* ou kapab ganny en *cost* lo *three years*, lo 570mil. Si ou pe pran en *course* La Malaysia oubyen Moris, i depan kwa ki ou pe fer dirasyon eksetera.

I kapab kout ou anviron 700mil, 800mil an montan e menm plis depandan lo dire. Akoz fodre nou fer sa remarke i poudir letan ou pe al *overseas* ou annan plis *expenses* pou fer, ou annan tiket, ou annan akomodasyon eksetera, ou *stipend*, ou *VISA*, ki pou bokou plis ki en *course* lokal. *Thank you*.

MR SPEAKER

Mersi Mrs Lauricourt. Prosen, Onorab Lemiel.

HON SYLVANNE LEMIEL

Mersi Mr Chair. Bonn apre midi Minis avek ou delegasyon. Bonn apre midi tou dimoun a lekout.

Minis sa ki mon ti a kontan konnen dan sa Bidze 302milyon. Eski sa i *cater* osi pou bann *in-service student*? Si wi, ki kantite zot ou annan e konbyen larzan ki pe al anver sa kategori etidyan? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Minis.

MINISTER JUSTIN VALENTIN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kestyon. Lannen 2021 nou pa ti met lanfaz pou anvoy bann *in service* etidyan, a leksepsyon bann ka eksepsyonnel kot i en priyorite eksepsyonnel pei. Donk sa lannen dan Bidze 2021, sa R302milyon pa ti pe *cater* pou bann *in-service*. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Sophola.

HON NOLINE SOPHOLA

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi Minis ek ou delegasyon e tou dimoun a lekout. Minis dan ou prezantasyon ou'n dir ki bann etidyan pou ganny asiste pandan letan ekstansyon.

Dan sa moman difisil plizyer etidyan in fer fas avek bokou difikilte pou fer zot letid, eski sa lasistans pou osi kouver si bann etidyan in *fail* enn ou de modil e bezwen prolonz zot letid?

Dezyenm i annan etidyan ki ti pe swiv parey kour parey lar, me avek *COVID-19* zot in bezwen retournen e i pa fasil pou zot fer sa letid vertyel.

Minis eski ou Minister i ankor an kontak avek sa bann Liniversite e ki lasirans ki sa bann etidyan pou ganny loportinite, pou pourswiv zot letid dan menm Liniversite? Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER JUSTIN VALENTIN

Mersi Onorab pou ou kestyon. Mersi Mr Speaker. Letan mon ti komans mon lentervansyon mon ti ekspre klarifye zanfan *versus* adilt.

I annan en responsabilite osi ki bann etidyan i bezwen fer. Par egzanp zot pa kapab zis osi krwaz lanmen, zot bezwen osi apros Lazans si zot annan okenn bann problem pou nou kapab ed zot pou rezourd bann problem.

Wi nou'n fer li e *ANHRD* i kapab osi klarifye sa kot bann

etidyan ki'n *fail* serten legzanmen akòz sa sityasyon *COVID* nou pe asiste.

Plizoumwenn bann problem ki pe arive otour sityasyon *COVID*, *ANHRD* pe sey son mye pou zer sa larzan ki nou annan pou li kapab asiste. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Porice.

HON DOYACE PORICE

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi a tous. Bonn apre midi Minis avek ou delegasyon. Baze lo reform dan ou Minister, ki plan a lavenir kot i konsern bann etidyan pos-segonder lo Praslin e Zil Pros? Mersi.

MR SPEAKER

Eski ou pe dir pou *scholarship* bann keksoz koumsa?

HON DOYACE PORICE

Yes.

MR SPEAKER

Wi Minis.

MINISTER JUSTIN VALENTIN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kestyon. Mr Speaker, tou zanfan i ganny trete egal dan sans si zot *meet* zot *requirement*, *irrespective* kot zot ete si lo Zil Pros ouswa Mahe

nou tret zot parey. Alor loportinite i egziste pou tou bann etidyan. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Labonte.

HON ANDY LABONTE

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi Minis avek *panel*.

Minis vi ki kestyon i baze lo letid avanse aletranze, petet mon pe mazin bann etidyan si oule ki annan en lenteren en pe spesifik, e ki'n *apply* dan en liniversite in ganny aksepte, la mon pe mazin parey bann manmway i annan en lenteren dan *acting*.

Ki ou Minister vreman i pe mazin fer petet pou asiste sa dimoun oubyen swa petet ouver laport ki i pare pou li rann, me solman ki zot kapab asiste li?

E lo sa laliny petet mon pa konnen si Onorab Pillay li i ti ava annan larepons pou rann mwan petet si ou, ou pa ti konnen. Mersi.

(Interruption)

MR SPEAKER

Onorab Minis a rann ou larepons. Mersi. Onorab Pillay les tonbe silvouple.

(laughter)

MR SPEAKER

Enn enstan *ok, ok* Onorab Pillay annou pa prolonz sa, Onorab Labonte ou'n fer en fot dan adres kestyon avek Onorab Pillay ou konnen poudir Minis ki la pou reponn kestyon. Mersi, Minis pran son kestyon silvouple.

HON SEBASTIEN PILLAY

(Off-mic)

MR SPEAKER

Non ou pa bezwen reponn, pardon, eskiz mwan. Onorab Pillay mon'n dil avek sa problem lo lapar ou, so annou pase, annou kontinyen. Minis reponn kestyon Onorab silvouple.

(laughter)

MINISTER JUSTIN VALENTIN

Mersi Mr Speaker. Mersi.

MR SPEAKER

Wi Minis.

MINISTER JUSTIN VALENTIN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kestyon. Mr Speaker, nou ankouraz etidyan pou swazir zot *scholarship* zot letid dan *field* ki dan demann pei.

Akoz sa osi i asir osi en lanplwa. E apre osi *scholarship* i en kontribisyon ki pour ed sa zanfann pli tar vin partisip dan devlopman sosyoekonomik son pei. I riske annan bann ka eksepsyonneman spesyal, sa etidyan byensir i ganny en konversasyon avek Lazans ki pe anvoy li.

Alor bann etidyan petet ki pe fer bann kour eksepsyonneman ki pa tonm dan priyorite, i annan bann kondisyon ki ANHRD i antase avek sa. E si ou ti oule en pe plis detay mon ti kapab les avek permisyon Mr Speaker, les sa Mrs Lauricourt petet dir dizon en kour pa tonm dan priyorite pei ki arive dan sa ka? Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Mrs Lauricourt ou ti a kapab azoute.

CEO ANHRD NADIA LAURICOURT

Mersi Mr Chair. E mersi Mr Onorab egalman. Lo kote bann ki pa tonm dan priyorite sa 5 ki nou annan, normalman nou ankouraz nou bann etidyan pou vin ver nou si i annan sa bann demann en, e nou bezwen asize analize en pti pe vwar osi avek sa Lotorite.

En legzanp bann MDAs kot nou bezwen vwar si letan sa

etidyan pou retournen deza i pou annan li sa *post*, sa plas i la, i pou gannyen *ok*? So, tousala i bann keksoz ki nou bezwen vwar ansanm pou nou diskite.

I vreman enportan pou nou vwar, nou bezwen garanti. Akoz letan nou pe anvoy en etidyan *study* ou bezwen garanti ki letan i trounen i osi ganny li en lanplwa. So, wi nou pou bezwen diskite. Me i pa en keksoz ki i pa pou kapab fer, *ok*.

MR SPEAKER

Mersi. Onorab labonte mon pa pe donn ou ankor siplemanter, ou ti annan nou sans pou demann siplemanter ou pa'n servi li byen. Nou pou arete lo sa repons e nou bezwen fer en sanzman zofisye.

Alor la mon pou remersye Mrs Nadia Lauricourt pou son partisipasyon. Mersi madanm e bonn apre midi.

(MRS LAURICOURT WAS EXCUSED FROM THE HOUSE)

MR SPEAKER

E madanm raporter ou ava apel delegasyon ki pe atann pou nou kontinyen avek lot kestyon.

Bonn apre midi e byenveni Mrs Catriona Monthy, *Educational Psychologist* Minister Ledikasyon e Ms

Rosalind Denys, *Director IT Support Services*. Prosen kestyon, limero 55 pou Onorab Egbert Aglae.

HON EGBERT AGLAE

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi Minis avek ou *panel*. Avek larive sa pandemik kot i annan gran lenteripsyon dan lannen skoler nou bann etidyan, eski Minis i kapab dir ek sa Lasanble, ki bann lazisteman kot i konsern legzanmen nou bann etidyan?

Ki rol ekstra zot panse teknolozi modern i kapab zwe pou soulaz en pe sa presyon edikasyonnel? E eski zot annan en plan bidzeter pour fer plis resers ver sa pratik?

E ki bann *package internet* ki ou Minister pe negosye pour met servis *internet* afordab pou bann etidyan? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Minis.

MINISTER JUSTIN VALENTIN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kestyon.

Mr Speaker, Onorab in poz 4 kestyon, dabor lazisteman kot i konsern legzanmen. La mon pou fer referans ek 3 kalite legzanmen. Desizyon Minister Ledikasyon i baze lo konsiltasyon gouvrenans e

zesyon bann Lenstitisyon, konsiltasyon paran e konsiltasyon entern. E an menm tan konsiltasyon avek bann etidyan.

Donk sa bann desizyon i kapab ganny kalifye koman bann desizyon kolektiv. Legzanmen entern dan bann lenstitisyon lo sa bann nivo swivan *P1, P3, P5* dan primer *S1, S2, S4* dan segonder i pou antyerman kontrole par sak lekòl, depandan lo desizyon ki zot a pran zot menm. Pou napa lenfliyans *headquarters* dan sa prosedir.

An sa ki konsern bann *key stage assessment* lo nivo *P2, P4, P6, S3* e *S5*, laranzman in ganny fer pour ki bann etidyan i a konpoz legzanmen ki'n ganny fer baze lo bann topik prensipal. Me kordinen santralman parey labitid.

Bann lenstitisyon in ganny met okouran sa laranzman e zot in konpran bann paramet. An se ki konsern legzanmen *IGCSE*, dialog ki'n ganny raporte sorti kot bann lekòl segonder, i endike ki bann etidyan i kapab fer zot bann legzanmen depandan size dan ki zot in ganny anrezistre par zot lekòl.

An se ki konsern legzanmen *A level*, etidyan pou annan 3 swa, fer tou zot

legzanmen dan sesyon Oktob Novanm 2021, fer zis 'AS' an Oktob Novanm 2021, e fer 'A2' an Me Zen 2022.

E trwazyenm swa ouswa en konbinezon, fer sa ki zot in pare an Oktob, Novanm 2021 e larestan an Me, Zen 2022. Mr Speaker tou etidyan *A Level* i bezwen fer serten papye an Oktob, Novanm, 2021.

Mr Speaker sa 3 swa i osi depan lo kriter sak *syllabus*. Legzanmen lokal e enternasyonal pou bann etidyan dan bann lezot sant profesyonnel, i pe ganny determinen par zesyon e gouvènan sak sa bann sant.

Me prensip zeneral ki Minister Ledikasyon in ankouraze se konsiltasyon lozik e evite met bann etidyan an dezavantaz prenon kont sa konteks ki nou pe pas ladan.

An menm tan Minister Ledikasyon pe demann bann etidyan pou travay dir pou fer zot pare pou zot ban diferan legzanmen malgre tou.

Dezyenm parti kestyon Onorab pe demann lopinyon Minister Ledikasyon lo rol teknolozi dan soulazman sa presyon edikasyonnel. Sa kestyon i *vast* Mr Speaker. Me mon pou konekte li avek legzanmen.

I posib enkorpor teknolozi dan prosesis legzanmen e evalyasyon bann etidyan. Me malerezman sistenm ledikasyon Sesel pa pare pou fer sa arive sa lannen. Eski nou annan en plan bidzeter pou resers sa pratik pou 2021? Non, nou napa.

Mr Speaker, sepandan enkorporasyon teknolozi e modernizasyon dan sistenm skoler e ledikasyon Sesel pou sa prosen 3an, ti ganny elabore dan tou son lanvergir. Dernyen fwa kan mon ti fer mon lentervansyon dan sa Lasanble.

Dernyen parti kestyon Onorab i demann lenformasyon lo ki *package internet* ki Minister Ledikasyon pe negosye pou met servis *internet* afordab pou etidyan? Larepons Mr Speaker, nou pe negosye en *package* ki bon, relevan e apropiye.

Avek *Airtel* nou'n deza konkretiz en *package*, R125 par mwan pou 6GB, avek *Cable and Wireless* nou'n negosye en *package* R150 par mwan pou 5GB pou bann etidyan dan sant profesyonnel. Nou an negosyasyon osi avek *Cable and Wireless* ankor pou en nouvo *package* pou bann etidyan primer.

Swivan mon dernyen sesyon kestyon dan Lasanble,

mon ti donn en rapor an ekrir sityasyon *internet* dan lekol.

Mr Speaker, mon profite pou prezant en dezapwentman. Minister Ledikasyon ti'n negosye en *package internet* avek *Airtel* pou bann etidyan primer. Me sa ti bezwen arete. Rapor ki *Airtel* ti donn nou se ki pa zanfan ki ti a pe servi sa bann *data*. Mon panse zot annan ase levidans teknik e profesyonnel pou ariv lo sa konklizyon. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Onorab ou siplemanter. Wi.

HON EGBERT AGLAE

Minis mon a dir ou mersi pou bann larepons ase detaye. Minis premyerman mon ti a kontan demann ou vi ki ou'n kategoriz sa bann legzanmen ki ou mansyonnen, ki pou bezwen ganny fer sirtou Oktob, Novanm.

Minis mon ti a kontan zis demann ou si tou sa bann etidyan baze lo preparasyon papye legzanmen, an vi ki i posib in annan bann retar dan kouver bann *syllabus*, si preparasyon bann papye legzanmen pe pran kont sa bann defi, sirtou kot topik pa'n reisir ganny kouver antye, eski zot pe pran kont tousala? Akoz

paran i annan en serten lenkyetid.

Dezyenmman Minis ou'n koz en pe lo sa term konsiltasyon lozik. Mon ti a kontan demann ou, baze lo sa bann lenformasyon ki ou'n donn mwan, ki *involvement*, sirtou paran, etidyan avek lenstitisyon dan sa bann demars pou annan sa bann diferan opsyon dan fer legzanmen?

Akoz i annan ki ou'n dir zot opsyon ziska 2021, 22 zot kapab servi sa opsyon. So, ki bann konsiltasyon ki pe ganny fer, ki paran i konpran poudir mon etidyan i bezwen espere pou kapab fer sa legzanmen, e etidyan osi i bezwen konpran ladan?

E osi si i annan okenn *feedback* baze lo avek lekol, bann lenstitisyon ki pou zot lotonomi sirtou parey kot i konsern bann *Headeachers*, *PTAs* zot *involvement* ladan, pou zot osi kapab annan en *input* pou kapab anmenn sa sinerzi pou kapab *at least* annan sa bann legzanmen ki ganny fer e konplete. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER JUSTIN VALENTIN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kestyon.

Onorab paran pou toultan annan en lenkyetid, menm si zanfan i byen pare, an sa ki konsern legzanmen. Me mon pou donn sa Lasanble lasirans ki in annan bokou konsiltasyon, e konsiltasyon i ankor pe deroule sirtou lo kote *A Level* pou kapab eksplik byen ban etidyan ki pe arrive.

Pou donn plis lasirans *PS* li ki ti pe *lead* tou sa bann konsiltasyon avek bann lekol an tan ki *PS* pou servis edikasyonnel, mon ti a kontan avek permisyon Mr Speaker pou li donn en pti kontrandi ki'n pase pou kapab asir Lasanble e fer tou dimoun konfortab dan bann desizyon. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Wi.

PS DR ODILE DECOMARMOND

Mersi Mr Speaker. Mersi Minis. Mersi Onorab. Pou bann sesyon ki nou'n fer avek lekol, in annan plizyer sesyon parey Minis in eksplike. Nou'n komans avek *Headteachers*, *Headteachers* apre in al konsilte son lekip *management*.

Seksyon legzanmen avek Zofisye in fer bann diferan

meeting vertyel avek bann lekip *management*. Savedir i pa konsern zis *Headteacher*, me diskisyon ki'n ganny fer avek lekol ki'n ganny transmet atraver swa son bann *Deputy*, pou letid oubyen bann *subject coordinators* ki'n ganny diskite.

Bann diskisyon e premyerman in komans avek en propozisyon, propozisyon in ganny diskite lo nivo nou *National Curriculum Coordinating Committee*. Apre la in re al ankor kot bann lekol. E bann lekol li i ti annan pou li konsilte son *staff*, son Konsey Lekol avek osi son *PTA*.

E la atraver tousala zot in met bann opsyon, e sa bann opsyon in ganny *tally* pou regarde kwa ki pou pli bon dan sa konteks ki nou ladan e baze lo la ki nou'n pran serten desizyon. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Aglae nou bezwen *move on*. Eski ou annan zis, i annan kestyon ki i pa'n reponn. Ale vitman.

HON EGBERT AGLAE

Zis en klarifikasyon. Mersi Mr Speaker. Minis boner ler ou'n fer masyon sa bann dimasyon kot sirtou dan premye lye, ou'n dir ou pou donn lekol serten nivo

responsabilite pou zot pran desizyon zot menm an term legzanmen.

Eski sa i vedir en lekol, (eklersi mwan lo la), eski sa i vedir en lekol i kapab deside pa fer? Eski sa ou pe dir mwan ler ou pe donn zot sa responsabilite pou zot deside. Eksplik mwan en pti gin mon pa pe konpran. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Minis wi.

MINISTER JUSTIN VALENTIN

Mersi Onorab. Mersi Mr Speaker. Non, lekol pe ganny demande pou fer legzanmen, e zot pe ganny demande pou zot gete ki pou met dan sa legzanmen. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Bistoquet.

HON ROSIE BISTOQUET

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi Mr Speaker. Bonn apre midi Minis avek tou ou delegasyon. Bonn apre midi tou bann Manm Onorab.

Avan tou mon pou felisit Minis Ledikasyon ek son tim pou sa zefor eksepsyonnel ki son Minister pe fer, sirtou bann *teachers* ki zot pe fer pou bann etidyan Seselwa. Espesyalman mon konnen la i dan letan

COVID kot mon krwar sa bann *teachers* in donn tou. Mersi Minis.

Minis mon pou al lo *internet*, akse avek *e-learning* ki nou pe koz lo la. Pou asire ki Minister Ledikasyon i kontinyen promot en lanvironnman favorab pou laprantisaz nou bann zanfan, nou'n trouve ki ti, i annan en nouvo program ki'n komans etabli isi dan nou sistenm ki apel *MyON*, ki mon ti vwar lo televizyon mon krwar i en bon program. Mon konpran poudir sa program i *free*. Eski sa program i pou tou zanfan, a diferan laz dan Sesel?

Dezyenm keston, eski Minis Ledikasyon i kapab dir nou ki bann fason ki'n eksplor bann atraver pou ganny *internet*, eksplere avek investiser sirtou bann konpanyen prive, pou adopte serten lekol avek *e-learning* pou bann zanfan mwen fortinen ganny akse avek?

Ki i fer li dan en fason byen ekitab pour ki nou fer sir ki dan en lespri ki nou pa kit okenn bann zanfan ki pli vilnerab deryer. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis ou pou reponn?

MINISTER JUSTIN VALENTIN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou keston. Mr Speaker, mon krwar mon osi mon pour a sa pwen piblikman dan Lasanble petet remerci *teachers* dan Minister Ledikasyon, zesyon lekol gouvernans ki'n travay dir, ki'n travay dir pou kapab aspez sa lepidemi *COVID* dan zot lekol.

E mon krwar zot in fer li eksepsyonnelman byen. Mon pe koz osi la lekol piblik osi byen ki lekol prive e bann *staff* dan Minister Ledikasyon ki'n osi ede fer sa vin si oule en sikse pou nou.

Onorab mon anvi klarifye en keksoz *MyON* pa *free*, nou pe pey \$100mil par lannen pou sa proze.

E nou pe fer li akoz nou'n evalye benefis ki sa sistenm, platform pou anmennen pou laprantisaz langaz, laprantisaz Angle dan lekol sirtou primer. E byensir si primer i marse, i fonksyonnen sa i ganny transmet dan segonder.

Sa keston negosye avek investiser prive toultan annan kontak avek investiser prive. Nou pa ankor *crack* sa *puzzle*, me selman nou a pe fer li. Nou annan lespwar ki sa bann diskisyon ki nou pe fer pou abouti dan en keksoz byen.

E nou annan lespwar ki evantyelman letan nou pou pe demonstre ki nou kapab anmennen dan ledikasyon, mon konfidan ki i annan bann investiser ki pou zwenn nou. I annan ki pe zwenn nou, me selman pa neserman pou *e-learning*, me selman mon konfidan letan pou'n komansosi koz-

Akoz nou bezwen levidans, pou fer investiser konpran e kont apresye sa ki nou pe fer, zot bezwen levidans. E i nou responsabilite nou, donn levidans prodwi levidans ki pou ede ganny sa sipor ki neser. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Henrie.

HON GERVAIS HENRIE

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi tou dimoun. Mr Speaker, mon premye kestyon baze lo larepons Minis.

Eski 'kaye' i 100 poursan pa en opsyon ki Minister pou konsidere? E dan larepons katriyenm parti sa, ou repons ler ou'n dir ki *Airtel* in vwar ki pa bann zanfan ki ti pe servi sa *data*, so dezormen *what is the way forward?* Eski prezan sa program pou arete, ouswa ki zot pou fer? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER JUSTIN VALENTIN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kestyon. Zis pou klarifye' kaye', repet lekol nou pe koze la. Nou pa anvi ki repet lekol i en opsyon, nou pa anvi ki i opsyon prensipal. I pou en dernyen opsyon, nou ti ava anvi i en dernyen opsyon.

Nou pou travay ek lekol pour ki zot donn bann etidyan sa ki mwan mon apel *the best possible deal*, pou zot pa ariv dan sa sityasyon ki nou pou dir la i bezwen repet en standar. Me annandler i annan paran ki apros nou, ki demann nou pou en zanfan repet en standar.

Akoz petet zot santi annan en mank, i annan pa ankor pare e nou sa ki mon'n war letan mon'n vini, bann konversasyon ki mon'n tande i annan sa lankourazman kot nou pe dir ek bann paran, sirtou bann zanfan ki en pe dan premye, dezyenm. I pa vedir i pa ankor pare aköz en kestyon lentelizans.

Nou konn devlopman zanfan ki mannyer i fonksyonnen. E i annan zanfan ki dan primer, dizon *Early Childhood* pa pe *perform* byen, me pli tar ler i ariv dan *middle primary* i eksepsyonnelman, eksepsyonnelman pe travay dir.

Alor nou pa pou ankouraz 'kaye', i ava ganny fer koman en dernyen opsyon.

Dezyenm kestyon avek *Airtel*, both *Airtel* avek *Cable and Wireless* i en zanmi *formidable*. E mon konfidan si nou pou al kot zot pou nou koz ek zot ankor, zot pou rekonsider, *Airtel* pou rekonsider son pozisyon.

Me nou ki nou bezwen petet, nou bezwen osi sansibiliz paran. Petet pe dir zot akoz sa *data* pe ganny donnen pou zanfán. Annandler i mank en pe bann sansibilizasyon paran, responsabilite paran ki fer ki i distrer en pe bann plan ki Minister Ledikasyon i anvi fer.

Donk non, nou pa pe aret la, nou pa pe aret la. E se pour sela ki nou'n dir nou pe re negosye ankor avek lezot *providers*.

E nou, nou pou pran li nou responsabilite letan sa in gannyen, nou pou bezwen pe dir avek paran petet ki pe arive, akoz petet zot bezwen fer ki sa *data* ki nou pe met a dispozisyon bann zanfán i ganny servi byen, pou laprantisaz. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mr Speaker, mon kestyon i *related to* sa enn premye larepons ki Minis in donnen. Mon pa pou tro al dan detay sa *issue* lasirans, oule donn nou en lasirans Minis, petet ou'n bliye petet ou'n deza donn Lasanble en lasirans. Mon krwar *Chairperson COGA* i obor mwan la i ava *take-up* size lasirans ki Minis ti donn nou.

Me ou'n reponn sa kestyon par dir ki in annan en konsiltasyon. Minister be ek lekel ki'n annan sa konsiltasyon? Lekel sa bann paran ki zot in konsilte sirtou an sa ki konsern zanfán S5? Konbyen paran ki zot garanti in ganny konsilte lo sa desizyon ki zot pe koz lo la?

Akoz lenformasyon ki mwan mon pe gannyen e lefe ki mwan osi mon en paran S5, nou pa'n ganny konsilte lo sa desizyon ki pe ganny pran. So, petet ou ti a kapab klarifye ki modalite konsiltasyon ki'n ganny pran?

Akoz lefe ki nou dan *COVID* in napa *meeting* avek paran, in napa gran groupman paran, in napa loportinite pou paran kapab vin kot lekol.

So eski ou kapab klarifye dan ki fason nou'n fer sa konsiltasyon? E ki si zanfán pou *proceed*, sirtou bann zanfán S5, akoz nou konnen

this is matriculation pou zot antre post segonder, e mon konpran dilenn Minister Ledikasyon.

Zanfan i bezwen sit serten legzanmen pou zot kapab antre pos-segonder. Eski si zot vwar, mwan mon demann zot, mon enplor zot, annou al regard bann lekòl e annou regard kapasite tou bann zanfan pou sit legzanmen lafen lannen la.

Akoz i annan en for posibilite nou bezwen vwar nou pe revwar kriter pou zanfan antre dan serten lekòl pos-segonder lannen prosen. E sa i kapab met en problem lo nou.

So ou'n koz lo sa modalite Me/Zen 21, mon konnen akòz ou pe donn ou lekòl en pti pe lespas.

Petet sa osi i devret en keksoz ki retourn lo latab an sa ki konsern zanfan S5. Eski sa i en keksoz ki Minister i pare pou konsidere?

E an vi ki mon lo sa size Minis, ti annan osi dan bann lekòl en prosedir kot ti'n *increase* la kantite, (e la nou pe koz akòz sityasyon COVID kot lekòl) sete bann *staff* ki ti pe netway bann laklas.

Dapre mon konpran prezan bann zanfan pe osi re parti dan netway laklas. Eski sa i en keksoz ki pe ganny fer dan tou lekòl? Oubyen eski sa i

nouvo prosedir ki nou pou swiv? Akòz nou tou nou konnen sityasyon COVID ki mannyer i ete. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis ou larepons.

MINISTER JUSTIN VALENTIN

Dakor. Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kestyon.

Mr Speaker, bann konsiltasyon dan bann lekòl ti ganny *led by PS*, mon ti ava kontan PS i donn sa lasirans ki ti arive, petet pou vwar si i annan paran ki'n manke entansyonnelman ouswa par aksidan. Mr Speaker, avek ou permisyon silvouple.

MR SPEAKER

Wi PS.

PS DR ODILE DECOMARMOND

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab. Konsiltasyon letan nou nou, nou fer konsiltasyon nou fer avek lekòl, lekòl li i fer avek son lekip, son lekip Konsey, son lekip Paran e son lekip *Teachers*.

Savedir si i annan serten ki pa'n ganny konsilte *then* nou, nou bezwen retourn kot lekòl.

Me selman paran ki, wi *PTA* i reprezantan paran lo Konsey Lekol, ou konpran e wi. Se sa.

MR SPEAKER

Onorab eskize, *PS* pe donn ou repons ki i annan. Silvouple, mersi.

PS DR ODILE DECOMARMOND

Wi akoz reprezantan paran lo Konsey Lekol se *PTA* Mr Chair, e prezan *PTA* li i fer son diskisyon avek paran. E lekol osi i annan son konsiltasyon, sirtou kot i konsern bann legzanmen *key stage* e i dan Lalwa. Alors nou bezwen konsilte. *Ok?*

Si Onorab i santi poudir i pa'n ganny konsilte, sa i bann keksoz ki petet son lekol i ava kapab fer sa swivi. Mersi.

Mr Speaker, mon ava reponn osi sa kestyon pou *cleaning*. Pou netwayaz lekol parey petet bokou, mon konnen poudir i annan Manm Onorab isi dan Lasanble ki'n *call* nou osi pou ganny en pti pe plis lenformasyon.

In annan kontra *Cleaning Agency* ki ti pou fini, akoz depi le *COVID* ti fer lannen pase, ti annan en *addendum* ki ti ganny fer avek Kontra *Cleaning Agency*.

E sa *addendum* ti pran kont bann netwayaz ekstra an vi *COVID*. E sa ti enkli netway bann laklas detrwa fwa par zour, netway balistrad, *mop*, *sanitize* e tou sa.

E sa i ti anmenn en gro Bidze siplemanter pou sa travay. Letan zot, sa Kontra ti ale ziska lafen Zen, savedir premye Zilyet sa Kontra ti, sa bann *addendum* ti'n fini. Prezan nou ti fer en rankont avek bann *Cleaning Agency*.

Parey nou tou nou okouran lekol in fermen en gran kantite letan e Bidze sa bann dimoun pa'n ganny koupe tou sa letan. Nou'n kontinyen pey zot e pa zot tou ki ti pe travay. E nou konnen poudir nou pou pe pas atraver en sitasyon ekonomik.

Dan sa ka ki nou'n fer, nou'n apel sa bann *Cleaning Agency* e nou'n fer zot konpran poudir nou pa pe revwar sa bout *addendum*, akoz i vin avek tro bokou kou. E deplis lekol pa pe *operate* dan son kapasite total. Preske tou lekol i pe vin zis lanmwatye, lanmwatye.

Alors negosyasyon ki nou ti pe fer avek bann *Cleaning Agency*, se ki zot fer en pti zefor zis pou netway sa bann laklas ki pa ti dan zot Kontra. Par egzans pou primer i ava annan pou *P4* ziska *P6* e pou segonder

i ava annan zis sa bann laklas an plis pou zot netwaye *at least* ziska Desanm pou nou regarde ki manner keksoz i marse.

E se sa ki nou'n dir e li bann etidyan bann etidyan zot, zot pran zot responsabilite anmenn zot pti *wipe*, netway zot latab zot menm, akoz zot latab zot ki pe asiz lo la. E vwala bann keksoz ki'n ganny kominote avek bann *Cleaning Agency*.

Nou pa pe demande etidyan pou balye laklas. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi, wi. Onorab Pillay avek kontra netwayaz nou'n depas kestyon ki ti la orizinal. So mon ti a kontan *move on*. Ou kapab retourn lo kestyon orizinal silvouple? *Ok* mersi.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Mon ti a kontan met en klarifikasyon devan *PS*. *PS* mwan mon pa pe demann sa kestyon pou mon zanf an *ok*? Mon pe demann sa kestyon pou bann paran ki'n met zot konsern devan mwan.

So si Minister Ledikasyon zot, zot satisfè poudir tou paran in ganny konsilte al avek zot desizyon. Be sa ki on pe fer se ki mon pe met sa konsern devan zot e ki pou zot konsidere

e zot ava regarde ki manner zot a dil avek. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Minis ou annan keksoz pou azoute wi.

MINISTER JUSTIN VALENTIN

Mersi Mr Speaker. Me selman mon ti krwar mon'n tann ki Onorab in dir koman en paran i pa'n ganny konsilte, mon ti krwar mon'n tann sa.

MR SPEAKER

Ok, byen.

MINISTER JUSTIN VALENTIN

Mwan selman ki mon anvi a sa pwen donn-

(Interruption)

MR SPEAKER

Nou ava avanse silvouple. Ale, les Minis.

MINISTER JUSTIN VALENTIN

Wi, Mr Speaker a sa pwen mon anvi dir en keksoz lo legzanmen S5, legzanmen *IGCSE* i ganny servi laplipar ditan pou pozisyonn bann etidyan dan en pos-segonder.

E nou, nou pe dir tou dimoun i okouran ki'n arive dan sa 2 dernyen lannen kot i konsern *COVID*. I vre ki petet bann zanf an i riske pa perform

dan sa fason ki zot ti pou performan. Be nou pa anvè sa i ariv en *issue* i ariv en problem.

I annan osi sa zanfan in dan en lekòl pou deryen 5an, i annan bann *continuous assessment* ki'n ganny fer, ki donn osi levidans lo son performans. Alors nou, nou pe dir tousala ansanm i devret ganny servi par bann lenstitisyon pos-segondè, bann PCs ki pe swazir bann etidyan.

E nou kapab osi a sa pwèn komans entrodwir bann, i deza annan me selman fer li en pe pli prominan sa lannen, bann *conditional offer*. E ki mannyer koumsa i avè ganny aziste petet dan bann premye term, premye *semester*.

Alors nou, mwan koman Minis Ledikasyon mon pou asire ki nou anpes bann etidyan vin dan en dezavantaz, akòz sa sityasyon *COVID* petet pa'n les zot perform parey zot ti'n devret kapab performen. Mersi, Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Lemiel ou annan en deryen kestyon. Eski nou kapab retourn lo kestyon orizinal? Mersi.

HON SYLVANNE LEMIEL

Mr Chair mersi. Ankor enn fwa Minis bonn apre midi. Sel

keksoz ki mwan mon ti pou retourn lo la *Minister* se ki, wi nou ti'n ganny dir koman *Chairperson COGA* dan ou deryen larepons ler ou ti vin isi, ou ti vin reponn kestyon ki mwan menm mwan mon ti demande avèk lezot Onorab lo kote ledikasyon.

Wi ti annan en lasirans ki ou ti dir *by* le 30 Zen kot i ti konsern legzanmen ki Onorab Kelly Samynadin ti demande, apre Onorab *LOTO* ti demande. Ou ti fer sorti en lasirans ou ti dir le 30 Zen ou pou *come out* pou ou donn en desizyon kot i konsern legzanmen nasyonal e enternasyonal.

Se sa ki fer ki dir nou ozordi Mr Speaker, i annan bokou paran, i vre ki wi akòz mwan menm mon mon'n ganny aproz pou dir, ki be nou pa pe konnen ki pe arive ek legzanmen. Mon kapab konpran petet in annan serten malantandi *or* petet bann lenformasyon ki pa pe byen pase *from PTA* ek lezot paran *or* i kapab napa sa *engagement* osi *of* lezot paran avèk zot *PTA*.

Kekfwa sanmenm sa osi ki pe fer sa bann keksoz, kot paran ziska ozordi zot ankor pe demande, eski nou bann zanfan pou fer legzanmen oubyen pa pou fer, ki pou arive avèk mon zanfan ki sipoze al dan *P3*?

Eski, la mon'n tann Minis ou'n dir ou pou get *assessment*, ou pou get tou sa bann keksoz ou pou gete si zot kapab bouze, me i annan sa lenkyetid deor avek paran kot i konsern legzanmen.

E bokou paran i ekout byen sirtou Minis Ledikasyon ler ou pe koze, paran pe ekoute e zot ti mark sa dat zot osi ki le 30 in pase, zot pa'n tann naryen ki pe pase. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Nou a permet Minis reponn. Wi.

MINISTER JUSTIN VALENTIN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kestyon, Mr Speaker sa ki mon pe dir la ozordi petet premye fwa Onorab pe tande, me selman kot lekol sa konversasyon lontan pe ganny koze.

E bann desizyon pa pe ganny pran la ozordi dan Lasanble ditou. Sa desizyon pou fer legzanmen in ganny pran byen lontan e nou dan Minister Ledikasyon nou ti dir e non dir antre nou, zot rapel nou ti dir avek Lasanble nou pou donn en sa le 30 Zen?

E nou, nou'n pare avek sa kominikasyon, nou'n kominik avek lekol nou, nou'n kominik avek lekol. Si lekol dizon pa pe

neseserman transmet tou sa bann lenformasyon, la nou pou bezwen get ki pe arive. Me nou, nou konfidan, nou konfidan ki sa desizyon pa pe ganny pran la ozordi. Sa desizyon nou pe kominike ozordi avek Lasanble.

Me petet ki'n arive nou pa ti'n dir nou pou donn Lasanble an ekrir le 30 Zen desizyon. Sa nou pa ti'n dir, me nou ti dir le 30 Zen nou pou pran en pozisyon.

En pozisyon pa neserman vedir ou'n determinen kan legzanmen pou ganny fer, en pozisyon i vedir nou kapab osi dir en pozisyon nou pou anvoy sa prezan kot paran. Sa osi i en pozisyon.

Pozisyon pa vedir desizyon li. Pozisyon i vedir en keksoz ki ou pou fer, en aksyon ki ou pou fer. E nou le 30 Zen menm avan le 30 Zen nou ti'n pran en aksyon e sa konversasyon ti komans ganny fer dan lekol. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Nou a bouze silvouple. Mon prosen kestyon i en kestyon spesifik. Onorab Labrosse kestyon limero 56, Onorab Labrosse. E mon pou les siplemanter zis pou loter sa kestyon lo sa enn.

HON RICHARD LABROSSE

Good afternoon Mr Speaker. Bonn apre midi Minis ek ou delegasyon. Bonn apre midi tou bann Onorab prezan ek tou bann dimoun ki a lekout ki pe swiv Lasanble.

Mr speaker, mon kestyon i swiv en vizit ki mon ti fer kot lekol Plaisance Primer ansanm avek bann Lotorite Ladministrasyon Distrik Plaisance. Mon kestyon i *comme* swivan.

Avek bi pour ankouraz plis etidyan, sirtou dan nivo primer, aprofondir zot konesans dan lenformasyon teknolozi parey nou dir *I.T*, eski Minis pour Ledikasyon i kapab enform sa Lasanble lo plan son Minister pou ganny en lasal konpiter konplet, kot lekol Plaisance Primer?

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER JUSTIN VALENTIN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kestyon. Mr Speaker, lasal *computer* kot lekol Plaisance i reflekte program skoler ki an plas aktyelman.

Me dapre nou plan modernizasyon ki nou ti detaye dan mon prezantasyon dan dernyen fwa ki mon ti vin Lasanble, nou anvizaze ekip

bann lasal *computer* avek nouvo lekipman ki a pran konsiderasyon nouvo devlopman e nouvo program.

Mr Speaker, mon rekonnèt sityasyon ekonomik pei ki fer ki pa tou nou ban swe e dezir pou kapab ganny akonplir. Minister Ledikasyon in ganny konplet ki serten sa bann masin ki egziste dan serten lekol pa pe fonksyonnen e nou'n fini mobiliz nou bann teknisyen pou fer le neserer.

Spesifikman avek lekol Plaisance Primer, lekol in enform nou ki i annan en problem *internet* e sa operater konsernen in fini ganny averti. Sepandan nou napa lenformasyon kan sa problem pou ganny rezourd.

An menm tan nou pe fer en legzersis pou bouz bann pwen *WIFI* pou nobou kouver lekol pli byen, koumsa etidyan e ansenyan i a kapab ganny sinyal *WIFI* ler ki zot pou dan *computer lab*. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Ou annan siplemanter Onorab?

HON RICHARD LABROSSE

Wi Mr Speaker. Zis en ptipti. Minis mon'n ekout ou larepons ki ou'n donner vreman konpreansiv.

Me selman ki mon ti a, mon pa konnen si i ava en *advice*, lo kote Minister Ledikasyon mon ti vwar dernyerman la parey ti annan bann serten parti politik ti apros zot pou donn goute. So ki bann Polisi ki zot servi lo sa kote ler nou dan en sistenm ekonomik la?

Ki bann Polisi ki zot annan pou ankouraz bann biznes parey zot ti fer pou goute deor pou antre anndan par egzantp kot lekol Plaisance pou vin partisip dan sa devlopman ki i annan en valer pou bann zanfan sirtou bann ki ankor en pe pli pti? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER JUSTIN VALENTIN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kestyon. Mr Speaker, parey moto ledikasyon ti pe ganny fer oparavan, *'Education is a shared responsibility.'*

Minister Ledikasyon i ouver son laport pou tou bann dimoun ki anvi fer bann donasyon senser e bann kontribisyon senser, pou vin devan e pou nou antre dan en diskisyon, pou nou gete ki manner nou kapab bouz devan. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Avek sa nou pou pran poz. Nou annan 2 kestyon annakor pou Minis ek son delegasyon. So, nou a remersye zot pou zot pasyans e zot a zwenn nou apre, nou a retournen 4er. Mersi.

(BREAK)

MR DEPUTY SPEAKER

Bonn apre midi tou dimoun e donk nou ava kontinyen avek nou sesyon kestyon pou Minis Ledikasyon pou apre Midi. E prezan nou pou envit Onorab Phillip Arissol pou poz kestyon limero 57.

HON PHILLIP ARISSOL

Bonn apre midi tou dimoun. Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi Minis avek ou delegasyon. Kestyon 57 i lir koumsa.

An vi lakantite zanfan ki'n ganny dyagnoz koman otistik, eski Minis pou Ledikasyon i annan plan pou donn lantrennman spesyalize bann ansenyan pou ansenny sa bann zanfan? Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER JUSTIN VALENTIN

Mersi Mr Deputy Speaker. Mersi Onorab pou ou kestyon. Mr Deputy Speaker, i annan anviron 130 zanfan an se moman ki ganny dyagnoz avek otizm dan Sesel.

I annan osi en group zanfan ki pe demontre bann karakteristik otizm, me ki pa ankor ganny en *diagnosis* konfirman.

Sityasyon otizm dan sistenm skoler, i en sityasyon ki demann latansyon. Minister Ledikasyon i konsernen avek lakantite paran ki bezwen abandonn zot travay, pou asire zot zanfan dan letan lekol. Nou annan en lobligasyon legal pou fer bann lentervansyon apropiye.

Minister Ledikasyon i konsyan ki avek plis zanfan otistik ki pe antre dan sistenm lekol *mainstream*, i annan en nesosite pou annan ansenyan ki ekipe avek konesans e konpetans spesifik, pou kre en lanvironnman lekol enklisiv kot sa bann zelev i a kapab devlop zot potansyel.

Egalman bann ansenyan dan lekol e sant spesyal tel ki Lekol Eksepsyonnèl pou bezwen formasyon pli spesyalite, pou zot kapab ankadre laprantisaz e devlopman zanfan ki annan bann bezwen pli partikilye.

Dan lepase ansenyan pa ti ganny formen spesifikman pou zanfan otistik. Me i annan ki ti devlop bann konesans atraver bann sesyon devlopman profesyonnel, letid ki zot ti fer zot menm, konsiltasyon avek lezot profesyonnel, e par leksperyans travay avek zanfan.

Avek lanfaz lo ledikasyon enklisiv ogmant kapasite bann ansenyan dan tou domenn *special needs*, i en priyorite. Minister Ledikasyon i donn son langazman pou ogmant kapasite bann ansenyan, ensi ki lezot profesyonnel ki travay avek zanfan otistik.

Formasyon ansenyan i en loperasyon kontinyel e in deza komanse. Par egzanp bann etidyan ki pe ganny formen kot *SITE* i swiv en program lo *special needs* ki enkli en konponan lo otizm.

Mr Speaker, Minister Ledikasyon i rekonnèt defi otour sa size. Nou anvi travay avek tou bann *partners* pou devlop en plan konkret ki adres sityasyon otizm dan tou son dimansyon. Mersi Mr Deputy Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi *Minister*. Onorab Arissol ou annan siplemanter.

HON PHILLIP ARISSOL

Mr Speaker mersi. Minis ki bann sipor ki Minister Ledikasyon i gannyen avek *Autism Seychelles* e osi bann paran? E eski Minister i annan plan pou fer en formasyon pou bann formasyon debaz pou bann *carers* sa bann zanfan? Pour ki lansennyman i kontinyen dan lakour. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Minister.

MINISTER JUSTIN VALENTIN

Mersi Mr Deputy. Mr Deputy sa keston enteresan. E avek mwan i annan mon koleg ki travay etrwatman avek bann lezot sant, Mrs Catriona Monthly ki mon ti a kontan avek ou permisyon demann li pou reponn sa keston silvouple.

MR DEPUTY SPEAKER

Mrs Monthly.

**EDUCATIONAL
PSYCHOLOGIST CATRIONA
MONTHY**

Bonn apre midi. Mersi Mr Deputy Speaker, mersi Onorab. Lo kote *Autism Seychelles* i annan en relasyon ki nou annan depi ler sa group paran in komanse *between* zot avek Minister Ledikasyon.

In annan bann proze ki nou'n fer. Premyerman ti pou

lo kote pou nou rod bann resours e form nou tim dyagnostik. Me osi la an se moman zot annan zot *Head of special needs* ki baze kot *center*. E li i travay etrwatman avek en zofisye ki'n komans kot Minister Ledikasyon lannen pase, ki en *Senior Education Officer for Special Needs* ki pe *focus* lo *autism*.

So, sa 2 dimoun pe travay ansanm zot pe *build-up* zot *database* of zanfan ki annan autism dan tou bann lekol. E zot pe ale zot pe fer bann vizit, pe fer bann konsiltasyon avek bann diferan dimoun dan lekol ensi ki paran.

E nou osi lo kote *School Psychology Service* nou ganny bann *referral* of diferan zanfan ki annan *special needs* dan lekol e sa i enkli zanfan ki annan *autism*. E nou travay etrwatman avek paran e avek *Autism Seychelles* osi.

Lo kote *carers*, wi nou vwar zot en group vreman enportan, aköz zot pa neserman bann dimoun ki annan formasyon lo kote ledikasyon. *Never mind* zanfan avek *autism* spesifikman.

Me ki nou'n komanse, ti en plan ki nou ti fer depi lannen pase, me aköz rezon *COVID* nou'n bezwen anvoy li pou sa lannen. Me nou'n fek fer, le 24

ek le 25 Zen en *pilot program* pou avek n pti group *carers* pou zanfàn avek *autism*.

Kot nou'n anmenn ansanm profesyonnel lo kote ledikasyon, *Health Care Agency* e osi *Autism Seychelles*. Kot nou'n travay ansanm pou fer en pti program 2 zour, kot nou'n entrodwir en pe lo kisisa otizm vreman.

E ki bann fason debaz pou travay avek zanfàn lo kote kominikasyon, lo bann laspe *sensory*. Ki mannyer pou organiz en pti pe zot lespas travay e tou.

E byensir akòz avek restriksyon *Public Health* nou'n kapab fer li avek en vreman, vreman pti group. Me nou'n devlop sa program e nou'n ganny *feedback* ki ti vreman pozitiv.

E nou plan se ki - e sa proze ti ganny *Seychelles, Australian Alumni Association* osi ki ti propoze avek led *Australian High Commission*. In travay ansanm avek nou.

E nou plan prezan se pou nou *go forward* pou nou fer sa bann menm formasyon avek lezot *carers*. Akòz nou santi ki i vreman bezwen. E kekfwa nou pou bezwen mazin diferan group laz, diferan group staz devlopman osi dan fason ki nou

tailor nou lentervansyon. Me i en keksoz ki nou pe travay lo la.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Mrs Monthy. Onorab Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

Thank you, Mr Speaker. Mersi pou larepons Mrs Monthy. Mr Deputy Speaker, mon ti a kontan demann Minis prenon kont ki Konstitisyon *when it was drafted in 1993*, mon pa krwar i ti pe- ti annan sa antisipasyon ki nou pou annan en kondisyon kot pou annan petet sa kantite zanfàn. Ler ou'n nonm nou 130, si mon korek. Ki pe, ki annan sa kondisyon *autism*.

E mon pa konnen si i annan paran *out there* ki pe ganny difikilte, son zanfàn i tonm dan sa group laz, kot i bezwen swiv en *compulsory education*. Me petet sa *compulsory education* pa meet bezwen sa zanfàn.

So, eski ou kapab etabli atravèr Minister, ki bann *main* konsèrn ki bann paran ki annan zanfàn avek otizm in met devan bann Lotorite konsèrn?

E eski ou annan plan atravèr Minister Ledikasyon lefe ki mon konnen resours i limite, pou fer ki serten lekol i kapab

vin bann *Autism Centers* kot bann paran i ava kapab *avail of* bann fasilite kot sa bann lekòl.

Sirtou si sa bann lekòl in deza komans pran zanfan otizm e bann ansenyan in deza komans fer serten, annan serten abilite pou kapab *cope* e dil avek sa bann zanfan? Mersi Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. *Minister*.

MINISTER JUSTIN VALENTIN

Mersi Mr Deputy. Mersi Onorab pou ou kestasyon. Pou reponn kestasyon Onorab Mr Deputy. I kler ki sa kestasyon *autism* parmi bann zanfan pe - mon pou servi sa mo, pe bouwers nou bann dirizan. Ler nou dir bouverse, savedir i pe fer en lefe lo nou ki pe fors nou pou nou kapab pran bann aksyon.

E en aksyon prensipal parey mon'n dir dan mon pti *speech* la, se ki i mank ansenyan ki kalifye. Sa i premye keksoz ki nou realize, i mank ansenyan ki kalifye.

Ki fer ki ou pa pe vwar bann etidyan avek sa nouvo kondisyon otistik ki pe - mon pou servi sa lekspreyon - ki pe *excel* akademik. E nou krwar sa pa pou kapab arive.

Be nou, nou pe dir posibleman se lansennyman,

formasyon ki manke. Alor pou nou formasyon i pou sa keksoz ki nou pou met lanfaz lo la. E mon pou les osi Mrs Monthy akòz li i sa dimoun ki an kontak regilye avek bann paran, ki pou annan en pe plis detay lo kekfwa bann diferan manifestasyon ki bann zanfan pe vwar.

E petet i kapab eklersi en pe Lasanble lo sa bann diferan posibilite ki nou kapab bouz ver. Mersi Mr Deputy.

MR DEPUTY SPEAKER

Proceed Mrs Monthy.

EDUCATIONAL

PSYCHOLOGIST CATRIONA MONTHY

Mersi. Lo kote prevalans *autism* nou konnen ki dan lemonn antye nou espekte ki apepre 1 *percent*. Savedir lo kote Sesel si nou pou pran li nou pou espekte *at least* apepre 900 dimoun dan nou lasosyete ki pou annan *autism*.

Wi nou pe vwar plis zanfan dan lekòl ki'n ganny idantifye dan sa bann dernyen lannen. I pa vedir neserman ki tousala i zis nouvo ka ki nou ti napa avan.

Me vi ki i 2012 ki nou'n vremen annan sa *multi-disciplinary team* ki fer sa bann *diagnosis*. Prezan ki dan sa

letan ki nou komans idantifye plis.

E si nou pou get bann zanfan ki'n ne kekfwa komansman 2013 an montan, nou pe vwar apepre en 15, 16, 17 zanfan ki'n ne dan sak lannen ki apre i ganny *diagnose* ek *autism*.

Savedir i pe donn nou lenpresyon ki nou *figures* Sesel i pou apepre sa 1 *percent* parey nou pe vwar dan lezot landrwa dan lemonn.

So, nou pou espekte ki nou pou kontinyen annan zanfan avek *autism* dan lekol. Me en keksoz mon krwar ki enportan pou fer resorti se ki parey nou dir *autism spectrum disorder*. So, i annan sa *spectrum*, pa tou zanfan avek *autism* ki annan menm bezwen.

Alors i annan ki avek en pti pe *awareness*, *understanding* dan lekol, i kapab *attend* en *mainstream class* san gran problem. Zis fodre son *teacher* i konpran en pti pe, kekfwa ki pou li i difisil pou li adapte ek sanzman ouswa bann keksoz koumsa.

Tandis i annan lezot ki vreman i pou bezwen sa bout spesyalize. So, letan nou pe koz lo zanfan avek *autism* i en group *mix*. Nou pa pe kapab donn menm, konmsi *one size fits all*. I vreman bezwen nou get

bezwen sak endividi e wi fodre nou *willing* pou nou fleksib.

Akoz bann zanfan zot annan drwa pou zot vin lekol e ganny en ledikasyon konplet parey tou zanfan. E alors nou, nou bezwen rod fason ki nou, nou adapte pou nou kapab *provide* zot sa ledikasyon ki zot, zot merit gannyen.

Lo kote *compulsory*, wi i merit *compulsory*. Me nou kalite ledikasyon ki nou donn zot kekfwa ki nou bezwen kalkile.

Lo kote paran bann konsern i divers. I annan zot ki konsernen par egzant, lo kote kominikasyon. Kot zot zanfan i annan difikilte pou eksprim zot santiman, zot bezwen.

E alors zot annan sa *worry about safety* zot zanfan. Letan zot pou vin lekol, ki mannyer zot pou dir si en keksoz i pa byen? Keksoz koumsa.

Parey tou paran zot *worry* ki zot zanfan pou kapab devlope dan tou son sans. I annan ki zot mazen, eski zot zanfan pou kapab *go on* pou al pos-segonder pou ganny en louvraz pou viv endepandaman?

E osi ki zot zanfan pou *safe* kot zot ete. Kot zot pou *happy*. Parey okenn paran ti pou annan. E difikilte parfwa se ki zot realize poudir dimoun kekfwa pa pe konpran zot zanfan. Enn bann keksoz pli

difisil ki paran in dir zot *put up* avek se sa *sense of judgement* ki zot gannyen avek lezot dimoun.

Pa neserman dimoun kot lekol, me *even* piblik. Kekfwa ki pa pe konpran kwa ki pe *go on*. I war en *behavior* dan en zanfan, i pe pran sa koman malelve *without understanding* vreman kwa ki pe *go on* pou sa zanfan ki i pe war sa *behavior*.

So, i annan en kante *awareness raising* ki'n ganny fer, e nou'n bouz en kantite. Letan nou get sa bann dernyen lannen ki tou dimoun la dan Lasanble nou pe koz lo *autism*. I en keksoz ki kekfwa en pe lannen pase nou pa ti pou'n war li. E nou'n bouz en kantite. So, nou'n war sa i *helpful*.

Lo kote *Autism Centers*, nou annan sa *Autism Center* ki *Autism Seychelles* in renovate. So, sa ti en propriyete ki Gouvernman in met a zot dispozisyon. E zot in ganny *private sponsorship* pou zot renovate. Zot annan *at the moment one staff member*.

Difikilte ki zot pe gannyen se *of course* pou ganny en finansman soutenab pou kontiyen *run* sa *center*. Me osi lokalman nou annan sa manko lo kote mendev spesyalize, kalifye.

E zot ti'n annan en partenarya ki zot ti'n fer avek en

landrwa Sid Afrik, en sant. Ki ti pou anmenn serten dimoun pou fer serten terapi spesifik. Me apre avek *COVID* ankor ti afekte sa. Me nou kapab get sa en pti pe plis.

E mon krwar nide pou fer annan bann *centers* dan diferan rezyon, kekfwa ki kapab spesyaliz en pti pe, pa zis lo nivo *autism* me egalman i kapab annan diferan kalite *special needs*, parey bann *learning disabilities*, ki kekfwa i, pou lemoman nou annan Lekol Eksepsyonnel e nou annan *mainstream school*.

Me nou napa vreman bann spesyalizasyon in *between* pou nou kouver *diversity of learners needs*. So mon mazine sa nide annan bann *regional center* i en keksoz ki nou'n deza komans diskite.

E kekfwa en keksoz ki nou kapab kontinyen met lo nou azanda pou nou diskite plis. Pou gete mannyer i ava fezab pou nou fer li koumsa.

MR DEPUTY SPEAKER

Onorab Pillay ou annan en klarifikasyon?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Prenon kont sa bann konsern ki ou'n met devan nou *regarding* sa ki ban paran pe *go through*. E Minis in

raise the issue about annan dimoun ki kalifye pou kapab ede form sa bann zanfan. Ki kalite diskisyon Minis si ou kapab dir nou, Minister Ledikasyon i annan, oubyen lekòl atraver Minister Ledikasyon i gannnen avek bann paran ki prezant avek en zanfan kot lekòl ki annan serten bann kondisyon ki parey Mrs Monthy in dir nou?

E ki *interface* zot annan avek lezot Lazans;- par egzantp avek Departman Servis Sosyal pou vwar ki sipor sa bann paran i kapab gannnen si par egzantp sa bann paran i bezwen dan sirkonstans kot parey Mrs Monthy in dir. Zot enkyet pou *safety* zot zanfan.

Zot santi zot anba en lobligasyon pou *attend* lekòl avek sa bann zanfan pou donn sa sipor pou ed zot *through* sa. Mon'n personnelman *witness* sa dan lekòl La Retraite ki mon'n vwar serten paran.

So ki bann sipor ki Minister Ledikasyon li menm i sey anmennen an traver lekòl me osi atraver bann lezot akter? Mersi Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. Minister.

MINISTER JUSTIN VALENTIN

Mersi Mr Deputy. Mersi Onorab pou kestyon. Ankor Mr Speaker, parey ou prevwar la sa seksyon kot Mrs Monthy i travay e se zot ki'n mandate pou fer tou sa bann tranzaksyon avek bann diferan *partners*.

E mon pe apresye ki mannyer i pe reponn sa bann kestyon ki reflekte byen pozisyon ki Minister Ledikasyon i angaze. E alor mon ti a kontan i kontinyen elabor lo sa bann diferan prosedir ki pe ganny fer. Mersi Mr Deputy.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Mrs Monthy.

EDUCATIONAL PSYCHOLOGIST CATRIONA MONTHY

Mersi Mr Deputy. Mersi Onorab pou kestyon. Wi, i annan en diferan nivo sipor ki nou donn bann zanfan e bann paran. Premye i komans lo kote lekòl li menm.

Savedir letan en zanfan i vini, i pou annan bann dimoun depi dan son laklas, bann kordinater par egzantp *Special Needs Coordinator* kot lekòl. Ki pou donn sa bann premye *assessment* e lentervansyon.

Prezan si apre en serten letan zot santi ki zot bezwen en pe led an plis, la nou annan en sistenm kot zot refer kot nou,

kot *student support services*. Nou annan nou *School Psychologist Service* osi ki nou *Special Education Needs Unit*. E depandan ki egzakteman ki zot pe demande.

Parfwa zot pe demann en *assessment* pou pli byen konpran bezwen sa zanfan. Parfwa i annan en led spesifik ek en *issue behavior* ki pe ganny *dealt with*. I diferan. So la nou gete ki mannyer nou, nou kapab asiste zot. E nou osi annan bann kontak avek lezot *partners*.

So led ki nou anmennen i dan diferan fason, i kapab nou bann, nou travay vreman etrwatman avek bann profesyonnel kot Minister Lasante. So nou travay avek *speech pathologist, occupational therapist, early childhood intervention center*. Pou nou konn en pti pe lo bann zanfan e pou nou sey donn en sipor konpreansib.

So, i menm annan zanfan par egzantp kekfwa ki al *Early Childhood Intervention Center*. E Laba Dr Athanasius, Ms Jumeau zot realize zot in ariv laz pou zanfan komans lekol. E menm avan zot komans lekol zot kapab donn nou lenformasyon kot nou zwenn ansanm avek bann paran e nou

ede pou nou prepare pou zot al lekol.

Me i annan en kantite lekol zot fer louvraz vreman fantastik, pou zot sey gete ki mannyer zot kapab ed sa zanfan. Parey mon dir sak zanfan ki annan *autism* i en *individual*. E nou bezwen get li menm li son *needs*. Alors zot fer sa travay, pou zot *figure out* kwa ki sak zanfan i bezwen.

Lo kote sipor *Agency for Social Protection*, nou annan en sistenm an plas kot si nou pe vwar poudir en zanfan i bezwen sa *one-to-one support*. Kot lekol enn ler zot fer sa *request* direktman kot nou ouswa paran i anvoy zot *request*.

Parfwa *Agency for Social Protection* zot in ganny aprobe ek sa paran e zot anvoy kot nou. So ki nou, nou fer lo kote nou seksyon, se nou fer *assessment*, nou diskite avek paran lo devlopman sa zanfan, son bann bezwen. Si sa zanfan in komans lekol nou al obzerv li dan laklas, nou koz avek *teachers*.

Si i annan lezot profesyonnel ki'n vwar li par egzantp Dokter, nou demann zot pou anmenn zot rapor. E nou met tousala ansanm, kot nou fer sa *needs assessment* e nou anvoy kot *Agency for Social Protection*. En rekomandasyon

pou si sa zanfan i kapab ganny asiste.

E normalman nou met li pou lan ouswa 2an apre nou reevalye pou nou vwar si sa zanfan i ankor bezwen sa kalite led. E ler i ariv kot *Agency for Social Protection*, zot prezan zot konsider sa ki nou'n mete ansanm avek bann lezot *supporting documents*.

Me osi mon konpran ki zot fer en *means test*. So i annan serten de ka kot zanfan i ganny vwar poudir wi i merit annan sa *one-to-one support*.

E ler sa *means test* i fer, swa kekfwa zot pou ganny *fully assisted* ouswa en *partial*. Ouswa mon konnen i annan enn, de ka kot *Agency for Social Protection*, in determinen ki baze lo *income* sa fanmir, zot krwar zot kapab *meet* sa *financial part themselves*.

So, mon konnen selman i annan sa diskisyon *as part of review Agency for Social Protection* pou nou get sa sityasyon. Parey Minis ti'n dir pli boner, nou vwar li i pa ideal ki en paran i bezwen vin travay avek son zanfan dan lekòl. *Even* si i pe ganny sa sipor finansyel lo kote *carer*.

Akoz apart from lefe ki sa paran pa pe kapab fer son louvraz kekfwa ki in ganny *train* pou li fer, i osi bokou pou en

paran pou li travay 27/7 avek en zanfan ki annan *special needs*.

E osi annan de ler i annan zanfan ki ganny difikilte pou zot konpran sa distenksyon ant la i mon paran, ki mon paran dan lakour i annan serten *rules*. Ler mon ariv dan lekòl i annan en lot kalite *rules*.

So, nou prefere ki i pa paran ki *take-on* sa rol. Me selman parfwa paran pa pe trouve en lot dimoun pou zot kapab *take-on*. So, sanmenm sa ki zot osi zot *come in*.

Me a lonterm nou anvige gete si nou kapab annan en lot kalite sistenm kot *within* sistenm ledikasyon li menm nou kapab *provide* plis sipor.

So that i sorti en pti pe lo kote en *welfare program* e i vin plis lo kote en led *within* ledikasyon. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Mrs Monthy. Mon a pas laparol aprezan avek Onorab Romain.

HON GEORGE ROMAIN

Mersi Speaker. Bonzour Minis ek ou delegasyon. Minis mon'n ganny sans enterakte ek enn de sa bann dimoun ki pe zer sa Sant Otizm North East Point e osi ek enn de paran. I kler zot pe fer fas avek en bon pe

difikilte espesyalman lo kote finansyel. E osi zot bezwen lezot sipor.

Minis alors mon kestyon mon pe mazin, mon krwar nou'n deza ganny en sans enterakte osi en fwa mon rapel Minis, nou ti pe koz en pti pe lo la.

Ou pa krwar i ti pou pli byen si sa sant ti ava enkorpor anba Minister Ledikasyon? Ki mon krwar pou mwan sa i ava kapab ed sa sant pli byen?

Apre byensir zot ava annan en Bidze ki ava *accommodate* sa sant. Sa i mon kestyon Minis. Mersi Deputy.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. Minister.

MINISTER JUSTIN VALENTIN

Mersi Mr Deputy. Mersi Onorab pou ou kestyon. Mr Deputy Speaker, sa i en kestyon enteresan. I en pwen enteresan ki mon pou lans sa bann teknisyen konsernen dan en diskisyon, pou nou pran en desizyon lo la.

E byensir nou apresye rol enteresan ki sa sant li menm pe zwe. E byensir parey ou pe dir, si ti anba Minister Ledikasyon petet ti ava annan en lot kalite fonksyon, ki i ti ava pe zwe osi.

Donk ozordi la mon pa pou kapab pran en desizyon.

Me selman mon pou lans bann dimoun dan en konversasyon lo sa topik pou nou kapab gete ki pli bon pou sa bann zanfan. Mersi Mr Deputy Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Minister. Deryen entervenans lo sa size Onorab Esparon.

HON REGINA ESPARON

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, anvi ki sa Sant Otistik i tonm dan Distrik Glacis, North East Point. E mon'n ganny sans annan en *meeting* avek Lasosyasyon *Autism*. Parey Onorab Romain in dir enn bann defi ki zot fer fas avek se finans. E Mrs Monthly ou'n dir poudir zot annan *private sponsorship*.

Ki Minister Ledikasyon li menm li, ki kalite kontribisyon finansyel sorti dan Bidze Minister Ledikasyon, ki pe al anver sa sant? Eski i annan en konponan Bidze ki sorti kot Minister pou al anver sa lasosyasyon pou kapab kit li *up and running*?

Akoz si ti annan, akoz parkont, (mon ti vwar ou pe koze), akoz parkont Minis ozordi zot pe *operate* avek en *skeleton staff*. Zis en dimoun. Parski zot napa sa resours finansyel pou kapab anploy plis dimoun dan sa sant. E mazorite

bann manm lasosyasyon zot deza dan lanplwa. Zot pa pe kapab vin kot sa sant.

E si Minister Ledikasyon li, i ti annan en konponan Bidze ki ti pe dir *ok* sa i al pou lasosyasyon pou *run* sa sant, sa ti pou ed sa lasosyasyon pli byen performen.

E i ti pou kapab ed paran e deplis bann paran ti pou kapab ed zot zanfan en pe pli byen. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. Minister.

MINISTER JUSTIN VALENTIN

Mersi Mr Deputy. Mersi Onorab pou ou kestyon. Onorab sa ki ou'n propoze in fantastik. Wi parey nou pe dir nou rekonnet, nou rekonnet i annan bann defi. E nou rekonnet par egzantp ki bann dimoun ki travay dan sa sant, pa neserman bann anplwaye spesyalize pou sa bann zanfan. Kondisyon bann zanfan.

Nou pou revwar, nou pou revwar bann fason ki sa sant i ganny *operate*, ganny fonksyonnen. Ou sizesyon i en keksoz parey mon'n dir avek Onorab pli boner, Onorab Romain, ki nou pou met sa lo latab.

Direkteman la, non, Minister Ledikasyon napa en finans ki i donn sa sant direkteman. Me endirekteman i annan bann dimoun ki travay, bann dimoun par egzantp Mrs Monthly. I donn son servis osi a sa sant ler i neser.

Me selman nou anvi ki sa i dan en fason organize, striktire pou ki i annan benefis. Pa zis bann benefis ou konn en dimoun, ou konn en dimoun. Me en benefis organize ki mon krwar i pou dan lavantaz sa bann zanfan. Mersi Mr Deputy.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi *Minister*. Nou pou aprezan pas lo nou dernyen kestyon ki lo *Order Paper* pou ozordi. Sa i kestyon limero 58 sorti kot Manm elekte pou Distrik Au Cap, Onorab Kelly Samynadin.

HON KELLY SAMYNADIN

Mersi Mr Deputy. Mon kestyon ki *comme* swivan:

Prenon kont vizyon Gouvernman pou anmenn sistenm ledikasyon Sesel lo en pli o nivo, ki ava an retour ede pour ki nou bann zenn i vin bann partisipan, pli konpetan e bann sitwayen responsab dan en sistenm ekonomik modern, e avek bi pou priyoritiz konsiltasyon e ed bann lekol vin

bann dirizan dan lenplimantasyon bann reform, eski Minis i kapab dir sa Lasanble;

a) Ki nouvo Polisi ki son Minister pe met an plas, pour garanti en sistenm lotonomi ki efikas an konparezon avek sa enn ki ti la an plas?

E finalman, Ki rol bann *Headteachers* ek zot Depite e lezot partner kle pou annan dan sa nouvo Polisi Lotonomi? Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. Mon pa'n konsyan. Minis ou pa bezwen sanz okenn Manm lo ou *panel*? *It's the same panel* ki ou pou, *ok then proceed* avek larepons. Mersi.

MINISTER JUSTIN VALENTIN

Mersi Mr Deputy. Mersi Onorab pou ou kestyon. Mr Deputy, kestyon poze par Onorab. Pe demann mwan pou eksplik lavantaz e benefis letan bann Lenstitisyon skoler pou vin otononm.

Sistenm zesyon ledikasyon ki'n an plas pou plizyer deseni, in enn ki santralize. Prosesis pou desantraliz sistenm zesyon ledikasyon, i enn ki ti ganny prevwar atraver reform ledikasyon 2009/2010.

Sa prosesis ti osi form parti plan stratezik 2013/1017 e 2018/2022 e in re aparet koman en pwen priyoriter dan nouvo plan ledikasyon anba nouvo ladministrasyon.

Nouvo Polisi ki Minister Ledikasyon pe travay lo la, se son *framework* pou lotonomi lekol. Sa pe ganny fer par faz. Pour komanse pou striktir lekol in ganny revwar, e sa in fini ganny met an plas depi 2020.

Rol lekip *management* in ganny defini. E sa ti ganny fer an konsiltasyon avek bann lenstitisyon. Avek sa premye faz lenplimantasyon, bann lekol in ganny serten preparasyon pou zot zer zot Bidze.

Pou fer ki sa prosesis lotonomi i arive, in annan 2 Lalwa ki'n pase. Regilasyon pou etabli *School Council* an 2010 e resaman lentrodikeyon *Contractual Obligation Regulations* an 2019. Sa regilasyon ti ganny lanse dan lekol an Zen 2021.

Nou'n osi revwar serten Polisi par egzantp, nou'n revwar nou *whole School Behavior Management Policy*. An se moman nou pe finaliz nou kad *delineation* ki pou klerman etabli rol e responsabilite sa 3 parti prenon prensipal, *headquarters*, direksyon lekol, e Konsey Lekol.

Mr Deputy, nou bi final se vwar bann Lenstitisyon ki pran kontrol gouvènanans e zesyon zot Lenstitisyon anliny avek Lalwa e Polisi Ledikasyon.

Sa i enkli zesyon finans ki zot in gannyan anliny avek bann regilasyon finansyel, zesyon resours imen. Dapre gidans ki'n ganny etabli. Pran desizyon otour laprantisaz e konportman etidyan.

Pran kontrol desizyon vizavi bann devlopman profesyonnel enkli kolaborasyon avek lezot partner. Bann lavantaz sa laranzman se pou elimin bann birokrasi otan ki posib. E promouvwar bann desizyon enformen o nivo lekòl.

Nou anvii ki lekòl i egzers en serten nivo rann kont. Sa nivo rann kont i aplik pou bann dirizan lekòl, osi byen ki bann ansenyan, paran, e etidyan.

Mr Deputy sa laranzman pa pe transfer tou pouvwar lo bann lenstitisyon. Parske Minister Ledikasyon i reste sa Lotorite ki diriz bann lenstitisyon skoler dapre Lalwa Ledikasyon. Me Lalwa i osi donn serten responsabilite bann lenstitisyon.

Pou nou arive realiz sikse dan sa parkour, i pou neser en sansibilizasyon mazer, avek

tou partner konsènen e osi formasyon.

Akoz sa sanzman pe transform en sistenm pou ranplas li par en lot, ki met plis lanfaz lo responsabilite partaze.

Dezyenm parti kestyon i demann mwan pou koz lo rol bann partner, dan en sistenm Lenstitisyon otononm. Mr Deputy Speaker, pou reponn sa kestyon, mon fer referans avek sa ki nou'n dir oparavan. Nou annan en Lalwa ki dikte rol e responsabilite tou *partners*.

Sirtou Minis, Sekreter Prensipal, direksyon e gouvènanans lekòl, ansenyan, etidyan, e paran. Mersi Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi *Minister*. Onorab eski ou annan kestyon siplemanter?

HON KELLY SAMYNADIN

Yes, Mr Deputy.

MR DEPUTY SPEAKER

Proceed.

HON KELLY SAMYNADIN

Minis parey ou konnen mon'n en *teacher* pandan preski 10an. E enn bann kontrent ki nou'n fer fas avek se ki bann desizyon ki bann lekòl i pran. Prensipalman sa lekòl ki mwan mon ti ladan. Bann desizyon ki

nou pran an lakordans avek *Code of Conduct* parfwa i pa neseraman ki en paran i tonm dakor avek.

E plizyer fwa nou'n vwar kot en paran i desann kot *Headquarters* pou li al fer son rapor. E in annan plizyer lenstans kot Minister Ledikasyon, *Headquarters* pardon. *Headquarters* in ranvers desizyon ki lekol in pran e lekol pa kapab fer naryen.

Mwan mon ti a kontan konnen atraver sa nouvo Polisi lotonomi ki pe al met an fors, ki pou rol, ki zistans ki Minister Ledikasyon, *Headquarters* pou pran, an lakordans avek desizyon ki lekol in pran kot i konsern disiplin dan lekol? Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi. *Minister*.

MINISTER JUSTIN VALENTIN

Mersi Mr Deputy. Mersi Onorab pou sa kestyon. Onorab *sorry*. Onorab i vre ki ti annan en sistenm santralize. E ki i vre ki lekol ti depan lo Minister Ledikasyon, zot servi sa mo Minister Ledikasyon.

Me selman ler mon pou dir Minister Ledikasyon la, mon pe refer avek *Headquarters*. Ti

depan lo *Headquarters* pou fer bann desizyon dan zot plas.

E ou pou realize poudir dan bann konversasyon ki mon pe fer, mon'n fer li isi la, mon'n fer li osi dan bann konferans lapres. Mon'n servi sa lekspresyon, mon'n dir avek bann paran koz avek zot lekol. Retournen koz ek zot lekol.

Nou anvi e sa i dezir, i dezir tou bann dimoun dan *management* la dan Ledikasyon. Ki nou pe dir zot annou donn lekol sa responsabilite pou fer bann desizyon. Akoz lekol i napa zis en *Headteacher*, i annan li en Konsey. I annan li en group *management*.

I annan bokou bann desizyon ki zot kapab fer o nivo zot lekol. E sa bann desizyon byensir i bezwen bann desizyon ki *fair*, ki apropiye, ki fer sans. E ki anmenn en solisyon pou sa bann diferan problem.

Dan mon lentervansyon boner mon'n dir nou bezwen en sansibilizasyon mazer e formasyon. Akoz i vre, in annan en kiltir kot paran nenport kwa i telefonn Minister Ledikasyon. Menm avan i koz ek son lekol i telefonn Minis Ledikasyon.

Donk ki nou pe sey kree, en sistenm kot lekol i etabli en konfyans avek paran. E nou, mwan, mon pou *lead* mon bann

dimoun pou larg lanmen lekol. Les lekol re etabli sa konfyans avek paran, akòz si napa sa konfyans, zanmen sa prosedir lotonomi pou en realite, pou en sikse.

Donk keksoz prensipal la i pou en sansibilizasyon. Ki nou anvi fer, ki nou anvi fer. E paran osi fodre i pare pou koz avek bann lekol dabor, pou trouv bann solisyon lokalize, avan ki zot transfer zot bann konsern.

Me i pa vedir ki nou pou abandonn lekol dan sa parkour. Nou pou apiy lekol pou ed zot konpran ki mannyer pou zwe sa rol byen. Mersi Mr Deputy.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi *Minister*. Mon ava kriy Onorab Michel Roucou.

HON MICHEL ROUCOU

Bonn apre midi Minis avek *panel*. Minis dir mwan eski ou santi poudir bann lekol in pare pou pran sa *challenge* e ki pou vi ki zot annan sa problem kot i annan lekol ki *understaffed*? Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. *Minister*.

MINISTER JUSTIN VALENTIN

Mersi Mr Deputy. Mersi Onorab pou ou kestyon. Mon repons sa kestyon i senp. Serten lekol wi

in pare. Me serten lekol pa ankor pare. E ankor pare i en faz. E apre osi nou bezwen konnen letan nou pe koz lo lotonomi. Lotonomi i pa vedir ou kapab fer sa ki ou anvi. Pa li lotonomi.

E mon krwar i pou enportan osi ki bann dimoun i konpran ki savedir lotonomi. Akòz ou kapab annan, wi ou annan en lotonomi finansyer, me ou annan en Bidze ki ou pou travay dan en paramet. Dan en serten *frame*. Ou pa pou kapab fer sa ki ou anvi.

Zisteman ou annan lotonomi lo laprantisaz bann etidyan, ou pa pou kapab fer sa ki ou anvi. Ou pa pou kapab deside larg lekol ler ou anvi, ki ler ou anvi. I pou annan serten paramet ki ou pou bezwen *operate* ladan.

Me nou selman ki nou pe sey dir, i annan bann desizyon par egzanp ki ariv kot lekol ki lekol i kapab, i annan en *curriculum*. Lekol i kapab determinen ki mannyer i pou pas sa lenformasyon pli byen san ki i bezwen toultan lenterferans *Headquarters* dan sa prosedir.

Donk i pou bezwen osi definisyon byen lotonomi, ki mannyer sa i ganny fer. E letan nou'n konpran sa tou dimoun la nou pou kapab osi komans

fer sa faz lenplimantasyon.
Mersi Mr Deputy.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Minister. Mon ava kriy
Onorab Egbert Aglae.

HON EGBERT AGLAE

Mersi Mr Deputy Chair. Minis
mon'n ekout ou atantivman lo
ou bann larepons. Mon pou
pran en pti pe dernyen ou
larepons lo mon kestyon se, ki
zistans ki ou ti a swete nou ale
ek sa *issue* lotonomi avek bann
lekol?

Akoz pou nou i kler
poudir i annan serten konfizyon
osi. Akoz i annan lekol ki mon
kapab dir zot anvi bouz devan,
zot inovativ, zot anvi fer keksoz
bouze. Me parkont zot santi
parfwa zot lanmen i anmare.

I kler pou nou poudir
Minister i bezwen la koman sa
oversight, sa regilater
edikasyonnel dan en kad legal
edikasyonnel. So Minis
premyerman ki zistans petet ou
ti a swete ki sa sistenm
lotonomi ki nou anvi i ganny vin
an plas i ale, ki zistans i ava
ale?

Tou an pran kont aköz
lekol i napa zis ledikasyon, i
annan bann lezot servis osi ki
atase. Bann *underline services*
ki atase ek lekol. Nou annan sa
laspe kominote, *involvement*.

*"It takes a community to raise a
child"* parey nou dir.

So, ki zistans ki nou ti a
kontan petet vwar sa lotonomi
ale? En mannyer ki nou tou nou
kler lo la, pou dir vwala nou
anvi al koumsa disi ankor dan
10an.

Akoz sa lotonomi la in
ganny diskite depi oparavan, i
ankor *ongoing* sa. So, nou
bezwen kler lo la Minis petet
donn nou en direksyon.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. Avan Minis i
reponn son kestyon. Koman
*Chairperson Standing Orders
Committee*, mon ti a zis kontan
refer Members to Order 6 (2)
silvouple. Minis larepons.

MINISTER JUSTIN VALENTIN

Mersi Mr Deputy. Onorab mersi
pou sa kestyon. Dan mon
lentervansyon mon'n dir bi
final. Bi final se sey vwar lekol
ki pran kontrol gouvènanans e
zesyon zot lenstitisyon anliny
avek bann Lalwa e Polisi
Ledikasyon.

Sa i enkli zesyon finans ki
zot in gannyen anliny avek
regilasyon finansyel, zesyon
resours imen dapre gidans ki'n
ganny etabli. E pran bann
desizyon otour laprantisaz e
konportman etidyan.

Pran kontrol desizyon vizavi bann devlopman profesyonnel, enkli kolaborasyon avek bann partners. San ki zot bezwen toultan, a toultan pe rod lenterferans *Headquarters* pou zot kapab fer sa bann keksoz ganny arive.

Pou donn en legzanp, par egzanp pou kapab operasyonniz sa definisyon ki monn dir la. Par egzanp si en lekòl i anvi zwenn en partner pou li kapab apre midi fer en sesyon travay avek sa *partners*, sa lekòl, son *management*, son Konsey Lekòl i kapab pran sa desizyon.

I pa bezwen telefonn *Headquarters* pou rod en letan or pou demann permisyon pou zwenn sa *partners and so on and so forth*. Dakor? So, sa i bann keksoz.

E parey mon pe dir byensir tousala i pa pou zanmen arive demen bomaten. I pou bezwen ;- enn, dabor ki paran ek lekòl in etabli en konfyans. E Minister Ledikasyon osi avek son ban lekòl i etabli sa konfyans.

Parey taler nou ti pe koz en konteks kot nou nou'n donn en konfyans lekòl pou al fer konsiltasyon avek paran an se ki konsern legzanmen. Me si lekòl li i pa fer sa lot bout. Ou konnen sa konfyans i ganny

perdi, sa konfyans i ganny brize.

Alor nou anvi ki tou dimoun i konn zot rol, i konn zot rol. E sa ki enteresan i osi annan en Lalwa Ledikasyon ki dikte bann dimoun ki zot rol zot pou fer. Mersi Mr Deputy.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi *Minister*. Mon ava apel Onorab Andy Labonte silvouple.

HON ANDY LABONTE

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi Minis avek ou panel. Minis mon kestyon i en pe baze lo si ou le, mon'n tann ou dir poudir ou'n konsilte bann partner konsernen, avan ler ki met an plas sa sistenm lotonomi dan lekòl.

Petet ou'n koz osi lo Bidze ki nou pe koz lo finansman. En pe an global in *terms of* manze ki marmay i konsonmen dan *school meal*. Ki sorti en landrwa partikilyerman, eski dan sa lotonomi petet zot pe mazin get en pe, si pou kapab donn sa lekòl partikilyerman sa lotonomi, petet pou li deside ki mannyer i pou *outsource* pou li kapab ganny manze, repa pou son bann etidyan?

Akoz pou lemoman parey nou konnen ki mazorite sa bann manze ki sorti laba, marmay pa konsonmen. E *still*

sa ki pe vann dan *tuck-shop* i menm manze, i parey mon kapab dir dan serten fason.

So nou war poudir marmay i konsonm sa ki dan *tuck-shop* me solman sa ki vin atraver nasyonal, marmay pa vreman konsonmen.

Alor dan lot mo ki mon pe sey dir, Minis, ki mon pe sey demann ou se ki vi ki ... (Onorab Pillay ou kapab les mwan koze silvouple?)

MR DEPUTY SPEAKER

Onorab *proceed* avek ou kestyon. Pa Onorab Pillay ki ti pe *disturb* ou, non en lot Manm. Monn tande lekel.

HON ANDY LABONTE

... ki mon pe sey demann ou, se ki dir sa bann, les sa bann marmay, les lekol decide, vi ki sa manze ki sorti lo baz nasyonal i ganny sibvansyonnen par Gouvernman, alor ti a donn sa lotonomi lekol pou li decide si i pou pran manze swa lo baz nasyonal *or* dan *tuck-shop*? Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. Vitman ou pe aprann ki mannyer ou pou detourn, ou anmenn, entrodwir en lot kestyon, en nouvo

kestyon dan size ki nou pe diskite.

An prensip Minis i pe demann ou si lotonomi pou permet lekol pran manze kot pe pran ozordi? Si i ariv ziska dan kestyon manze? Mersi. Mon a les sa kestyon pase aköz. lotonomi i pou al ziska ki bor dan swazir manze?

MINISTER JUSTIN VALENTIN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou kestyon. Mr Speaker, parfwa i annan serten keksoz ki nasyonal. Par egzanzp *school meal* i en Polisi Nasyonal. E Polisi Nasyonal ki tou zanfan ki bezwen en repa kot lekol i ganny ankadre par *School Meal Services*.

Me i pa anpes lekol, lotonomi pe osi dir ek lekol - E la pou lemoman lekol pa, personn pa anpes lekol pou fer bann laranzman, laranzman pou *lunch*, pou lezot etidyan ki pa pe neserman servi servis *school meal*. I lese sa. I annan serten lekol ki fer sa bann laranzman.

Donk sa osi i ava form parti sa lotonomi, sa desizyon ki lekol avek son Konsey ek son administrasyon, i ava decide dan ki direksyon zot panse zot kapab ale. Mersi Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi pou larepons Minis. Dernyen entervenans lo sa kestyon Onorab *Leader* Lopoziyon.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker kestyon, kestyon entervenans avan in soulev *basically* le pwen ki problem ki nou annan. E sa se en problem definisyon. E si ou regard lamazorit kestyon se kwa ki nou pe koz lo la ler nou pe koz lo lotonomi.

E mon krwar pli bon legzanp ki nou kapab vwar se ki si ou pran Minister Ledikasyon koman regilater ledikasyon, pran *Independence School*. Mon pa konnen si se sa model ki nou le ariv lo la. Kot en lekol i *basically* fer tou keksoz. Be selman dan konteks pou Minister Ledikasyon i ava annan en *set curriculum*, e i ava annan en serten regilasyon. Oubyen annan serten kontrol.

So premye kestyon ki mon annan pou ou se, eski ou ozordi ou satisfè ki ou annan en *understanding* konplet leta *de lieu* an se ki konsern bann lekol bouz lo sa *next step*, ki kestyon orizinal pe demande *in terms of devolved authority* e lotonomi? Premye kestyon.

E sa i soulev en pwen enportan prezan fondamantal se, ki bann laspe ki lekol pou

kapab annan lotonomi lo la, ki Onorab Labonte ti pe sey anmennen dan son kestyon? Eski i pou *involve* manze, i pou *involve staffing*, i pou *involve* finans? So, sa i dezyenm kestyon.

E trwazyenm e dernyen pwen Mr Speaker, akoz i enportan, se ki eski bann *management* lekol, *management* lekol zot menm zot, zot vizyon an se ki konsern *school autonomy* i marye avek sa ki pou Minister Ledikasyon?

Akoz si sa pa leka *then whatever* ki nou pe propoze *in terms of school autonomy* i pou en problem. So, eski i annan sa sinerzi? E koman en edikater mon krwar se sa labaz kot nou bezwen komanse. So sey ed nou pou konpran sa e sey dir nou ki kantite travay ou menm ou Minis ou'n fer?

Kot ou'n kit biro Minister Ledikasyon, ou'n al dan bann lekol e ou'n etabli en leta. Si ou le en *state of affairs* pou ou kapab konpran poudir be tel lekol pou bouz dan tel direksyon. Lala bann keksoz ki li i kapab fer.

Ki ou ava annan lekol ki bouz pli vit, e ou pou annan lekol ki bouz pli dousman. Me sak lekol *eventually* i ava annan en goal ki zot bezwen *achieve*. *Rather* ki ou annan en *one size*

fits all e apre serten lekol i *struggle* ladan. Mersi Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER JUSTIN VALENTIN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou kestyon. Mr Deputy Speaker, mon pa konnen lekol ki pe donn ...

MR DEPUTY SPEAKER

I pe dir ou dir mwan Mr Speaker *according to Order 6(2). Proceed.*

MINISTER JUSTIN VALENTIN

Mr Speaker, mon pa konnen lekol ki'n donn sa lenpresyon ki mon en dimoun ki asiz dan biro. Sa lenpresyon i en fo lenpresyon. I en fo lenpresyon, akoz mon konn Minister Ledikasyon e mon konpran bann deroulman Minister Ledikasyon lanver, anba, lao. E sa nou bezwen met lo rikord.

Dezyenm pwen ki mon anv i fer pase a sa pwen i enteresan ; - ki nou, nou pe fer e sa ki nou bezwen osi etabli, dan Minister Ledikasyon nou annan bann diferan teknisyen ki ganny peye pou fer serten fonksyon.

E lafason ki mon larg lanmen dimoun i epanouir. Zot fer zot fonksyon, zot al lo teren,

zot al fer zot fonksyon dapre ki mannyer zot devret fer.

E bokou dimoun ki travay anba mon direksyon i kontan sa lapros. E i annan ki epanouir sitan, ki kapab vin bann dirizan distrik. E i annan laprev.

So ki mon anv i dir a sa pwen Mr Speaker, lotonomi lekol byensir nou dan Minister Ledikasyon, prenon kont sa bann keksoz ki'n arive, sa bann konfizyon ki menm antre nou pe arive, nou pe etabli kwa ki nou pe dir par lotonomi.

I annan bann laspe ki nou pe demann bann dimoun pou travay lo la dabor. Sanmenm sa ki mon dir i bezwen bann sansibilizasyon mazer. Akoz si non zour nou dir lotonomi, tou dimoun pou krwar poudir nou kapab fer nenport kwa, nenport ki moman.

Dabor i annan premye keksoz ki'n ganny etabli se Bidze. Ki mannyer zot prepar zot Bidze e zer zot Bidze dapre bann regilasyon ki Minister Ledikasyon, ki Minister Finans i etabli. Sa i enn.

Dezyenmman ki nou pe travay lo la - e sa ti pou'n fini ganny fer si ti napa *COVID*, ti pou'n fini ariv kot bann lekol, se resours imen, devlopman resours imen.

Se en lotonomi pou zot kapab swazir zot bann

personnel ki zot anvi travay avek, me an prenon kont bann limit dan pei. Bann limit.

Me ti pou donn zot en sans zot osi swazir zot bann *staff* ki zot anvi travay avek. E si i annan bann mouvman bann *staff* ki zot anvi fer, lekol ti pou kapab ganny sa posibilite pou fer. E reprimann zot bann *staff* osi byen ki zot bann etidyan dan bann konteks disiplinier.

Trwazyenmman, sa lotonomi ki nou pe anmenn dan lekol, i pou lafason ki zot regard laprantisaz. Pa neserman bezwen Minister Ledikasyon vin dir zot fer serten lazisteman avek *curriculum*. Fer isi fer laba o nivo laprantisaz. Sa lekol i kapab antre zot form bann group bann *theme*, bann *curriculum theme* pou zer avek.

E apre en trwazyenmman, ki nou ti pe anmennen ki mannyer zot anmenn bann. Katriyenmman, ki mannyer zot anmenn bann partner dan zot konteks lekol. Sa i ti pou sa 4 laspe ki nou ti pou komans travay avek dabor.

E apre o fir e anmezir nou grandi, ti pou annan lezot keksoz ki ti pou aziste. *Add-on* ouswa retire depandan lo konteks ki mannyer serten lekol pe reisir.

Donk, lotonomi lekol i en faz. Zanmen nou pou kapab dir

lekol dezormen demen bomaten zot otononm. I en posibil pou nou fer sa, e si nou fer sa nou pa pou responsab.

Alor i pou en prosedir ki nou pou ed lekol, pou zot konpran ki laspe lekol, ki laspe lekol. Donk pa neser a sa pwen pou zot anmenn bann okenn bann diferan laspe, si nou pou fer lotonomi la, lotonomi la, lotonomi la. Non.

I pou annan serten laspe spesifik ki nou pou detaye, ki nou pou dir be la i sa bann laspe ki nou pou komans donn lekol sans, pou zot fer lo zot menm an traver zot sistenm Konsey avek zot sistenm zesyon lekol.

Me sa ki osi enportan pou dir, dan Lalwa Ledikasyon, *Education Act*, i annan osi bann rol bann diferan partner. E nou, nou pe sey fer, nou pe dir ek bann partners zot rol, zot annan osi bann responsabilite dan sa Lalwa. Alor egzers zot responsabilite. Zot osi zot annan en nivo rann kont ki zot bezwen fer alor fer li.

E i annan, mon'n ganny sinyale ankor - aköz avan ki mon ti ariv Minis Ledikasyon ti annan en group deza ki ti'n komans pe travay lo serten keksoz. *PS* ki ti pe *lead* sa Komite lo *Dimunition*.

I annan en Komite ki pe zisteman fer pou kapab fer sa tranzisyon ant ki nou pe fer. Desantralize pou vin en pti pe pli lokalize kot bann lekòl. Mersi Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi *Minister*. Mon ti'n dir dernyen entervenans me Onorab Lemiel in demann mwan en pwen klarifikasyon lo ou larepons *Minister*.

HON SYLVANNE LEMIEL

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, permet mwan, i pa vreman en klarifikasyon me i en lenformasyon ki Minis ou'n donnen oparavan lo bann lezot kekyon. I annan mesaz ki'n antre la ki i annan serten paran ki dir mwan annou profite koman Minis Ledikasyon i la. E eklersi sa size si i reel. Si wi si i annan posibilite ki ou al regarde ladan.

Bann Zanfan *NIHSS*, zot ti ganny dir poudir pou annan sa *course* e marmay *S5* sa mon krwar. Zot in *apply* tou zafer, e la i dir tou dernyerman zot in ganny dir poudir pou napa sa *course*.

Alors sa paran konsernen pe demande si Minis i okouran sa e si wi petet akòz? Oubyen si non ou pa okouran si petet ou kapab al rod en pti

leklersisman. I dir akòz sa pe konfiz marmay osi. Koman ou la si ou kapab entervenir silvouple. Mersi Minis.

MR DEPUTY SPEAKER

Ou pe dir sa i an reaksyon en keksoz ki Minis in dir pli boner ozordi. *Ok, so it is not a Question Without Notice*. Minis ou annan larepons pou sa? Ou konnen ki?

MINISTER JUSTIN VALENTIN

Mon pa tro sir ki *course* i pe koz lo la.

MR DEPUTY SPEAKER

Wi be annou klarifye pou nou pa konmsi kit. Annou klarifye. Nou ava pran sa dernyen apre nou ava terminen. Onorab donn en pe plis lesplikasyon.

MINISTER JUSTIN VALENTIN

Mr Speaker, mon pa tro sir ki *course* i pe koz lo la. An menm tan nou pou bezwen fer rapel ki *NIHSS* i tonm direktman anba Minister Lasante e non pa anba Minister Ledikasyon. Alors son bann program i pa pou enfliyanse ditou par Minister Ledikasyon. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Ok. Savedir si i annan lezot klarifikasyon, mon ava envit sa bann paran konsernen donn en

Onorab en kestyon i ava anmennen orizinalman dan Lasanble lo sa size.

Avek sa nou ava terminen. Minis mon'n tre enpresyonnen avek lentere bann msye, lo size lotonomi lekol dan sa dernyen kestyon. Nou ava remersi *panel* pou zwenn nou e nou ava *adjourn* pou ozordi. E nou ava rezwenn en sel demen bomaten 9er.

(ADJOURNMENT)